

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**EVLİLİK ÖNCESİNDEKİ VE EVLİ BİREYLERİN İLİŞKİ NİTELİKLERİ,
BENLİK KURGULARI VE ÖZGECİ DAVRANIŞ DÜZEYLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cansu TOSUN

TRABZON
Haziran, 2015

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**EVLİLİK ÖNCESİNDEKİ VE EVLİ BİREYLERİN İLİŞKİ NİTELİKLERİ,
BENLİK KURGULARI VE ÖZGECİ DAVRANIŞ DÜZEYLERİ**

Cansu TOSUN

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek
Lisans Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

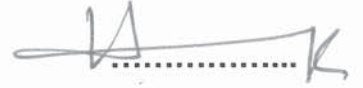
**Tezin Danışmanı
Doç. Dr. Hikmet YAZICI**

**TRABZON
Haziran, 2015**

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 12 / 06 / 2015

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Hikmet YAZICI

Üye : Prof. Dr. Hatice ODACI

Üye : Yrd. Doç. Dr. Bünyamin ÇETİNKAYA

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Nevzat Yiğit
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tezimin içerdđi yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadđımı ve bu tezi KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldđını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Cansu TOSUN

12 / 06 / 2015

ÖN SÖZ

Toplumsal bir varlık olan insanın hayatında kişilerarası ilişkiler, özellikle yakın ilişkiler, çok önemli bir yer tutmaktadır. Yakın ilişkilerin en özel türlerinden biri olan romantik ilişkiler, birçok faktörden etkilenmekte ve sonuçları insan yaşamının birçok alanına yansımaktadır. Bu yüzden, romantik ilişkilerin niteliğini etkileyen faktörlerin araştırılması önem arz etmektedir. Tanımlamanın daha kapsamlı yapılabilmesi için ilişki niteliğinin yanında bireylerin duygularını, düşüncelerini ve tutumlarını etkileyen, benlik kurgusu ve özgecillik değişkenlerinin de incelenmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, bireylerin evlilik öncesindeki ve evlilik sırasındaki ilişki nitelikleri, benlik kurguları ve özgeci davranışları arasındaki ilişkiler incelenmiş ve bazı değişkenlere dayalı olarak farklılıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Öncelikle lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgisine ve insanlarla iletişim yeteneğine hayran olduğum ve saygı duyduğum, benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, beni cesaretlendiren, bana inanan, sabır gösteren, değerli hocam, tez danışmanım, Doç. Dr. Hikmet YAZICI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca bana bilgileriyle destek olan hocalarım Prof. Dr. Hatice ODACI'ya, Doç. Dr. Mustafa ŞAHİN'e ve KTÜ Eğitim Bilimleri Bölümü'ndeki tüm değerli hocalarıma teşekkür ederim.

Hem lisans hem de yüksek lisans hayatım boyunca benim için yeri her zaman ayrı olan ve bu araştırmanın ortaya çıkmasında büyük çaba sarf eden sevgili Arş. Gör. Fatma ALTUN'a; bu süreçte bana her türlü desteği sağlayan, beni motive eden ve bana cesaret veren sevgili arkadaşım Arş. Gör. Ayşe KALYON'a; bilgileri ve deneyimleriyle yanımda olan Arş. Gör. Dr. Betül AYDIN ve Arş. Gör. Dr. Serkan Volkan SARI'ya; ben teklif etmeden dahi yardım etmeye hazır olan ve yardım istemekten tereddüt duymadığım sevgili mesai arkadaşlarım Arş. Gör. İsmail BALCI, Arş. Gör. İbrahim DADANDI ve Arş. Gör. Fatih AYDIN'a; ayrıca dostum Gamze BEYAZOĞLU'na teşekkür ederim.

Tüm hayatım boyunca benim için her türlü fedakârlığı gösteren, bugünlere gelmemin en büyük emektarı olan, kızı olmaktan gurur duyduğum ve varlığına şükrettiğim canım anneme; benden desteklerini esirgemeyen ve daima yanımda olduğunu hissettiğim babama; abiden öte dost olan ve her zaman yanımda olacağına güvenerek hareket edebildiğim biricik abime; son olarak da kendimden başka düşünmem gereken biri olduğu hissini yaşattırان, bunun bana zerre kadar yük olmadığını gördüğüm, küçücük yüreğiyle her zaman destekçim olan ve iyi ki var dediğim canım kardeşime minnetlerimi sunuyorum.

Haziran, 2015
Cansu TOSUN

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÖZET	viii
ABSTRACT	x
TABLolar LİSTESİ	xii
1. GİRİŞ.....	1
1. 1. Araştırmanın Amacı	6
1. 2. Araştırmanın Hipotezleri.....	7
1. 3. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	7
1. 4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	8
1. 5. Araştırmanın Varsayımları	9
1. 6. Tanımlar	9
2. LİTERATÜR TARAMASI	10
2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi	10
2. 1. 2. Ailenin Tanımı ve İşlevi	10
2. 1. 2. 1. Aile Yaşam Döngüsü	11
2. 1. 2. 2. Aile Yaşamında Beklenmiş ve Beklenmemiş Stres Kaynakları	12
2. 1. 2. 3. Evlilik Öncesi İlişkiler ve Eş Seçimini Etkileyen Faktörler	13
2. 1. 2. 4. Evlilikte Aile Yaşantıları	14
2. 1. 2. 4. 1. Evlilikte İlk Yıllar	15
2. 1. 2. 4. 2. Çocuk Sahibi Olma	16
2. 1. 2. 4. 3. Çocukların Ergenlik Dönemi ve Genç Yetişkinlik	17
2. 1. 2. 4. 4. Geç Yaşam Dönemi	19
2. 1. 2. 5. Ailelerle İlgili Yapılan Çalışmalar	19
2. 1. 3. İlişki Niteliği.....	20
2. 1. 3. 1. İlişkide Sosyal Destek.....	22
2. 1. 3. 2. İlişkide Çatışma	25
2. 1. 3. 3. İlişkide Derinlik.....	28
2. 1. 4. Benlik Kurgusu	29
2. 1. 4. 1. Benlik Kavramı.....	29
2. 1. 4. 2. Benlik Kurgusu.....	30

2. 1. 4. 3. Benlik Kurgusunun Gelişimi ile İlgili Kuramsal Görüşler	35
2. 1. 4. 4. Benlik-Aile-Toplum İlişkisi ve Türkiye'de Benlik Kurguları	37
2. 1. 4. 5. Benlik Kurgusu ve İlişki Niteliği	38
2. 1. 5. Özgeciliğe ve Özgeciliğe İlgili Kavramlar	39
2. 1. 5. 1. Olumlu Sosyal Davranış	39
2. 1. 5. 2. Özgeciliğe	40
2. 1. 5. 3. Özgeciliğe İlgili Kuramsal Yaklaşımlar	41
2. 1. 5. 4. Özgeci Davranışın Kaynakları ve Davranışı Etkileyen Faktörler	43
2. 2. Literatür Taramasının Sonucu.....	46
3. YÖNTEM	49
3. 1. Araştırmanın Modeli	49
3. 2. Araştırma Grubu	49
3. 3. Verilerin Toplanması	50
3. 3. 1. Veri Toplama Araçları.....	50
3. 3. 1. 1. Kişisel Bilgi Formu (KBF).....	50
3. 3. 1. 2. İlişki Niteliği Ölçeği.....	51
3. 3. 1. 3. İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği.....	51
3. 3. 1. 4. Özgeciliğe Ölçeği	51
3. 3. 2. Veri Toplama Süreci.....	52
3. 4. Verilerin Analizi	52
4. BULGULAR.....	53
4. 1. Değişkenler Arasındaki ilişkiler	53
4. 2. Bağımsız Değişkenler İle Evli Olmama ve Evli Olma Durumları Arasındaki İlişkiler	54
4. 3. Cinsiyet Değişkenine Dayalı Farklılıklar.....	55
4. 4. İkamet Değişkenine Bağlı Farklılıklar.....	57
4. 5. Eğitim Durumu Değişkenine Dayalı Farklılıklar.....	58
4. 6. Tanışma Şekli Değişkenine Dayalı Farklılıklar.....	60
4. 7. Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Dayalı Farklılıklar	63
5. TARTIŞMA	65
5. 1. Değişkenler Arasındaki İlişkiler	65
5. 2. Demografik Değişkenler.....	69
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	76
6. 1. Sonuçlar.....	76
6. 2. Öneriler	76

6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler	76
6. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	77
7. KAYNAKLAR	78
8. EKLER.....	96
9. ÖZ GEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ.....	103

ÖZET

Evlilik Öncesindeki ve Evli Bireylerin İlişki Nitelikleri, Benlik Kurguları ve Özgeci Davranış Düzeyleri

Evlilik ilişkileri üzerinde psikolojik ve sosyal temelli pek çok araştırma yapılmaktadır. Bu araştırmalarla evlilik ilişkileri üzerinde etkili olan değişkenler belirlenmeye ve tanımlanmaya çalışılmıştır. Giderek yaygınlaşan çalışmalar bu tür değişkenlerin yanında evlilik öncesi ve sırasındaki tutumların da incelenmesiyle ilgili bir perspektif ortaya koymaktadır. Çünkü çiftlerin tutumları zaman içinde değişebilmektedir. Bu çalışmada ilişki niteliği, benlik kurgusu ve özgeci davranış düzeyinin evlilik pozisyonuna (nişanlı olma-evli olma) göre farklılıkları incelenmeye çalışılmaktadır. Araştırmada, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin incelendiği ve belli bir değişken açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemeyi amaçlayan, korelasyonel ve nedensel karşılaştırma yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırmanın örneklemini Trabzon'da ve çevre illerde (Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize) yaşayan 483 kişi (Evli=278, Evli olmayan=205) oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu, İlişki Niteliği, İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik ve Özgeciler Ölçekleri kullanılmıştır. Veri analizi için; Spearman Korelasyon Katsayısı, Lojistik Regresyon, Kruskal Wallis, Mann Whitney U, Bağımsız t Testi ve Tek Yönlü ANOVA teknikleri kullanılmıştır.

Araştırma sonuçları, evlilik öncesindeki ve evli bireylerde, benlik kurgusunun alt boyutları ile özgeciler arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Evli bireylerin özgeciler puanları ile sosyal destek ve derinlik puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Evlilik öncesindeki bireylerin benlik kurgusu alt boyutları ile sosyal destek ve derinlik puanları arasında; aynı zamanda ilişkisellik puanları ile çatışma puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Lojistik regresyon analizi sonuçlarına göre, ilişki niteliğinin alt faktörlerinden derinlik ve çiftlerin tanışma biçimlerinden aile veya akraba aracılığıyla tanışma, bireylerin evli olma durumunu anlamlı düzeyde yordamaktadır. İlişki niteliğindeki derinlik boyutu evli olma durumuyla birlikte azalmaktadır. Bunun yanında, aile veya akraba vasıtasıyla tanışanların evli olma olasılığı, diğer tanışma biçimlerine oranla 2.65 kat daha fazladır. Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin özgeci davranış düzeyi, benlik kurgusu ve ilişki niteliği bazı demografik değişkenlere (cinsiyet, ikamet edilen yer, eğitim düzeyi, ekonomik gelir düzeyi, eşle tanışma biçimi) göre gruplar arasında değişkenlik olmakla birlikte, farklılık göstermiştir.

Çalışmada elde edilen sonuçların bir kısmı literatür bulgularıyla paralelken, bir kısmı literatürden farklılık göstermiştir. Sonuçlar literatür ışığında tartışılmış ve ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Romantik İlişki Niteliği, Benlik Kurgusu, Özgecilik.

ABSTRACT

Romantic Relationship Qualities, Self-Construals and Altruisms of Engaged and Married Individuals

A great number of studies with psychological and sociological base have been carried out regarding marriage relations. With these studies, variables which are effective on marriage relations have been aimed to identify and define. More and more studies have represented a perspective regarding the examination of attitudes before and in course of marriage, in addition to the said variables. In that, couples' attitudes can change over time. In the present study, it has been aimed to examine the differences of relationship quality, self-construal and altruistic behavior in terms of marriage status (becoming engaged-married). In the study, correlational and causal comparative research methods aimed to examine the variables in terms of possible relationships and their variation in terms of other categorized variables, respectively, have been used.

483 participants (Married=278, Engaged=205) residing in Trabzon and neighbouring cities (Giresun, Gümüşhane, Odu, Rize) comprised the sample of the study. In the collection of the data, Personal Information Form, Relationship Quality Scale, Related-Individualistic-Collectivistic Self Scale and Altruism Scale were used. Spearman Correlation Coefficient, Logistic Regression Analysis, Kruskal Wallis, Mann Whitney U, Independent Sample t and One Way ANOVA tests were utilized in the analysis of the data.

The results of the study showed that in participants both engaged and married, there was a positive significant relationship between sub-dimensions of self-construal and altruism. A positive significant relationship was found between the married participants' altruism and social support and depth scores. It was determined that there was a positive significant relationship between engaged participants' self-construal sub-dimensions and social support and depth scores, also, the relationship between engaged participants' relatedness and conflict scores were found as significant in a positive direction. According to the results of logistic regression analysis, relationship quality's sub-dimension, depth and the couple's dating with mediation of families or relatives, which is a category of couples' dating way, predicted the participants' marriage status significantly. Depth sub-dimension of relationship quality decreased with respect to the status of being married. In addition to this, possibility of marrying were found 2.65 times higher in the participants dated with mediation of families or relatives than the participants dated with other ways. Altruistic

behavior, self-construal and relationship quality of married and engaged participants varied in terms of some demographic variables (gender, residence, educational status, income, meeting way), even if some difference existed between the groups. Some results of the present study were parallel to the relevant literature, on the other hand, some results showed difference. These results were discussed in the light of the relevant literature and suggestions were made in line with the results..

Key Words: Romantic Relationship Quality, Self-Construal, Altruism.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Araştırma Grubuna İlişkin Bazı Tanımlayıcı Bilgiler	50
2.	Evlilik Öncesindeki ve Evli Bireylerin İlişki Niteliği, Benlik Kurgusu ve ÖzgeciliK Puanları Arasındaki İlişkiler	54
3.	Evlilik Statüsünü Yordayan Değişkenlerin Lojistik Regresyon Analizi ile İncelenmesi	55
4.	Cinsiyet Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin Mann Whitney U Analiz Sonuçları	56
5.	Cinsiyet Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin Bağımsız t Testi Sonuçları	56
6.	Yerleşim Yeri Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin Kruskal Wallis Sonuçları	57
7.	Yerleşim Yeri Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin ANOVA Sonuçları	58
8.	Eğitim düzeyi değişkenine dayalı farklılıklara ilişkin Kruskal Wallis sonuçları	59
9.	Eğitim Düzeyi Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin ANOVA Sonuçları	60
10.	Tanışma Şekli Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin Kruskal Wallis Sonuçları	61
11.	Tanışma Şekli Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin ANOVA Sonuçları	62
12.	Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin Kruskal Wallis Sonuçları	63
13.	Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin ANOVA Sonuçları	64

1. GİRİŞ

Dünya üzerindeki her canlının, yaşamını sürdürme ve türünü devam ettirmeye yönelik eğilimi vardır. İnsanlar için bu eğilimin gerçekleşmesi, hem fizyolojik hem de psikolojik ihtiyaçların karşılanması ile mümkündür. İnsanın sosyal bir varlık olması, sözü edilen ihtiyaçların karşılanmasındaki temel nedenlerden biridir. Bunun bir gereği olarak, insanlar çevreleriyle ilişki kurarak varlıklarını sürdürürler. Bir arada yaşamının getirilerinden yararlanabilmek için yaşadıkları toplumun değer ve normlarını benimsemeleri ve uygun rolleri üstlenerek toplumun bir parçası olmaları, başka bir deyişle sosyalleşmeleri gerekmektedir. Sosyalleşme; insan yavrusunun toplumun bir üyesi hâline gelmesidir, yani ailesinin, akraba ve komşuluk çevresinin, kent ve köyünün ve nihayet ulusunun bir parçası olduğunu öğrenmesidir (Kağıtçıbaşı, 2006:325).

İnsanın sosyalleşme sürecinde toplumda yer edinmesini sağlayan en küçük grup ise ailedir. Günümüzde ailenin birçok tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlardan bazıları aile olabilmek için kan bağına zorunlu tutmaktadır. Bu bağlamda Sayın'a (1990:2) göre aile; biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı; o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal ve benzeri yönleri bulunan toplumsal bir kurumdur. Bazıları ise bu görüşün aksine kan bağı olmasa da, kendini ailenin parçası hisseden tüm bireyleri içine alan bir yapıyı savunmaktadır. Şahinkaya'ya (1991: 48) göre aile; evlenme, kan veya evlat edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan, oynadıkları çeşitli roller (karı-koca, anne-baba, evlat ve kardeş) çerçevesinde birbirini etkileyen, kendilerine özgü bir görgüyü oluşturup kuşaktan kuşağa devamını sağlayan insan topluluğudur. Gladding (2012:5) ise aileyi; biyolojik veya psikolojik bağları olan ve aralarında tarihsel, duygusal ve ekonomik bir birliktelik bulunan ve kendilerini aynı evin üyeleri olarak hisseden bireylerin oluşturduğu birlik olarak tanımlamıştır.

Yukarıda yer alan tanımlarda da ifade edildiği gibi, aile toplumu oluşturan bireylerin dünyaya geldiği ve temel ihtiyaçlarını karşılandıkları bir kurumdur. Bu kurumun; bireylerin fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamasının yanında, kendini güvende hissetme, iletişim kurma, sosyal destek ve sosyalleşme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılama işlevleri de bulunmaktadır (Sayın, 1990:8-9). Bahsedilen bu ihtiyaçlardan biri diğerleri ile yakın ilişkiler sergilemektir. Yakın ilişki kurma, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramı'nda insanların daha üst basamaklara ulaşması, en sonunda kendini gerçekleştirme için karşılanması gereken bir ihtiyaç olarak ele alınırken; Erikson'un Psiko-sosyal Gelişim Kuramı'nda gelişim

dönemlerine özgü, karşılanmadığında olumsuz duygu ve durumlarla yüz yüze gelinen bir görev olarak ifade edilmiştir. Bu iki kuramda da ifade edildiği üzere insanlar doğaları gereği yalnız yaşamaktan çok, başkalarıyla birlikte var olan ve yakın ilişkiler arayan canlılardır. Yakın ilişkiler, kişilerarası etkileşimin bir türü ve yaşamın vazgeçilmez bir parçası olarak görülür. Sözü edilen ilişkiler zaman zaman arkadaşlık, akrabalık ya da romantik bir bağlamda gözlenebilir. Bu ilişkilerin tümü insan hayatında önemli bir yer tutar. Ancak bunların içinde romantik ilişkiler daha manidar bir yere sahiptir. Hayatının belli bir dönemine kadar yalnız yaşayan insanlar sırası geldiğinde, hayatlarını paylaşacakları bir eş seçme ve evlenme ihtiyacı hissetmektedir.

Sosyoloji ve psikolojinin önemli bir konusu olan evlilik çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Westermarck (1936:3) sosyolojik bakış açısına göre evliliği; bir veya birçok erkek ve kadının gelenekler ya da kanunlarca kabul edilmiş ilişkisi olarak tanımlamıştır. Son yıllarda ise Girgis, George ve Anderson (2010:246) evliliği iki farklı görüşle açıklamıştır: İlk görüşe göre evlilik; bir kadın ve bir erkeğin birbirlerine kalıcı ve özel bir biçimde bağlılığı ile oluşan, dünyaya çocuk getirme ve birlikte yetiştirme ile tamamlanan birlikteliktir. Diğer bir bakış açısına göre evlilik; birbirlerine romantik bir sevgi göstermeyi, birbirlerini önemsemeyi ve ev yaşamının zorlukları ile güzelliklerini paylaşmayı vaat eden iki insanın birlikteliği olarak tanımlamıştır. Ayrıca bu görüşe göre evlilik; iki partnerin de istediği her türlü cinsel yakınlaşma ile güçlenen, esasında kalplerin ve zihinlerin birleşimidir. Psikolojik bakış açısına göre ise; “Evlilik, bireylerin, geçmiş yaşam deneyimleriyle geliştirdikleri ruhsal, duygusal, fiziksel beklenti ve gereksinimlerinin karşılanması bağlamında, yaşamın belli döneminde tercihte buldukları, eşler açısından aynı evde yaşama, müşterek hayatı paylaşma, birbirlerinin alışkanlıklarını benimseme, yeni alışkanlıklar kazanma, toplum içinde evlilik sonucu kazanılan rolleri ve gereksinimleri yerine getirme durumunu içeren bir paylaşım sürecidir” (Şener ve Terzioğlu, 2008).

Farklı bakış açılarıyla tanımlanan evlilik yaşantısı, evlilik öncesi süreçlerle de ilişkilidir. Kültürlere bağlı olarak farklılıklar gözlemlenir (Kalkan, Hamamcı ve Yalçın, 2012:2) genellikle benzer basamakları izleyen bu yaşam biçimi, bireysel girişimlerle ya da başkalarının aracılığı yoluyla başlamaktadır. Daha sonra birliktelik söz, nişan ve nikâh gibi törenlerle devam etmektedir. Evlilik öncesi süreçte bireyler partnerlerini yakından tanımak, olumlu ve olumsuz özelliklerini görmek ve geleceği kurgulamak için beraber zaman geçirme fırsatı yakalamaktadırlar. Bu süreçte kazandıkları deneyim ve geliştirdikleri ölçütlere göre evliliğe kesin olarak karar vermektedirler (Özabacı, 2014).

Partner seçme ve evliliğe karar verme süreci farklı şekillerde tartışılmaktadır. Toplumda yaygın olarak gözlenen bir görüşe göre, romantik ilişkiler ve evlilik; bireysel gelişimi engelleyen ve eşlerin bazı kişisel alanlarda fedakârlık yapmalarını zorunlu kılan

bir durumdur. Geleneksel yaygın görüş bu kapsamda iki farklı temayı ön plana çıkarmaktadır; 1) İnsanlar özgürlüklerinden vazgeçip evlenmeyi tercih ederler ve, 2) insanlar doğru kişi ile evlendiklerinde hayat kalitelerinin ve yaşam doyumlarının artacağına hayalini kurarlar. Bu temalarla ilişkili olarak, son yıllarda romantik ilişkiler ve evlilik hakkında yeni görüşlerin ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Kalkan ve diğ. (2012:1) romantik ilişki kavramını sadece aşk ile sınırlandırmanın yanlış olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda romantik ilişkinin; aşkın yanı sıra bağlanma, duygusal destek ve ait olma gibi özellikleri de barındırdığı ifade edilmektedir. Ayrıca işlevsel ve sağlıklı olduğu takdirde bu özelliklere sahip romantik ilişkinin, insan yaşamını geliştirdiği, zenginleştirdiği, fiziksel ve duygusal iyilik haline katkı sağladığı savunulmaktadır. Merter (2012), kişisel gelişimin sağlanması için iki eşin de birbirlerine destek olmaları gerektiğini belirtmektedir. Aynı zamanda müsaade etmenin ötesinde, eşlerin birbirlerini teşvik etmeleri ve yaratıcı bir çaba ile bu sürece dâhil olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bu görüşe paralel olarak Willi (2012); bazılarının evlilik kurumunun katı rol beklentilerine, kurallara, sınırlılıklara ve zorlamalara yol açtığını inandıklarını belirtmektedir. Bu kişiler evliliğin kişisel gelişimi engellediğini düşünerek reddetmektedirler. Oysa Willi'ye göre (2012) bu görüşlerin aksine, evlilik ortak yaşamla birlikte sistemik olarak organize olan, hedefe yönelik, ortak bir süreç olarak değerlendirilmelidir.

Bu süreçlerle ilgili olarak, "İnsanların ne gibi özelliklere sahip olması gerekmektedir?" ya da "İlişkiden haz almak için partnerin sahip olduğu fiziksel güzellik veya kişilik özellikleri mi yoksa benzerlik ve ihtiyaçların karşılanması mı etkilidir?" soruları akla gelmektedir. İnsanların bir araya gelmelerinde fiziksel özellikler ya da psikolojik faktörler sebep olabilir. Kalkan ve diğ.'e (2012:9-18) göre eş seçiminde; sosyo-ekonomik özellikler, eğitim düzeyi, ideolojik ve dini görüşler, ırk ve kültürel farklılıklar, fiziksel özellikler, kişilik özellikleri ve yaş etkili olmaktadır. Beraberliğin başlamasında etkili olan unsurlar ilişkinin devam etmesinde ve bireylerin ilişkiden memnun olmasında her zaman yeterli değildir. Evlilik öncesi romantik ilişkiler ve evlilik; bireylere sağladığı doyum, mutluluk gibi olumlu duyguların yanı sıra, hayal kırıklığı, değersizlik, mutsuzluk gibi olumsuz duygulara ve çatışmalara yol açabilmektedir. Solmuş'a (2008:8) göre uyumsuzluklar, anlayışsızlık, belirsizliğe tolerans gösterememe, ilişkiye ve eşe duyarsızlık gösterme, sorumluluklardan kaçış, empati yoksunluğu gibi faktörler flört veya evlilik ilişkilerinde çatışma yaratan temel faktörler arasındadır. Köknel (2005) ve Özgüven (2000) evlilikteki çatışma kaynaklarını; eşlerin aşkın anlamına ilişkin farklı görüşleri, iletişim ve etkileşim sorunları, cinsel ilişki sorunları, cinsel rollerle ilgili sorunlar, kişilik bozuklukları, zararlı alışkanlıklar, çocuk sahibi olamama, geçim sıkıntısı, evlilik dışı ilişkiler, eşlerin birbirlerini tamamlamalarında ve bütünleşmelerindeki uyumsuzluk ve ailelerden

kaynaklanan sebepler olarak sıralamıştır. Evlilik ilişkilerindeki çatışmalar ve olumsuz duygular çiftlerin ilişkiyi bitirmelerine ve boşanmalarına sebep olabilmektedir. Türkiye'deki boşanma oranları yıllara göre incelendiğinde, belirgin bir artış görülmektedir; 2001 yılında 91.994 olan boşanma sayısı 2013 yılında 125.305'e yükselmiştir. Ayrıca istatistiklere göre 2013 yılında boşanmaların %40,3'ü evliliğin ilk 5 yılı, %21,5'i ise evliliğin 6-10 yılı içinde gerçekleşmiştir (TUİK, 2014). Son yıllardaki bu artışla birlikte boşanmada etkili olan kaynaklar ve evliliğin ilk yıllarındaki ilişkiler önemli bir araştırma alanı oluşturmuştur. Evli bireyler üzerinde yapılan araştırmalar farklı bir boyut kazanarak evlilik süresi de önemli bir değişken olarak dikkate alınmaya başlanmıştır. Literatürde sınırı altı ay ile 2,5 yıl arasında değişmekle birlikte, ortalama olarak evliliğin ilk iki yılı içinde olan çiftler yeni evliler (newlywed) olarak adlandırılmaktadır. Araştırmalarda evliliğin ilk yıllarındaki bazı tutum ve beklentilerin çatışmalara, ilerleyen yıllarda ise boşanmalara yol açtığı saptanmıştır (Neff ve Geers, 2013:38; Dennison, Koerner ve Segrin, 2014:429; Van Steenberg, Kluwer ve Karney, 2011:345). Ancak çatışma yaşayan tüm bireylerin ilişkilerini ve evliliklerini bitirmedikleri göz önüne alındığında, ilişkilerin devamını ve bireylerin memnuniyetini sağlayan farklı etkenlerin varlığı hesaba katılmalıdır. Literatürde bu durumu açıklayabilmek için ilişki doyumu, evlilik doyumu ve ilişki istikrarı gibi birçok kavram yer almaktadır. Türkiye'deki çalışmalarda pek yer almayan, fakat ilişkilerde etkili olduğu düşünülen olan kavram ilişki niteliğidir.

İlişki niteliği kavramı; sosyal desteğe, kişilerarası çatışma durumlarına ve ilişkilerin derinliğine bağlıdır (Eryılmaz ve Doğan, 2013:81). Sosyal destek, bireylerin ruh sağlığını etkileyen psikososyal faktörlerden biridir. İlişki niteliği kavramı sosyal desteğin 'özel ilişki algıları' yönüne işaret ederek, bireylerin yaşamlarında, özellikle destek almayı umdukları yaşantıları ile destek almayı umdukları kişilerden algılanan desteği tanımlamak için kullanılmaktadır. Eşlerin birbirlerine sağladıkları desteğin eşler arası ilişki sonuçlarını önemli ölçüde etkilediği değerlendirilmektedir (Özabacı, 2011:160). Yavuzer (1995:11) insan ilişkilerinde çatışmayı, bireylerin karşılıklı olarak birbirlerinin ihtiyaçlarına müdahale etmeleri veya değerlerinin uyuşmaması durumunda kişilerarasında baş gösteren uyuşmazlık, zıtlaşma, kavga ve sürtüşme olarak açıklar. Kişilerarası çatışma romantik ilişkilerde; partnerlerden kaynaklanan negatif duyguları, tartışma sıklığını, incinme düzeyini ve ilişkilerin çözülemeyen problemlerin durumunu içerir (Eryılmaz ve Doğan, 2013:81). Derinlik boyutu ise; ilişkilerin insan hayatındaki önemine, partnerler arasındaki güven seviyesine, ilişkinin devam etme durumuna, karşılıklı ilgiye ve güvene ilişkin algıya bağlıdır (Pierce, Sarason, Sarason, Solky-Butzel ve Nagle, 1997:341). Yukarıda belirtildiği gibi ilişki niteliği üzerinde etkili olan üç farklı boyut bulunmaktadır. Araştırmada bu

boyutlarla ilişkili olduğu ve beraber ele alınmasının yararlı olacağı düşünülen iki değişken vardır. Bunlar; benlik kurgusu ve özgeciliktir.

Benlik kurgusunun anlaşılabilmesi için ilk olarak benlik kavramını açıklamak gerekmektedir. Benlik, bireyler arası davranış ve süreçleri motive eden, yorumlayan, düzenleyen ve bunlara aracılık eden kendine dönük zihinsel bir yapıdır (Gerrig ve Zimbardo, 2012:427). Benliğe ilişkin bilginin yorumlanmasında ve yapılandırılmasında rol oynayan en önemli faktörlerden biri kültürdür. İnsanların yetiştikleri kültürel çevre; benliğin şekillenmesinde, dolayısıyla biliş, duygu ve güdüler üzerinde etkilidir. Kültürler farklıdır; farklı kültürler farklı benlik kurgularının ortaya çıkmasına yol açabilir. Farklı benlik kurguları bireylerin davranışlarının tüm yönlerini etkiler (Ercan, 2011:37). Benlik kavramının içerdiği kültürel işlevler ve değerler, “benlik kurgusu” terimiyle ifade edilmektedir. Cross, Hardin ve Gerçek-Swing’e (2009) göre benlik kurgusu kavramı; bireylerin diğerleri ile ilişkilerinde kendilerini nasıl anlamlandırdıklarını ve tanımladıklarını ifade eder. Benlik kurgusu genellikle bireycilik ve toplulukçuluk bağlamında değerlendirilir (Kağıtçıbaşı, 2012:122). Bu araştırmada temel alınan üçlü benlik modeli; bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik boyutlarını içermektedir. Bu modelde:

1. Bireycilik boyutu: Bireyi başkalarından farklı, kendine özgü biricik özellikleriyle yansıtan boyuttur.
2. İlişkisel boyutu: Bireyin yakın çevresindeki diğer bireylerle ilişkisini ve özdeşimini içerir.
3. Toplulukçuluk boyutu: Birey ve topluluk arasındaki sembolik değerleri yansıtan boyuttur (Ercan, 2011:38).

Farklı benlik kurgusuna sahip insanların davranışlarında ve kişilerarası ilişkilerinde farklılıklar vardır. Kişilerarası ilişkilerin en önemlilerinden biri evliliştir. Evlilik, bireylerin sadece fiziksel olarak bir araya gelmelerinden ibaret değildir. Evlilik birçok alanda paylaşımda bulunmayı ve ihtiyaçlara duyarlı olmayı içermektedir. İhtiyaçlarına önem verilen bireylerin ilişkilerindeki niteliğin diğerlerinininkine oranla yüksek olduğu saptanmıştır (Eryılmaz ve Doğan, 2013:79).

Bu çalışmada ele alınan diğer bir değişken özgeciliktir. Özgecilik kavramını ilk kez on dokuzuncu yüzyılda Fransız felsefesinin ve sosyolojisinin kurucularından biri olan Auguste Comte ortaya atmıştır. Comte (1875) özgeciliği, *başkaları için yaşama eğilimi veya arzusu* olarak tanımlamıştır (Akt: Karadağ ve Mutafoçular, 2009b). Özgecilik kavramı; herhangi bir karşılık beklemeden diğer insanlara yardım etme, başkalarının yararını kendi yararı kadar düşünme ve başkalarının yararına kişisel çıkarlarından vazgeçmeyi de içeren bir davranış biçimi olarak tanımlanabilir. Bu tanım kapsamında düşünüldüğünde, eşler arasındaki ilişkinin bencillikten uzak ve partnerinin ihtiyaçlarını karşılamaya dönük

olmasının, bireylerin ilişkileri üzerinde önemli etkiye sahiptir. Bireylerin sahip oldukları benlik kurgusu ilişkilerdeki davranış örüntülerini ve özgeci davranış düzeylerini etkiler. Bu bağlamda partnerinin ihtiyaç ve isteklerini anlayıp karşılamak için çaba gösteren bireylerin ilişki niteliklerinin de yüksek olacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de son yıllarda evlenme oranları azalırken, boşanma sayılarında ciddi bir artış gözlenmektedir. Boşanmaların önemli bir kısmının evliğin ilk beş yılında gerçekleştiği bilinmektedir. Bu tablo evlilik öncesini, evliliğin ilk yıllarını ve genel olarak evlilik yaşamını inceleme konusu halinde getirmektedir. Bu süreçler ilişkinin niteliği esas alınarak değerlendirilir. Evlilik ilişkisinin niteliği sadece çiftler üzerinde değil, varsa çocuklar ve aynı zamanda çiftlerin aileleri üzerinde de izler bırakabilmektedir. Araştırmacılar kültürel bağlamı da dikkate alarak evlilikle ilgili psikolojik ya da demografik değişkenlerin, ilişkinin niteliği ile bağlarını tartışmaktadırlar. Bu çalışmada evlilik öncesindeki ve evlilikteki ilişki nitelikleri, benlik kurguları ve özgecilik olarak adlandırılan psikolojik değişkenlerin ilişkisi incelenmeye çalışılmaktadır. Bu değişkenler arasındaki ilişkilerin açıklanması, evlilikle ilgili araştırmalara farklı bir perspektif kazandırabilecektir. Bunun yanında evlilik öncesi ilişkiler ya da evlilik süresi birlikte ele alınarak, partner ilişkilerinin niteliği açıklanmaya çalışılacaktır. Bu araştırmadan elde edilecek bulgular evlilik ile ilgili teorik ve pratik çalışmalara katkı sağlayabilecektir. Evlilik öncesinde ve sırasında ortaya çıkan sorunları önlemeye ve çözmeye dönük çabalara katkı sunabilecektir. Aynı zamanda geliştirilebilecek ulusal politikaların kaynaklarından biri olabilecektir.

1. 1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; evlilik öncesindeki ve evli bireylerin ilişki niteliklerini, benlik kurgularını ve özgeci davranış düzeylerini incelemektir.

Araştırmanın Alt Amaçları:

1. Psikolojik ve demografik bazı değişkenler ile evlilik pozisyonu (nişanlı olma-evli olma) arasındaki ilişkiler incelenmek.
2. İlişki niteliği, benlik kurgusu ve özgecilik arasındaki ilişkileri incelemek.
3. Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin ilişki niteliklerinin, benlik kurgularının ve özgeci davranış düzeylerinin demografik değişkenler (cinsiyet, ikamet edilen yer, eğitim düzeyi, ekonomik gelir düzeyi, eşle tanışma biçimi) açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek.

1. 2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada, yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda belirlenen hipotezler sıranmıştır:

1. Psikolojik ve demografik bazı değişkenler ile evlilik pozisyonu (nişanlı olma-evli olma) arasında anlamlı ilişki vardır.
2. İlişki niteliği, benlik kurgusu ve özgecilik arasında anlamlı ilişki vardır.
3. Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin ilişki nitelikleri, benlik kurguları ve özgeci davranış düzeyleri demografik değişkenler (cinsiyet, ikamet edilen yer, eğitim düzeyi, ekonomik gelir düzeyi, eşle tanışma biçimi) açısından farklılaşmaktadır.

1. 3. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Sosyal bir varlık olan insanın, yaşamının her evresinde çevresiyle iletişim içinde olması önemlidir. Özellikle ergenlik döneminden itibaren karşı cinsle yakın ilişki kurmak ayrı bir önem kazanmaktadır. Çocukluktan çıkıp yetişkinliğe adım atan bireylerin, romantik ilişki kurma ve sürdürme çabaları; kimliklerinin oluşmasına, bir gruba ait olmalarına, özgüvenlerinin gelişmesine, duygusal olarak olgunlaşmalarına ve kişilerarası ilişki kurmada gerekli olan becerileri kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Ergenlik döneminde kurulan romantik ilişkilerin, yetişkinlik dönemlerindeki ilişkilere ve evlilik sürecine de etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu yüzdendir ki sağlıklı bir ilişki kurmak ve sürdürmek insan hayatında, hatta toplumun ve gelecek nesillerin hayatında önemli bir role sahiptir.

Bireyler evlilik öncesi dönemde, kendilerini partnerlerine tanıtmakta ve onları tanımaya çalışmaktadırlar. Bu dönemde partnerlerini tam olarak tanıyamamaları veya kendi özelliklerini gerçekçi şekilde yansıtmamaları halinde problemler ortaya çıkmaktadır. Flört döneminin evlilik ile sonlanmasıyla birlikte farklı beklentilerin, sorumlulukların ve ilişkilerin yer aldığı yeni bir döneme geçilmektedir. Bu yeni ilişki biçiminde partnerlerin memnuniyetini etkileyen faktörlerden biri de eşinin zaman içindeki değişimini görmek ve bu yeni kişiye uyum sağlamakta yaşanan zorluklardır. Daha önce bireyin ihtiyaçlarına ve isteklerine önem veren ve gelişimini destekleyen partner, evlilik hayatında daha sorumsuz davranabilmektedir ve bu da bireyin bazı alanlarda fedakarlık yapmasını zorunlu kılmaktadır. Bu durumlarda evlilik, bireyi kısıtlayan ve kişisel gelişimi engelleyen bir kurum olarak değerlendirilmektedir. Partnerlerin birbirlerinin ihtiyaçlarına duyarlı ve yardıma istekli olup, birbirlerinin kişisel ve mesleki gelişimlerini desteklemelerinin ilişkinin niteliğini arttıran bir durum olduğu düşünülmektedir. Bu karşılıklı dayanışmanın özgeci davranış ve benlik kurgusu kavramları ile de ilişkili olduğu düşünülmüştür ve araştırmada kavramların

birbirleri ile olan ilişkileri ile evlilik öncesindeki (sözlü/nişanlı) ve evlilik ilişkilerinde değişiklik gösterip göstermediği incelenmiştir.

Evlilik kararı almış ve bu yolda adım atmış sözlü veya nişanlı bireylerin, evlilik öncesinde bazı bilgi ve becerileri kazanmaları için eğitim almalarının yararlı ve gerekli olduğu düşünülmektedir. Yurtdışında ve sayıca pek fazla olmasa da Türkiye’de, bu amaçla yapılan evlilik öncesi ilişki geliştirme programları bulunmaktadır. Bu programlarda çiftlere; iletişim becerileri, ilişkilerden gerçekçi beklentilere sahip olma, problem çözme becerileri, manevi değerler ve inançlar, fiziksel yakınlık gibi konularda beceri kazandırılmakta ve bilgi verilmektedir. Eğitimde konu edilen başlıkların yanı sıra, bu çalışmada yer alan benlik kurgusu ve özgeci davranışla ilgili boyutların da programa dâhil edilmesinin, eşlerin sadece kendi istek ve ihtiyaçlarına önem vermemeleri ve eşleri ile beraber gelişmelerinin ilişki niteliklerine katkı sağlayacağını göstermeleri açısından eğitime katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Günümüzde geçmiş yıllara nazaran boşanma oranlarının arttığı bilinen bir gerçektir. Romantik ilişki içindeki çiftlerin ilişki niteliklerini etkileyen birçok faktörün olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada evli bireylerin ilişkisini etkilediği düşünülen özgeci davranış düzeyleri ve benlik kavramları çalışılmıştır. Evlilik öncesi ilişki geliştirme programının uygulanma oranının azlığı, evliliklerinde problem yaşayan eşlerin çift terapisine gitme konusunda yaşadıkları maddi ve manevi zorluklar ve gün geçtikçe boşanma oranlarının artması, evli bireylere dönük bir müdahale programını da zorunlu hale getirmektedir. Bu bağlamda, ilişki niteliğini etkileyen faktörlerin araştırılmasının, evli çiftlerin ilişki niteliğini arttırmaya dönük bir müdahale programı geliştirilmesinde alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ailede eşler arasındaki ilişki niteliğinin artmasının, çocuklar üzerinde dolaylı olarak da toplum yapısı ve gelecek kuşaklar üzerinde olumlu etkileri olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda literatür incelendiğinde, ilişki niteliği, benlik kurgusu ve özgeci davranış düzeyinin evlilik pozisyonuna ilişkin farklılıklarının incelendiği bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu araştırmanın literatürde yer alan boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

1. 4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın örneklemi; Trabzon ve çevre illerde yaşayan sözlü, nişanlı ve evli çiftler ile sınırlıdır.
2. Araştırma verileri katılımcıların kişisel ifadelerine dayalıdır.

1. 5. Araştırmanın Varsayımları

1. Araştırmanın örnekleme, evreni temsil edici niteliktedir.
2. Çiftlerin, ölçek maddelerini içtenlikle cevapladıkları varsayılmaktadır.

1. 6. Tanımlar

Özgecilik: Diğer insanlara karşılık beklemeden yardım etmektir (Taylor ve diğ., 2006).

Benlik Kurgusu: Bireylerin diğerleri ile olan ilişkileri ve diğerlerinden farklı olarak benlikle ilgili düşüncelerin, duyguların ve davranışların bütünüdür (Singelis, 1994).

İlişki Niteliği: Bireylerin yakın ilişkilerinde sosyal destek görüp görmediklerine, kişilerarası çatışma olup olmadığına ve ilişkilerindeki derinliğe ilişkin algılarını göstermektedir (Pierce ve diğ., 1997).

2. LİTERATÜR TARAMASI

2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Bu bölümde aile, ilişki niteliği, benlik kurgusu ve özgecilik ile ilgili kavramlara ilişkin açıklamalara, kuramsal görüşlere, Türkiye’de ve yurt dışında yapılmış olan bazı araştırmalara yer verilmiştir.

2. 1. 2. Ailenin Tanımı ve İşlevi

Toplumsal hayatın önemli bir boyutu olarak, belirli ve ortak hedefler çevresinde ortaya çıkıp gelişen, örgütlü ve organize toplumsal etkileşim biçim ve oluşumlarına toplumsal kurum denilmektedir. Aile bu kurumların başında yer almaktadır (Doğan, 2007:175). Yapısı ve tanımı toplumdan topluma farklılık gösterse de aile kavramı evrenseldir. Bahsedilen tanımlardan bazıları aile olabilmek için kan bağına zorunlu tutmaktadır. Bu bağlamda Sayın’a (1990:2) göre aile; biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı; o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal ve benzeri yönleri bulunan toplumsal bir kurumdur. Bazıları ise bu görüşün aksine kan bağı olmasa da, kendini ailenin parçası hisseden tüm bireyleri içine alan bir yapıyı savunmaktadır. Şahinkaya’ya (1991: 48) göre aile; evlenme, kan veya evlat edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşayan, aynı geliri paylaşan, oynadıkları çeşitli roller (karı-koca, anne-baba, evlat ve kardeş) çerçevesinde birbirini etkileyen, kendilerine özgü bir görgüyü oluşturup kuşaktan kuşağa devamını sağlayan insan topluluğudur. Gladding (2012:5) ise aileyi; biyolojik veya psikolojik bağları olan ve aralarında tarihsel, duygusal ve ekonomik bir birliktelik olan ve kendilerini aynı evin üyeleri olarak hisseden bireylerin oluşturduğu birlik olarak tanımlamıştır. Tanımlarda da vurgulandığı gibi aile yalnızca ayrı bireylerin toplamı değildir; aile bir sistemdir, ayrı özelliklerinin ötesinde işlevleri olan parçaların oluşturduğu bir bütündür (Nichols, 2013:33).

Yukarıda yer alan tanımlarda da ifade edildiği gibi, aile toplumu oluşturan bireylerin dünyaya geldiği, büyütüldüğü ve temel ihtiyaçlarının karşılandığı bir kurumdur. Tarih boyunca ailelerin işlevi ve görevleri zamanla değişime uğramıştır. İlkel insan topluluklarında türün devamı ve çocukların bakımında iş bölümünün sağlanması amacıyla oluşan aileler, zaman içinde politik ve ekonomik işlevler yüklenmiş ve toplumu biyolojik ve kültürel olarak sürdüren bir yapıya dönüşmüştür (Kılıç, 2009:230). Günümüzde bu

kurumun; bireylerin fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamanın yanında kendini güvende hissetme, iletişim kurma, sosyal destek verme ve sosyalleşmelerini sağlama gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılama işlevi de bulunmaktadır (Sayın, 1990:8-9). Strong ve DeVault (1986) ailenin, çocukların dünyaya getirilmesi ve sosyalleşmeleri; bir ekonomik işbirliği ünitesi olma; çocuklara, eşlere ve ebeveynlere roller verme ve bir yakınlık kaynağı olma işlevlerini yerine getirdiğini belirtmiştir. Framo'ya (1996) göre aile; yaşamda rastlanan sevgi, adanmışlık, bağlanma, ait olma ve mutluluk gibi bazı önemli duyguların en derin ve tatmin edici düzeyde sunan yerlerin başında gelir (Aktaran: Gladding, 2012:3). Bireylerin ihtiyaçları gelişim dönemlerine göre farklılaşmaktadır. Bu doğrultuda da ailelerin işlevleri ve görevleri zaman içinde değişmektedir.

2. 1. 2. 1. Aile Yaşam Döngüsü

Aileler durağan bir yapıya sahip olmayan kurumlardır, sürekli olarak değişirler. Ailede birbirini izleyen, süreç boyunca çeşitli sapmaların mümkün olduğu; bilgi, büyüme, gerileme ve dağılma döngüsü vardır (Barker ve Chang, 2013:22). Evlilik ve aile hayatı, bireyin kendi yaşantısında olduğu gibi farklı dönemleri içermektedir. Bu farklı dönemler "aile yaşam döngüsü" ya da "ailenin gelişimsel aşamaları" kavramlarıyla tanımlanmaktadır (İşmen-Gazioğlu, 2014:29). Bahsedilen kavramlar ailelerde zaman içerisinde meydana gelen gelişimi ve değişiklikleri ifade eder. Bu anlayış bireyin yaşam döngüsünü göz ardı etmemekle birlikte, bir sistem olarak aile bütününe vurgu yapar (Gladding, 2012:11). Roannau ve Poertner (1993) aile yaşam döngüsünü; aile üyelerinin değişmesi, yapısal değişiklik, fonksiyonel değişiklik ve sosyal değişiklik boyutlarını içeren süreç olarak tanımlamaktadır (Aktaran: Nazlı, 2014:44). Aile yaşam döngüleri Carter ve McGoldrick (1999) tarafından altı dönem olarak ele alınmıştır (Aktaran: Gladding, 2012:11-19):

- 1) Bekar genç yetişkinler: Evden ayrılma
- 2) Yeni çift
- 3) Küçük çocuklu aileler
- 4) Ergen çocuklu aileler
- 5) Çocukları evden ayrılan aileler
- 6) Yaşamın son dönemindeki aileler

Gelişimsel ve belli bir düzende olan bu aşamalardan tüm ailelerin geçmesi beklenir. Nitekim aile yaşam döngüsü olarak ifade edilen özellik, bir sosyo-kültürel değişkendir ve kültürlere göre farklılıklar göstermektedir. Bunun sonucu olarak yaşam döngüsünün standartlarına uymayan birçok aile vardır. Evlenmeden çocuk sahibi olan çiftler ya da hiç çocuk sahibi olmayan çiftler bu duruma örnek olabilir. Aile yaşam döngüsünün her bir döneminin kendine özgü uyum sağlamayı gerektiren güçlükleri, gelişimsel görevleri ve

üstesinden gelmesi gereken değişimleri vardır (Gladding, 2012:11). Uzmanlar, gelişimsel süreç içerisinde bir aşamadan diğerine geçerken, ailenin stres seviyesinin en üst noktaya ulaştığını vurgulamaktadırlar. Eğer yaşam döngüsünde bir kayma ya da bir eksilme söz konusu olursa, ailede bazı belirtiler görülmeye başlanır. Bu belirtiler ailenin saplandığının, bir sonraki aşamaya geçmek için hareket etme konusunda güçlük yaşadığının bir göstergesidir. Ailenin bütünlüğünü koruyabilmesi için ortaya çıkan stresle başa çıkması gerekmektedir. Karşılaşılan problemleri çözebilmek için; karşılıklı görüş alış-verişinde bulunma, problem çözme ve karar verme yetkinliklerine sahip olması beklenmektedir (İşmen-Gazioğlu, 2014:30).

2. 1. 2. 2. Aile Yaşamında Beklendik ve Beklenmedik Stres Kaynakları

Bireyin; fizik ve sosyal çevreden gelen uyumsuz koşullar nedeniyle, bedensel ve psikolojik sınırlarının ötesinde harcadığı gayrete stres adı verilir (Cüceloğlu, 2006:321). Stres, aslında günlük yaşamın bir parçasıdır. Günümüzde çoğu insan farkına varmasa bile yoğun bir stres yüküne sahiptir. İyi ya da kötü olsun, değişikliğe neden olan durumlar stres vericidir (Güçlü, 2001:92). Bireysel olarak yaşanan streslerin yanında, bir arada yaşamlarını sürdüren ve birbirlerinin yaşantılarından etkilenen aile üyelerinin karşılaştıkları stres kaynakları da söz konusudur.

Ailelerdeki stresle ilgili değişkenleri açıklamak için ilk kavramsal temel Hill'in (1949, 1958) ABCX Aile Kriz Modeli ile atılmıştır. Modelde A: Stres verici olayı, B: Ailenin kriz kaynağı ile karşılaşmasını, C: Ailenin olayı anlamlandırmasını ve X: Krizin ortaya çıkışını ifade etmektedir (Aktaran: McCubbin ve Patterson, 1983:6). Stresle karşılaşma ve krizin ortaya çıkış sürecinden sonra ise Munichin (1974:60-65) ailedeki stresi dört temel kaynaktan meydana gelen durum olarak ifade etmiştir ve aile içinde ya da aileden bağımsız olarak ortaya çıkabileceklerini belirtmiştir. Bahsedilen kaynaklar; ailenin bir üyesinin stresle karşılaşması, tüm ailenin aynı stresle karşılaşması, bireysel sorunlardan ve gelişim evrelerinin geçiş noktalarından kaynaklanan stres olmak üzere dört kategoriye ayrılmıştır. Gelişim evrelerinin geçiş noktalarından kaynaklanan stres genellikle öngörülebilirdir ve birçok aile, her yaşam döngüsü geçişinde benzer deneyimlerle karşılaşmayı bekler.

Yaşam döngüleri sırasında karşılaşılabilecek stres faktörleri tahmin edilebilir olsa da bazı durumlar ve olaylar birdenbire ortaya çıkabilir. Bu doğrultuda, ailelerin karşılaştıkları stres faktörleri beklendik ve beklenmedik aile yaşamı stres kaynakları olarak ikiye ayrılmaktadır (Gladding, 2012:37). Birincisi yukarıda bahsedildiği gibi; her ailenin yaşam döngüsü sürecinde ortaya çıkan, ailenin alışıldık iletişim örüntülerinde, yapısında ve organizasyonunda değişiklik yapmasını gerektiren normal streslerdir. Ekonomik sorunlar,

çocuklarla iletişim ve çocukların disiplin problemleri, çiftin beraber zaman geçirememesi, bireylerin kendilerine ve ailenin birlikte olmaya ayırdığı zamanın yetersizliği; bu tür aile yaşamı stres kaynaklarıdır. İkincisi ise; her ailede yaşanmayan, sorunu yaşayan aileye özgü streslerdir. Bir aile üyesinin ya da topluca tüm ailenin karşısına çıkan yaşam zorlukları ile ilişkilidir. Bu tür stres kaynaklarına; aile bireylerinde ortaya çıkan hastalıklar, ölümler, boşanma, alkol kullanımı, depresyon, intihar girişimleri, göç ve diğer travmatik yaşantılar örnektir. Bu tür durumlar tüm ailenin işlevini bozar ve aile destekleyici işlevini kullanamadığında, aile bütünlüğünü tehdit eder (Kılıç, 2009:242-247).

2. 1. 2. 3. Evlilik Öncesi İlişkiler ve Eş Seçimini Etkileyen Faktörler

İnsan sosyal bir varlıktır. En temel ihtiyaçlarından biri diğer insanlarla bir arada yaşamaktır. Diğer insanlarla olan ilişkileri gibi, karşı cinsten olanlarla da ilişki kurmaya ihtiyacı vardır. Bu ilişkilerin toplum tarafından kabul edilebilir hale gelmesi için, bireylerin beraberliklerini evlilik kurallarıyla onaylatmaları gerekir (Özabacı, 2014:48). Evlilik, kültürler arasında farklılıklar gösterse de tüm toplumlarda geleneksel olarak oturmuş ve resmi olarak kabul edilmiş tek birliktelik biçimidir (Tarhan, 2014:13). Bütün toplumlarda evlenmek, yaşamda yeni bir dönem demektir. Bireyleri evlenmeye yöneltten; kişisel olarak kendini daha iyi hissetme, yalnızlıktan kurtulma, cinsel doyum sağlama, anne-baba olma, ekonomik koşulları iyileştirme ve kendini güvende hissetme isteği gibi birçok farklı neden vardır (Kalkan ve diğ., 2012:2; Özabacı, 2014:48-49). Bireylerin karşı cinsle ilişki kurmaya ne zaman hazır olduklarını; toplumsal beklentiler ve normlar, kişilerin fizyolojik durumları, kendilerine ilişkin algıları, değişik gereksinimlere farklı ölçüde önem verme ve/veya farklı biçimlerde karşılaşmaları etkilemektedir (Hortaçsu, 2012:136). Karşı cinsle ilişki kurmakla beraber, insan yaşamının en önemli ve zor kararlarından biri eş seçimidir. Bu kararlar birlikte kişi bundan sonra kiminle-nasıl bir yaşam sürdüreceğine, kiminle birlikte yol alıp, gelişip değişeceğine ve hatta kimden çocuk sahibi olup, kiminle birlikte çocuk yetiştireceğine karar vermiş olmaktadır (Ateş, 2014:115; Şenel, 2014:61). Tüm yaşamı etkileyecek bu seçimin doğru yapılmasının, mutlu evlilik yolunda atılacak en önemli adımlardan biri olduğu düşünülmektedir. Bu kararı almak karmaşık bir süreçtir, kişinin hem kendisini hem de evleneceği kişiyi tanıması gerektirir. Bireyler sadece evlenecekleri kişileri tanımaya odaklanıp kendi istek ve ihtiyaçlarını tam bilmeden, gerçekçi beklentilerde bulunmadan ilişkiye başladıklarında sağlıklı ilişki kurmakta sorun yaşayabilmektedirler (Tarhan, 2014:29).

Bireylerin evlilikten önce amaçları, uyum içerisinde ve doyumlu bir romantik ilişki yaşamaktır. Bu amaç doğrultusunda bireylerin partner seçimini etkileyen birçok faktör olduğu düşünülmektedir. Bu faktörlerden bazıları; sosyoekonomik özellikler, eğitim düzeyi,

ideolojik ve dini görüşler, ırk ve kültürel farklılıklar, fiziksel özellikler, kişilik özellikleri ve yaşır (Fincham ve Cui, 2011:171; Kalkan ve diğ., 2012:9-18; Karney, Beckett, Collins ve Shaw, 2007:24-25). Burger'a göre (1992:169) bu seçimi sadece karşı tarafın istenilen düzeyde bahsedilen özelliklere sahip olması değil, bu özelliklerdeki benzerlik ve tamamlayıcılık da etkilemektedir. Willi (2012) ise karşılıklı olarak ihtiyaçların karşılanması, destek görme ve partnerler arasındaki açıklık faktörlerinin önemli olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte partner seçiminde, kadın ve erkeklerin ölçütlerinin farklılaştığı düşünülmektedir. Buss ve Barnes (1986) kadınların erkeklerde güvenilirliğe, ekonomik şartlara, cömertliğe ve hırslı olma durumuna dikkat ettiklerini belirtilirken; erkeklerin kadınlarda fiziksel çekiciliğe, türünün devamı için üretkenlik potansiyeline ve bu doğrultuda kendilerinden genç olmasına dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir (Aktaran: Burger, 2008:278-283). Partnerleri istedikleri özelliklere sahip olsa bile, bireyler eş adaylarını gerçekten tanımak ve karar vermek için zamana ihtiyaç duyarlar. Evlilik öncesi süreçte; bireyler partnerlerini yakından tanımak, olumlu ve olumsuz özelliklerini görmek, anlamak, birlikte yaşamak için gerekli sevgi bağını kurmak ve geleceği kurgulamak için beraber zaman geçirme fırsatı yakalamaktadırlar. Bu süreçte kazandıkları deneyim ve geliştirdikleri ölçütlere göre evliliğe kesin olarak karar vermektedirler (Özabacı, 2014; Özgüven, 2002). Ancak, evlilik öncesi dönem iki taraf için de yanıltıcı olabilmektedir. Duyguların etkisiyle partnerinin olumsuz özelliklerini görmemenin yanı sıra, birey karşı tarafa sadece olumlu özelliklerini sergileyebilir (Kalkan ve diğ., 2012:3).

İnsanın yaşam süresinin yarısından fazlasını etkileyen eş seçimine ilişkin kararı Şenel (2014:63-69) üç aşamalı bir karar süreci olarak tanımlamaktadır. İlk aşama, kişinin öncelikle kendini çok iyi tanıması; ikinci aşama, evlenmeyi düşüneceği kişiye ilişkin özellikleri tanıması; üçüncü aşama ise evlenmeyi düşüneceği kişide olmasını ve olmamasını istediği özellikler ile karşısındaki kişinin bu özelliklere ne ölçüde sahip olup olmadığını değerlendirmesidir. Sağlıklı bir şekilde ilerleyen bu süreç evlilik yaşantısında bireylerin hayal kırıklığına uğrama olasılığını düşürmektedir.

2. 1. 2. 4. Evlilikte Aile Yaşantıları

Aile bir dizi gelişimsel görevlerle yüz yüze gelen sosyal bir kurumdur. Kültürlere göre bu görevler farklılık gösterse de evrensel temelleri vardır. Evlilik sürecinde bireylerin rolleri ve yaşantıları, içinde buldukları yaşam dönemlerine göre farklılık göstermektedir (Minuchin, 1974:16). Bu bölümde aile yaşam döngüleri doğrultusunda aile yaşantıları ele alınmaktadır.

2. 1. 2. 4. 1. Evlilikte İlk Yıllar

Evlilik; iki yabancının farklı değerler, farklı kültürlerle ve iki ayrı aile öyküsüyle bir araya geldikleri ve kendilerini yeniden tanımladıkları yeni ve özel bir yapıdır (Ateş, 2014:114). Bu birleşmeyle birlikte, bireyler kendi ailelerinden ayrılmakta ve eş rolünü üstlenmektedirler. Evlilikten önce ne kadar uzun birliktelik yaşanırsa yaşansın, bireylerin birbirlerini tam olarak tanımaları zordur. Farklı kültürlelere sahip olan eşlerin birbirlerini tanımaları, alışmaları ve evliliğin gelişimi için ilk yıllar kritiktir. Tanımakla birlikte, yeni yaşam dönemine alışmak, hem kendi ihtiyaçlarını hem de partnerinin ihtiyacını karşılamada denge bulmak için bir mücadele vardır (Goldscheider ve Waite, 1991:85).

Evlilik ilişkisi, evlilik öncesindeki ilişkilerden farklılaşmaktadır. Yeni evlenen çiftlerin ilişkisinde, duygusal ilişkilerin yerini yaşamın sorumlulukları alır. Böylece işbirliği, paylaşım ve sorumlulukları yerine getirebilme uğraşı ilişkilerde öne çıkar. Evliliklerin ilk yılları uyum, işbirliği ve farklı tutumların geliştirilebilmesi açısından en zor dönemlerdir. Bazı hayal ve duyguların yerini gerçeklerin alması ve beklentilerin gerçekleşmemesi, alışıldan farklı bir yaşam biçiminin devreye girmesi ve beraberinde artan sorumluluklar, bu ilk yılları zorlaştıran etkenler arasındadır (Yavuzer, 2014:164-165). Evlilik öncesi dönemlerde ve evliliğin ilk zamanlarında birbirine hoşgörü ile davranan eşler, ilerleyen günlerde birbirlerinin hatalarını görmeye başlarlar. Başlangıçta eşler bu hataları, birbirlerini incitecekleri düşüncesiyle söylemezler. Fakat zaman geçtikçe hatalar birikmeye ve bireyleri rahatsız etmeye başlar (Ateş, 2014:116). Partnerlerine karşı eski hoşgörülerini kaybeden bireylerin davranışları da değişmeye başlar. Karney ve Bradbury (1997) eşlerin duygusal değişikliklerinin evlilik ilişkisinde mutluluğun merkezinde olduğunu belirtmişlerdir. İlişkili olarak, çiftlerin pozitiften negatif duygusal davranışlara geçiş hızlarındaki farklılıkların, çiftleri boşanmaya götürdüğünü ifade etmişlerdir. Birbirlerini tanıyıp karşılıklı davranış örüntülerini düzenleyen bireyler, duygusal alanlarda da bir denge yakalamaya çalışmalıdırlar. Goldscheider ve Waite'e (1991:85) göre bu denge için ilk ayların duygusal yoğunluğu rutinleştirilmeli ve çiftlerin tüm yaşamına entegre edilmelidir. Bu süreç zaman, enerji ve kişilerarası ilişkilerde oldukça fazla yetenek gerektirir. Bu sürecin zorluklarına yenik düşmek, diğer zamanlara göre evliliğin ilk yıllarındaki boşanma oranlarının yüksek olması ile sonuçlanır. İçinde duygusal dengeyi kurmayı da barındıran, yeni bir döneme geçen bireylerin bu dönemde karşılaşılabileceği; yeni aile rutinine alışmada zorluk, köken ailelerle problem yaşama, çocuk için zamanlamadaki karşıt fikirler, iletişim kuramama, ekonomik ortaklık ve ev işlerinde işbirliği sağlayamama gibi olası krizler söz konusudur (Gladding, 2012:13). Bu dönemin görevi olan ve aşılması gereken krizlerde başarısızlık da boşanma ile sonuçlanmaktadır.

Aile yaşam dönemlerine bağlı sorunların yanında, kadın ve erkek rollerindeki değişim, beklentilerin yükselmesi ve yoğun stres altında yaşama gibi modern hayata eşlik eden problemler, ailenin kendine ait psikolojik ve sosyal sınırlarını zorlamaktadır. Eşlerin dünyaya, hayata, kültürel değerlere, inanca ve aileye yönelik konulara bakış açıları farklılık gösterdikçe, evlilikten beklentiler de farklılaşır ve ortak amaçlarda buluşmak zorlaşır (Tarhan, 2014:13-19). Çiftlerin birbirlerinin tanırken sahip olduğu iletişim tarzları da önemlidir. Birbirlerini suçlamadan, akıl vermeden, açık ve güven ilişkisi içerisinde birbirlerini dinleme ve anlama çabası içerisinde konuşabilmeleri, farklılıklarının bilincinde olabilmeleri gerekir.

2. 1. 2. 4. 2. Çocuk Sahibi Olma

Evlilikle birlikte yeni bir döneme geçen iki yetişkin, çocuk sahibi olarak aile yapılarını temelden değiştirmekte ve yeni bir döneme girmektedirler. Anne baba olarak, hayatlarına katılan yeni bir bireyin fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğunu kabul etmiş olurlar (Minuchin, 1974:17). Bu sorumluluğun kabulünde iki birey de söz sahibi olmalıdır. Sadece bir eşin çocuk istemesi, eşler arasında çatışmaya sebep olabilmektedir. Sağlıklı bir karar için çocuk sahibi olmadan önce, çiftin ekonomik ve psikolojik hazırlığını yapması gerekmektedir.

Çocuğun doğmasıyla birlikte geçici bir süreliğine de olsa ailenin dengesi bozulur. Bireyler çocuğun dünyaya gelişi ile birlikte, eş olma rolünün yanı sıra anne-baba rolünü de üstlenmektedirler. Eşler ev dışındaki çalışma hayatları, arkadaşları ve sosyal ilişkileri ile çocuğa ayırmaları gereken zaman arasında denge kurmak durumunda kalırlar (Gladding, 2012:15). Ev dışındaki hayatlarının yanı sıra, eşler birbirleriyle geçirecekleri zaman, sorumlulukların paylaşımı, boş zamanların kullanımı ve ekonomik düzenleme konularında da bir denge yakalamaya çalışmaktadırlar.

Özellikle ilk çocuğun dünyaya gelmesiyle, bilgileri ve deneyimleri ile köken aileler çiftte yardım etmektedirler. İki kişilik hayatlarına, bebekle birlikte eşlerin ailelerinin de dahil olması, zaman zaman problemlere neden olmaktadır. Çift özgürlüklerinin kısıtlandığını ve aşırı müdahaleye maruz kaldıklarını düşünebilmektedirler. Bu noktada, köken aileler ile ilişki üzerine konuşmanın ve sınırları iki tarafın ortak kararı ile belirlenmenin çatışmaları azaltma yönünde faydalı olacağı düşünülmektedir.

Küçük çocuklu ailelerde başka bir stres kaynağı, iki eşin de çalışmasıdır. Yaşam şartlarının zorlaşması ve eğitim düzeylerinin artması ile birlikte kadınlar iş hayatında eskiye oranla daha fazla yer almaktadırlar. Çalışan kadın, iş yaşamı sorumluluğunun yanında anne sorumluluğunu da üstlenmekte ve zamanını etkin kullanmaya çalışmaktadır. Bu durum aile içi ilişkilerde stres ve kaygı faktörü olarak ortaya çıkmaktadır. Çiftin çalışma

saatinde çocuğun bakımı, yorgun bir günün ardından sağlıksız ve yetersiz iletişim, ailede stres kaynaklarının başında yer almaktadır. Bu dönemin getirdiği stresle başa çıkmak için eşlerin birbirlerine destek olmaları, sorumlulukları dengeli bir şekilde paylaşmaları, birbirlerinin ihtiyaçlarını anlamaya çalışmaları ve birbirlerine zaman ayırmaları gerekmektedir.

Okulöncesi dönemdeki çocuklar, hem ebeveynleri ve diğer yetişkinlerle hem de yaşlılarıyla ilişki kurmayı öğrenirler. Bu dönemdeki çocuk özellikle kadın çalışıyorsa, aile dışındaki kurumlara da gidebilir. Okula giden çocuk aile sistemi dışında farklı bir sistemde de yer almaktadır. Bu sistem içinde sosyalleşmekte ve farklı öğrenme yaşantıları geçirmektedirler. Aile ve kurum arasında işbirliğinin sağlanması ve çelişen konularda anne-baba ile çocuk arasındaki iletişimin güçlü olması önem taşımaktadır (İşmen-Gazioğlu, 2014:42).

2. 1. 2. 4. 3. Çocukların Ergenlik Dönemi ve Genç Yetişkinlik

Ergenlik dönemi, buluş (10-12) ile başlayan ve bireyin genç bir erişkin olmasına dek süren; biyolojik, psikolojik, toplumsal ve ekonomik geçişler dönemidir. Bu dönem; hızlı fiziksel değişim, önemli derecede bilişsel ve duygusal olgunlaşma, artan cinsel ilgi ve akranlarla ilişkiye artan duyarlılıkla karakterize olmaktadır. Ergenlikte kimlik, özerklik, yakınlık, cinsellik ve başarı son derece önemli gelişim konularıdır. Bu dönemde temel amaç anne-babadan ayrılarak bağımsızlığın kazanılması ve karşı cinsle ilişki kurulabilmesidir. Ergenlik döneminde kendilik duygusu gelişir, erişkin rolü benimsenerek, sosyal beklentilere ve kültürel değerlere uyum sağlanır (Newman ve Newman, 2012:336; Steinberg, 2007:27; Şenol, 2006:18). Bu uyum sürecinde ailenin görevi bireye rehberlik etmektir.

Ergenlik döneminde, kimlik konusunda önemli değişiklikler meydana gelmektedir. Birey kim olduğunu, kim olacağını araştırmaktadır ve bu araştırma sürecinde bağımsız davranışlar sergilemek istemektedir. Ergenlerin, kendini yöneten bireyler olma mücadeleleri yalnızca kendileri için değil, çevresindekiler için de uzun ve zaman zaman güç bir süreçtir. Bu dönemde kimlik arayışı ve özgürleşme isteği, çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkide değişiklikler meydana getirebilir ve ebeveynlerin baskıcı tutumları artabilir. Aileden uzaklaşan çocuk akranlarıyla beraber daha fazla zaman geçirmekte; akran gruplarında düşüncelerine değer verildiğini, daha iyi anlaşıldığını ve eleştirilmediğini düşünmektedir. Bu dönemde ergen ile anne-baba arasında iletişim problemlerine, görüş ayrılıklarına ve bunların sonucunda çatışmalara sıklıkla rastlanmaktadır (Arnett, 2013:175). Görüş ayrılığı yaşadıkları konular genellikle günlük sıradan konulardır, temel değerler değildir. Anne-babaların doğru yanlış olarak baktıkları konular, ergenler

tarafından kişisel tercih konusu olarak görülebilmektedir. Anne-baba ile ergen arasındaki iletişimin temelinde çocukluk dönemi yatmaktadır. Çocukluk yıllarında başlatılamayan diyalogun gençlik yıllarında başlatılması oldukça güçtür (Yavuzer, 2014).

Aileden aileye değişmekle birlikte, genellikle bu süreç yoğun çatışmalar, stres ve sorunlarla dolu bir dönemdir. Fakat sanıldığı gibi her ergenlik dönemindeki birey için, fırtınalı çatışmalar söz konusu değildir. Ergenlerin çoğu düşünülenin aksine, anne-babalarıyla iyi ilişkilere sahiptir ve ergenlik kalıtımsal olarak stresli bir dönem değildir. Ergenlik dönemindeki değişen aile ilişkilerini anlamak için, yalnızca büyümekte olan genç insanın karakteristik özelliklerine değil; anne-babanın ve ailenin karakteristik özellikleri de dikkate alınmalıdır. Ergenlikte aile ilişkileri; gencin fizik ve bilişsel gelişimi, sosyal çevresi, ana baba değer ve beklentileri ile çocuğun gelişme ve davranışlarının bu beklentilere uyup uymaması gibi birçok etmenden etkilenir (Hortaçsu, 2012:114; Steinberg, 2007). Anne-baba ve çocuk arasındaki problemlerin yanında, eşler arasında da gerginlik ortaya çıkabilmektedir. Çocuk ve ebeveyn arasındaki sınırlarla ilgili düşüncelerdeki anlaşmazlıklar, birbirinden uzaklaşma ve biriktirilen kızgınlıklar, iş ile aile yükümlülüklerini dengelemedeki zorlanma, stres kaynağı olabilmektedir (Gladding, 2012:16-17).

Ergenlik dönemin sonlarına doğru ve genç yetişkinlik dönemlerinde çocuklar; okul, evlilik, ayrı eve çıkma isteği ya da farklı sebeplerden dolayı evden ayrılmaktadırlar. Bu gelişme ile birlikte, bağımsız yetişkinler olarak hayatlarına devam ederler. Aile üyeleri bağımsız olma aşamasında, çocukları desteklemeli ve cesaretlendirmelidir (Minuchin, 1974:18). Geride kalan anne-babanın ise, eş rolleri ve anne-baba rollerindeki dengede bir değişme meydana gelmektedir. İlgileri tekrar birbirleri üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Çocuğun evden ayrılmasının anne-baba üzerinde, hem olumlu hem de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Olumlu olarak, eşler birbirlerine ve uğraşmaktan hoşlandıkları etkinliklere daha çok vakit ayırabilmekte ve kendilerini daha özgür hissedebilmektedirler. Aynı zamanda bu dönem, bireylerin en üretken oldukları dönemdir ve genellikle mesleklerinin en yüksek noktasında olurlar. Çocuklarına karşı sorumluluklarının azalmasıyla iş hayatlarına daha fazla zaman ve enerji ayırıp, daha fazla başarı elde edebilirler. Olumsuzlukların başında ise; boşluk duygusu ve çocuğu tarafından terk edilme endişesi yer almaktadır. Bunların yanında ebeveynler; ayrılmış çocuğa olan kayıp duygusu, çocuğun istenmeyen yöndeki seçimleri, evlilik ilişkisini yeniden canlandırmadaki zorluk, üniversite ya da düğünün getirdiği ekonomik sıkıntılar gibi stres faktörleri ile yüz yüze gelebilmektedirler (Gladding, 2012:17-19).

2. 1. 2. 4. 4. Geç Yaşam Dönemi

Aile yaşam döngüsünün son basamağında olan aile üyeleri, orta yaşlarının son yıllarında veya yaşlılık döneminde olabilirler. Bu dönemde eşlerin genellikle aynı evde beraber yaşamlarını sürdürdüğü, çocuklarının ise çekirdek ailelere sahip oldukları görülmektedir. Yaşamın telaşlı dönemlerini geride bırakan çift, çocukları ile ilgili sorumlulukları yerine ilişkilerine odaklanmaktadır. Bu dönemde, emeklilik sürecine giren bireyler, sosyal hayatta daha az yer almakta ve yaşlılığı kabul etme mücadelesinde bulunmaktadır. Dönemin en önemli görevi, geçmiş yaşantıların değerlendirmesi ve geçirilen hayattan ne derece memnun kaldığının sorgulanmasıdır. Bunun yanı sıra, bireyler sağlık problemleri ya da eşin ölümü gibi konularla karşı karşıya gelebilmektedirler. Ölüm aile dengesinin bozulmasına sebep olur. Birey tekrar dengeyi kurmak ve yalnız yaşamaya uyum sağlamak durumundadır (İşmen-Gazioğlu, 2014:46).

Geç yaşam dönemindeki bireyler; çekirdek aileye sahip olan çocukları, çocuklarının eşleri ve torunları ile iletişim içinde olmak isterler. Sorumluluklarının büyük bir kısmından kurtulan bireyler artık sevdikleri etkinliklere ve kişilere zaman ayırabilmektedirler. Zaman problemlerinin olmamaları torunlarının bakımını üstlenme ya da onlarla bolca zaman geçirebilme fırsatı sunmaktadır. Büyükanne ve büyükbabaların, torunlarına yeteri kadar zaman ayırma ve sabırlı olma avantajları vardır (Yavuzer, 2003:141). Bu dönemde bireyler; üretken olmama, ölümle yüzleşme, fiziksel güçsüzlüğe uyum sağlama, çocuklar, torunlar ve eşin ailesi ile iyi ilişkiler kuramama durumları ile karşı karşıya kalabilmektedir (Gladding, 2012:18).

2. 1. 2. 5. Ailelerle İlgili Yapılan Çalışmalar

Literatürde aile ve evlilik ile ilgili yapılan çalışmalarda daha çok ilişkilerin devamını sağlayan faktörler ile bitmesine ya da problemlerle bir şekilde devam etmesine sebep olan değişkenlerin incelendiği görülmektedir. İlişkilerin devamını sağlayan faktörlerin evlilik doyumu, evlilik uyumu, evlilik memnuniyeti ve evlilik devamlılığı gibi birçok farklı başlık altında incelendiği belirlenmiştir. Bu değişkenler ile yaş (Demiray, 2005; Şener ve Terzioğlu, 2002; Yalçın, 2014), evlilik süresi (Demiray, 2005; Güleç, 2014; Şener ve Terzioğlu, 2002; Taşköprü, 2013), cinsel yaşam memnuniyeti (Abalı, 2006; Basat, 2004; Çağ ve Yıldırım, 2013; Yalçın, 2014), yakınlık (Greeff ve Malherbe, 2001; Harper, Schaalje ve Sandberg, 2000), eşlerin kişilik özellikleri (Taycan ve Kuruoğlu, 2014; Kansız ve Arkar, 2011; Koydemir, Selişik ve Tezer, 2005; Şimşek, 2014), benlik saygısı (Zeytinoğlu, 2013), algılanan anne-baba tutumu (Yaşar, 2009; Yıldız, 2013), problem çözme becerileri (Canel, 2007; Güven ve Sevim, 2007; Hünler ve Gençöz, 2003;

Taşköprü, 2013) ve bağlanmastilleri (Taycan ve Kuruoğlu, 2014; Kuyumcu, 2005; Sığırcı, 2010; Sarı, 2012; Tufan-Çetin, 2010) arasında ilişkiler olduğu saptanmıştır.

Sözü geçen kavramları yordayan faktörlerin yanı sıra bazı araştırmalar da bu kavramların, kişilerin psikolojik özellikleri üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Bélanger ve diğ. (2014) tarafından yapılan bir araştırmada, yüksek düzeydeki evlilik uyumunun, başa çıkma stratejilerinin kullanımını arttırdığı ve kaçma davranışını azalttığı saptanmıştır. Kumar (2015), bireylerin evlilik uyumlarındaki artışın, psikolojik iyi oluşlarını olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir. Başka bir araştırmada, bağışlama üzerinde olumlu bir etkiye sahip olan evlilik uyumunun, evli erkeklerde de bağışlamayı yordayan önemli değişkenlerden biri olduğu saptanmıştır.(Taysi, 2010).

Evliliğin bitmesine ya da problemlili şekilde devam etmesine neden olan faktörler çatışma, aldatma eğilimi, şiddet ve boşanma başlıkları altında incelenmektedir. Boğda ve Şendil (2012) bağlanma stillerine ve cinsiyete göre çatışma yönetimini ve aldatma eğilimini incelemiştir. Bağlanma stillerine ve cinsiyete göre aldatma eğiliminin değiştiğini ve aldatma eğilimi ile olumsuz aktif çatışma yönetim biçimi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki gözlemlendiğini belirlemiştir. Sandalcılar (2012) işsizlik ile boşanma arasındaki nedenselliğin negatif olduğunu saptamıştır. Kulik ve Heine-Cohende (2011) evliliğini sona erdiren kadınların boşanmaya uyum sağlamasını etkileyen faktörleri incelemiştir. Ortaya çıkan sonuçlara göre boşanma sonrasında yeni romantik ilişkiye başlama ve algılanan stres boşanmaya uyum sağlamayla ilişkili bulunmuştur. Evliliğin bitmesine ya da problemlili şekilde devam etmesine neden olan değişkenler ile cinsel yaşam memnuniyeti (Gheshlaghi, Darvashi, Aran, Shafiei ve Majafabadi, 2014), iletişim problemleri (Cleek ve Pearson, 1985), kişilik özellikleri (Rani, 2014), öznel iyi-oluş (Steiner, Durand, Groves ve Rozzell, 2015), bilişsel çarpıtmalar (Güven ve Sevim, 2007) ve kültür (Afifi, Davis, Denes ve Merrill, 2013; Frimmel, Halla ve Winter-Ebmer, 2013; Furtado, Marcen ve Sevilla, 2013) arasında ilişkiler olduğu saptanmıştır.

Evlilik öncesi ilişkilerde ve ailelerde meydana gelen çatışmaların nasıl sonuçlanacağını ve ilişkilerin devamını etkileyen bir diğer faktör ilişki niteliğidir. Bundan sonraki bölümde; ilişki niteliği ile ilgili faktörlere ve yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2. 1. 3. İlişki Niteliği

Romantik ilişkilerdeki bireylerin, partnerleri ile paylaşımlarını, yaşantılarını ve nihayetinde ilişkilerini değerlendirme aşamasında, ilişki niteliği kavramı devreye girmektedir. Pierce, Sarason ve Sarason (1991) ilişki niteliğinin tüm yakın ilişkiler için geçerli olan; sosyal destek, çatışma ve derinlik boyutlarını ortaya koymuşlardır. İlişki niteliğinin ise; bireylerin yakın ilişkilerinde sosyal destek görüp görmediklerine, kişilerarası

çatışma olup olmadığına ve ilişkilerindeki derinliğe ilişkin algılarını gösterdiği ifade edilmektedir (Pierce ve diğ., 1997).

İlişki niteliğinin bireylerin yaşamları, ruh sağlıkları ve ilişki süreçleri üzerindeki etkilerini ve aynı zamanda ilişki niteliğini etkileyen faktörleri belirlemeyi amaçlayan çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Linder, Crick ve Collins (2002) tarafından yapılan bir araştırmada, ilişkisel saldırganlık ve mağduriyet ile romantik ilişki niteliği arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Bazı araştırmacılar ise düşük düzeydeki ilişki niteliğinin yetişkinlerde çeşitli psikiyatrik hastalıklara sebep olduğunu ortaya koymuşlardır (La Greca ve Harrison, 2005; Wishman, Johnson, Li ve Robustelli, 2014). Gere ve Schimmack (2011) romantik ilişkilerdeki çatışmanın, ilişki niteliği ve öznel iyi-oluş üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bu çalışmanın sonucunda, çatışma ve ilişki niteliği arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur ve bu ilişki doğrultusunda dolaylı olarak, çatışma ile öznel iyi-oluş arasında da negatif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. İlişki niteliği ve öznel iyi oluş arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu bulan Eryılmaz ve Doğan (2013) ile Demir'in (2008) çalışmaları, bu ilişkinin doğrudan var olduğunu ortaya koyma açısından önemlidir.

Ergenlikteki ve daha önceki dönemdeki yaşantıların, yetişkinlik dönemindeki romantik ilişki niteliğini etkilediği düşünülmektedir. Literatürde bu ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmalara rastlanmaktadır. Örneğin, Madsen ve Collins (2011) boylamsal bir çalışmada, ergenlik dönemindeki romantik ilişki niteliği ile yetişkinlik dönemindeki romantik ilişki niteliği arasında anlamlı bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Robertson, Shepherd ve Goedeke (2014) ise ergenlikteki kardeş ilişkileri ve yetişkinlikteki romantik ilişki niteliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İki ilişki niteliği arasında ilişki saptanamazken; doğum sırası ve ilişki uzunluğuna bağlı olarak romantik niteliğinin farklılaştığı saptanmıştır. Benzer şekilde, yapılan boylamsal bir çalışmada ilk olarak, kişilik tiplerine göre ergenlik dönemindeki arkadaş ilişkilerinin niteliği; daha sonra ise yetişkinlikteki romantik ilişki niteliği incelenmiştir. Araştırma sonucunda iki dönemde de kişilik tiplerine göre ilişki niteliklerinin farklılaştığı görülmüştür. Buna ek olarak ergenlikteki arkadaş ilişkilerinin niteliği ve yetişkinlikteki romantik ilişkilerin niteliğinin kişilik tiplerine göre paralel şekilde değişiklik gösterdiği saptanmıştır (Yu, Branje, Keijsers ve Meeus, 2014). Cingöz (2003) ise romantik ilişkileri, hemcins arkadaşlık ilişkilerini ve karşı cins arkadaşlık ilişkilerini, ilişki nitelikleri ve bazı tutumlar açısından karşılaştırmıştır. İlişki niteliği ile ilgili 73 farklı çalışmanın sonuçları Li ve Chan (2012) tarafından bir meta analiz çalışmasında incelenmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre bireylerdeki anksiyete ve kaçınma davranışları, ilişki niteliğinin bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutlarına olumsuz yönde etki etmektedir. Anksiyetenin daha çok çatışmayla ilişkili olduğunu belirten

Li ve Chan (2012), bireylerdeki kaçınma davranışlarının daha çok ilişki memnuniyeti, bağlanma ve destek değişkenleriyle ilişkili olduğuna dikkat çekmişlerdir.

Priest (2013) ilişki niteliği ve anksiyete bozuklukları arasında karşılıklı bir ilişki bulunduğunu saptamıştır. Bu ilişki hem bekâr/boşanmış bireyler hem de evli bireyler için geçerlidir ve söz konusu gruplara göre anksiyete bozukluğu türü değişkenlik gösterebilmektedir. Cantürk (2014) ilişki niteliğinin alt boyutları ile depresyon, stres ve anksiyete arasındaki ilişkiyi ayrı ayrı incelemiştir. Sosyal destek ile depresyon ve anksiyete arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki; çatışma ile depresyon, anksiyete ve stres arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Derinlik ile bahsedilen değişkenler arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Rowsell ve Coplan (2013) utangaçlık ve ilişki niteliği arasında negatif bir ilişki saptamışlardır. Doyle ve Molix (2014) tarafından yapılan çalışmada, toplumsal damgalanma ve ilişki süresinin, ilişki niteliği üzerindeki etkileri incelenmiştir. Toplumsal damgalanmadan sonra kısa süreli ilişkilerde ilişki niteliği düşükken, uzun süreli ilişkilerde ilişki niteliğinin daha fazla olduğu saptanmıştır. Reizer ve Hetsroni (2014) medya kullanımı ve ilişki niteliği arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Medya kullanımı; televizyon izleme, internet kullanma ve gazete okuma olarak sınıflandırılmıştır. Araştırma sonucunda, televizyon izleme ve ilişki niteliği arasında negatif bir ilişki bulunurken, diğer medya kullanımları ile ilişki niteliği arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Whitton ve Kuryluk (2014) tarafından yapılan araştırmada, depresif belirtiler ve ilişki niteliği arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin cinsiyete, yaşa ve ilişki uzunluğuna göre değişmediği görülmüştür.

Türkiye’de ilişki niteliğini kapsamlı şekilde inceleyen çalışma sayısı oldukça azdır. Yapılan çalışmalarda daha çok ilişki niteliğini oluşturan alt faktörlerin ayrı ayrı ele alındığı görülmektedir. Bu faktörlerle ilgili kuramsal çerçeveye ve çalışmalara sonraki bölümlerde yer verilmiştir.

2. 1. 3. 1. İlişkide Sosyal Destek

Sosyal destek kavramı, farklı yazarlar tarafından farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Yıldırım (1997) sosyal desteği, bireyin çevresinden elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak tanımlamıştır. Cohen, Gottlieb ve Underwood (2000:4) sosyal destek kavramının geniş anlamda; sağlık ve iyi-oluş üzerinde etkili olan herhangi bir sosyal ilişki sürecini ifade ettiğini belirtmişlerdir. Hobfoll ve Stokes (1988) ise sosyal destek kavramını; bireylerin, ilgi ve sevgi, hissedilen bir kişiyle/grupla olan sosyal etkileşim veya ilişkiler sonucu ortaya çıkan yardım veya bağlanma duygusu olarak tanımlamaktadırlar (Aktaran: Pugliesi ve Shook, 1998). Diğer bir tanımda sosyal destek, sevilen/ilgilenilen kişiye ilişkin algı ve gerçeklik olarak nitelendirilmektedir (Ma, Quan, ve Liu, 2014). Sosyal desteğin

tanımları yanında, Cobb (1976) sosyal desteğin üç bileşeni olduğunu ifade etmiştir ve bu bileşenleri a) duygusal destek (sevilme ve ilgilenilme) b) saygı desteği (takdir edilme ve saygı görme) ve c) ağ desteği (karşılıklı sorumluluk içeren bir yapıya ait olma) olarak sınıflandırmıştır (Aktaran: Lin, 1986:21).

Sosyal destek, bireylerin ruh sağlığını etkileyen psikososyal faktörlerden biridir. Kişilerarası ilişkilerin yaşamımızdaki önemi gittikçe açığa kavuşmaktadır. Kişilerin sağlığı ve iyi-oluşları üzerindeki olası etkilerinden dolayı sosyal desteğe olan ilgi yaşamdaki son yıllarda önemli ölçüde artmaktadır. İnsanların yaşamında önemli olduğu varsayılan sosyal destek; eşler, aile üyeleri, akrabalar, arkadaşlar ve romantik ilişki içinde bulunan bireyler tarafından sağlanmaktadır. Diğer insanlardan hem yardım arama hem de yardım alma davranışı başa çıkma tarzlarının önemli bir biçimidir (Wilcox ve Vernberg, 1985; Sherbourne ve Stewart, 1991).

Sosyal destek aynı zamanda kişilerarası ilişkilerde düzenleyici bir faktör olarak tanımlanmaktadır. Robertson'a (1988) göre sosyal destek; bireye duygusal ilgi göstererek, maddi yardım sağlayarak, sorun çözebilmesi veya beceri kazanması için gerekli bilgiyi sunarak ve başarısını takdir edip, ona değer verildiğini hissettirerek kişilerarası ilişkilerinde düzenleyici bir rol oynamaktadır (Aktaran: Yıldırım, 2010). Sosyal desteğin fonksiyonları ise duygusal destek verme, cesaretlendirme, tavsiyede bulunma, refakat etme ve maddi yardım sağlama olarak sınıflandırılmıştır (Figley, 1986).

Perrine'e (1999) göre sosyal destek, aynı oranda değeri olan iki önemli öğeden oluşmaktadır. Birincisi, bireyin stresli zamanlarında yardım isteyeceği başka insanların nesnel olarak varlığıdır. İkincisi ise, sosyal destek algısıdır. Bu algı çevredeki desteğin varlığından daha çok, bireyin desteğe ilişkin görüşünü ifade etmektedir. Tanımlarda görüldüğü üzere, sosyal destekten bahsedebilmek için bireyin psikolojik çevresine vurgu yapılmaktadır. Sosyal destek kavramının teorik temeli Kurt Lewin'in Alan Kuramı ve davranış tanımına dayanmaktadır. Lewin'in kuramında yaşam alanı ve psikolojik çevre önemli kavramlardır. Yaşam alanı, belirli bir zamanda bireyin davranışını belirleyen olguların tümü olarak tanımlanırken; psikolojik çevre, bireylerin davranışlarını etkileyen dış durumların anlatımı, olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca davranışın bireyin psikolojik çevresinde meydana gelen değişim olduğu ifade edilmektedir. Bu doğrultuda bireyin psikolojik çevresinde değişiklik yapmasına yardımcı olarak, bireyin olumsuz davranışlarının ortadan kaldırılması ve yeni davranışlar kazanması sağlanmaktadır. Buradan hareketle, Bireyin sosyal destek sistemi, onun psikolojik çevresinde yer almaktadır (Yıldırım, 2010:5-6). Pierce ve diğ. de (1991) sosyal varlıklar olarak tanımlanan insanların, sosyal etkileşimlerini yorumlama ve onlardan etkilenmelerinde farklılıklar görüldüğünü ifade etmektedirler. Bunun yanı sıra, sosyal bağların genel ve özel etkilerinin,

davranış ve düşünceyi etkileyecek şekilde birleşmesinin yüksek olasılık barındırdığını belirtmektedirler. İlişki niteliğinin alt boyutlarından biri olarak sosyal destek, “özel ilişki algıları” yönüne işaret ederek, bireylerin yaşamlarında özellikle destek almayı umdukları yaşantıları ile destek almayı umdukları kişilerden algılanan desteği tanımlamak için kullanılmaktadır (Özabacı, 2011:160). Sosyal destek algısı; bireylerin ilişkilerindeki problemler arttığında, partnerlerinin nasıl davrandığına ilişkin değerlendirmelerini ve aynı zamanda, çözüme ilişkin pozitif katkılarının olup olmadığına dair algılarını içerir (Pierce ve diğ., 1997).

Sosyal destekle ilgili araştırmalar, insanların sosyal ilişkilerle ilgili birtakım beklenti ve atıfları olduğunu göstermektedir. Özellikle yakın ilişkide olan bireylerin, partnerlerinden beklentileri daha da artmaktadır ve bu beklentilerin karşılanıp karşılanmama durumları ilişki niteliğini etkilemektedir. Literatürde sosyal destek ile ilgili yapılmış birçok araştırmaya rastlamak mümkündür. Fakat sosyal destek ve ilişki niteliğinin birlikte ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Yakın ilişkide olan bireylerin birbirlerine sağladıkları sosyal desteğin, bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlıkları ile partnerler arası ilişki sonuçlarını önemli ölçüde etkilediği düşünülmektedir. Frasure-Smith ve diğ. (2000) ile Sherbourne (1988) tarafından yapılan araştırmalarda yardım veya duygusal destek sağlayacak kişilerin ulaşılabilirliğinin bireyleri önemli hastalıkların veya stresli durumların negatif sonuçlarından koruyabildiği ortaya çıkmıştır. Olumsuz etkilerden korumanın yanı sıra sosyal desteğin, yaşam doyumunu (Bozoğlan, 2014), öz-yeterlilik algısını (Bal-Taştan, 2013) ve psikolojik dayanıklılığı (Terzi, 2008) artırma etkisinin bulunduğu saptanmıştır. Yapılan araştırmalar doğrultusunda; sosyal destekle duygusal özerklik (Erçevik, 2014), kendini değerlendirme (Ma ve diğ., 2014), sosyal yetkinlik (Traş ve Arslan, 2013) ve yılmazlık (Turan, 2014) arasında pozitif ilişki olduğu saptanmıştır. Ersun ve diğ. (2012) tarafından yapılan bir araştırma sonucunda, sosyal desteği az olan bireylerin internet kullanımlarında artış ve sosyal destek ile gelir düzeyi arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki saptanmıştır. Duru (2008) sosyal desteğin ve sosyal bağlılığın yalnızlığı yordamadaki rolünü araştırmıştır. Arkadaş, aile, özel insanlar tarafından sağlanan desteğin ve sosyal bağlılığın, yalnızlıkla negatif ilişkili olduğunu saptamıştır. Sosyal destek ile arasında negatif ilişki olduğu saptanan diğer değişkenler; intihar olasılığı (Arsel ve Durak-Batıgün, 2011), algılanan stres (Çankaya ve Tan, 2010; Uyan 2014), depresif belirtiler (Özkan ve Kutlu, 2010) ve problem çözme becerileridir (Sivrikaya, Kaya ve Özmutlu, 2013).

Sosyal desteğin özellikle eş tarafından sağlandığı durumlarla ilgili araştırmalarda, eş *desteği* kavramının kullanıldığı görülmüştür. Günsel (2013) eş desteğin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Bulgulara göre

görücü usulü ile evlenen bireylerin algıladıkları eş desteği düzeylerinin tanışarak anlaşılan bireylerden daha yüksek olduğu; boşanmayı düşünen evli bireylerin algıladıkları eş desteği düzeylerinin ise boşanmayı düşünmeyen bireylere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaş ve eşler arası yaş farkı değişkenlerinin algılanan eş desteğinin anlamlı yordayıcısı olmadığı, evlilik süresinin ise algılanan eş desteğinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Babaoğlu (2006) eşlerinden destek alan bireylerin almayanlara göre meslek hayatlarında daha az tükenmişlik yaşadığını tespit etmiştir. Coşkuner ve Şener (2013) tarafından yapılan çalışma ise eş desteğinin aile-iş çatışmasını azaltarak, aile ve yaşam tatminini arttırdığını ortaya koymuştur.

Literatürde ev dışındaki hayata etkilerinin yanı sıra, eş desteğinin bireylerin evlilik yaşantılarına olan etkileri ile ilgili araştırmalara da rastlanmaktadır. Can (2013) eş desteği ile eş tükenmişliği arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır. Çağ ve Yıldırım (2013) ise eş desteği ve evlilik doyumu arasında pozitif bir ilişki bulmuştur. Yapılan farklı araştırmalarda, eş desteğinin ekonomik baskılara karşı tampon görevi gördüğü ve eş desteği ile depresyon arasında negatif ilişki olduğu saptanmıştır (Ma ve diğ., 2014; Lorenz, Conger, Montague ve Wickrama, 2010). Repetti (1989) yüksek eş desteği sonucunun, artan sosyal geri çekilme ve azalan kızgınlık ifadesi olduğunu saptamıştır. Ayrıca eş desteğinin günlük hayatta karşılaşılan küçük stres kaynakları ile birey arasında tampon işlevi gördüğünü belirtmiştir. Eş desteğinin sadece eşler arasındaki ilişkide değil, ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkileri üzerine de etkili olduğu düşünülmektedir. Simons, Lorenz, Conger ve Wu (1992) eş desteğinin, destekleyici ebeveyn olma ile pozitif ilişki içinde olduğunu saptamışlardır.

2. 1. 3. 2. İlişkide Çatışma

Yavuzer'e (2007:48) göre insan ilişkilerinde çatışma, bireylerin karşılıklı olarak birbirlerinin ihtiyaçlarına müdahale etmeleri veya değerlerinin uyuşmaması durumunda kişiler arasında baş gösteren uyuşmazlık, zıtlık, kavga ve sürtüşmeleri ifade etmektedir. Wessel (2013) ise çatışmayı, bir süreçte beraber olan insanlar tarafından çelişkilerin, uyumsuz arzuların ve uzlaştırılmaz isteklerin farkında olunması şeklinde tanımlamaktadır. Çatışma kişilerarası ilişkilerde kaçınılmaz bir durumdur. Bireyler birbirlerine hak verdikleri gibi farklı düşüncelere de sahip olabilirler. Bu farklılıklar her zaman negatif anlam taşımamaktadır. Farklı düşüncelerin yer aldığı süreçlerde çatışma ile birlikte gelişme de ortaya çıkabilmektedir. Bazen ise farkında olunmayan ya da olunmayan bir haksızlığın ortadan kaldırılmasına sebep olabilir (Deutch, 2006:48).

Çatışmanın ne hakkında olduğunu belirten *içerik* ve nasıl ortaya çıktığını belirten *süreç*, olmak üzere iki boyutu vardır. Bu iki boyut sıklıkla iç içe geçmektedir. Çatışmayı

anlayabilmek ve müdahale edebilmek için iki boyut arasındaki ayrımın yapılması gerekir. İçerikte temel olarak, insanların farklı sonuçlar istemesi veya aynı şey için yarışması yer almaktadır; birinin kazandığı yerde diğeri kaybeder. Kazan-kaybet ihtimalinin olduğu bu durumlarda insanlar çoğu zaman çatışmaya girmek istememektedirler. Çünkü yeterince güvende ve mutlu kalmak için; değiş-tokuşu kabul edebilir, alternatifler bulabilir ve pazarlık yapabilirler. Çatışma süreci ise başlangıç aşamasından sonuca kadar yaşanılanları ifade etmektedir. Çatışmayı ortaya çıkarmanın en basit yollarından biri, insanlara çelişen amaçlar belirlemek ve amaçlarına ulaşmaları için onlara lazım olan kaynakları paylaşmaya zorlamaktır (Gordon ve Nicholson, 2008:10). Dökmen (2009:102) çatışmalara neden olan on bir faktör olduğunu ifade etmektedir. Bunlar; biliş, algı, duygu, ihtiyaçlar, bilinçdışı, sosyal ve fiziksel çevre, iletişim becerisi, kişisel faktörler, kültürel faktörler, roller ve mesajın niteliğidir.

Genel kişilerarası ilişkilerin yanı sıra, romantik ilişkilerde ve evlilik ilişkilerinde de çatışmalar meydana gelmektedir. Bu ilişkilerde, bireylerin birbirleri ile uyumlu ve sorunsuz bir yaşantı sürmeleri beklenir. Ancak farklı değerlerle, farklı kültürlerle ve iki ayrı aile öyküsüyle bir araya gelen bireylerin birlikteliği zaman zaman sorunlara neden olabilmektedir (Ateş, 2014:114). Bu ilişkilerdeki çatışmalar, partnerler arasındaki uyumsuzluk, zıtlama, kavga ve sürtüşmeleri ifade eder. Daha açık şekilde romantik ilişkilerde çatışma; partnerlerden kaynaklanan negatif duyguları, tartışma sıklığını, birbirlerini ne kadar incittiklerini ve ilişkilerindeki çözölemeyen problemlerin durumunu içerir (Pierce ve diğ., 1997).

Yakın ilişkilerde çatışma yaşamamak neredeyse imkânsızdır. Bu ilişkilerde sorunları başlatan ve sürdüren güçler karmaşıktır. Sosyal, dini, psikolojik ve ekonomik faktörler süreci etkilemektedir (Yavuzer ve İşmen-Gazioğlu, 2014:12). Solmuş'a (2008:8) göre; uyumsuzluklar, anlayışsızlık, belirsizliğe tolerans gösterememe, ilişkiye ve eşe duyarsızlık gösterme, sorumluluklardan kaçış, empati yoksunluğu gibi faktörler flört veya evlilik ilişkilerinde çatışma yaratan temel faktörler arasındadır. Köknel (2005) ve Özgüven (2000) romantik ilişkilerde ve evlilik hayatında çatışmaya sebep olan kaynakları; eşlerin aşkın anlamına ilişkin farklı görüşleri, iletişim ve etkileşim sorunları, cinsel ilişki sorunları, cinsel rollerle ilgili sorunlar, kişilik bozuklukları, zararlı alışkanlıklar, çocuk sahibi olamama, geçim sıkıntısı, evlilik dışı ilişkiler, eşlerin birbirlerini tamamlamalarında ve bütünleşmelerinde uyumsuzluk ve ailelerden kaynaklanan sebepler olarak sıralamıştır. Yıldız ise (2014:223) romantik ilişkilerde ve evlilik hayatında çatışmaya sebep olan kaynaklar arasında; temel ihtiyaçların karşılanmasındaki güçlükler, kaynakların yetersizliği, farklı değer, inanç ve kültürlere sahip olma, iletişim azlığı, güvensiz ve hoşgörüsüz tutum, duyguların uygun olmayan yollarla ifade edilmesi ve eşlerin birbirlerine

dönük rekabetçi yaklaşımları gibi faktörlerin yer aldığını ifade etmektedir. Gordon ve Nicholson (2008:10) aile üyelerinin çelişen amaçlarının ve amaçlarına ulaşmaları için tek bir kaynağın varlığının çatışmalara sebep olabildiğini belirtmişlerdir.

Çatışmalar genellikle olumsuz olarak algılsa da, içinde bulunulan sistemi harekete geçirmesi ve yenilik fırsatları sunması açısından yararlıdır. Yakın ilişkilerde ise önemli olan partnerlerin çatışmalar karşısında aldıkları tavrıdır. İki tarafın da uzlaşma için çaba göstermesi gerekmektedir. Çatışmalar iyi yönetildiğinde ilişkiler üzerinde mutluluk, açıklık, güçlülük, doyum, uyum, gelişim ve değişim gibi olumlu etkilere neden olabilir. Aileler, yukarıda yer alan sebeplerden dolayı çatışmalarla yüz yüze gelmektedirler. Çatışmaların ailelerde oluşma şekli gibi sonuçlanması da farklıdır. İlişkilerdeki çatışmalar, çiftlerin ilişkiyi bitirmelerine veya boşanmalarına sebep olabilmektedir. Türkiye'deki boşanma sayıları yıllara göre incelendiğinde belirgin bir artış görülmektedir; 2001 yılında 91.994 olan boşanma sayısı 2013 yılında 125.305'e yükselmiştir. İstatistiklere göre 2013 yılında boşanmaların %40,3'ü evliliğin ilk 5 yılı, %21,5'i ise evliliğin 6-10 yılı içinde gerçekleşmiştir (TUİK, 2014). Bazı aileler düzenlemelerle birlikte problemin üstesinden gelip normal hayatlarına geri dönerken, bazı ailelerin birliğinin bozulduğu görülmektedir. Bu durum, ilişkilerde ve evlilik yaşantılarında, çatışmaların sebepleri, özellikleri ve sonuçları ile ilgili araştırmaların artmasına sebep olmaktadır.

Aile içindeki çatışmalar, ebeveyn-çocuk arasındaki ve eşler arasındaki çatışmalar olarak ayrılmaktadır. Diğer bir ayırım da çatışmadan etkilenen bireylere göre yapılmaktadır; eşler ve çocuklar. Eryüksel ve Akün (2003) tarafından yapılan araştırma sonucunda, çocukların depresyon düzeyi ile anne-baba ve çocuk çatışmaları arasında anlamlı bir pozitif ilişki saptanmıştır. Kulaksızoğlu'nun (1989) araştırmasında ise, ebeveynlik tutumlarına ve ergenin cinsiyetine göre anne-baba ve ergen arasındaki çatışmaların değiştiği gözlenmiştir. Bu çalışmada aynı zamanda çatışmalı anne-baba tutumları ile genel ergen problemleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Aile içi çatışmanın ergenler üzerindeki etkileri ile ilgili olarak Peksaygılı ve Güre (2008) tarafından yapılan başka bir çalışmada, eşler arasındaki çatışma ile ergenlerin uyum problemleri arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde, Rhoades ve Wood (2014) aile ile ilgili duygusal stresin ergenlerin sosyal uyumlarında aracı rol oynadığını ifade ederken; McCoy, George, Cummings ve Davies (2013) yapıcı ve yıkıcı evlilik çatışmalarının, çocukların sosyalliklerini ve okul uyumlarını etkilediğini belirtmişlerdir. Kızıldağ ve Şendil de (2006) çocuğun çatışmaya şahit olması ile çocuğun davranış problemleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptamışlardır. Literatür incelendiğinde, çocukların evlilik çatışmalarını algılamalarına etki eden farklı değişkenlerin bulunduğu gözlenmiştir. Sardoğan, Karahan, Dicle ve Menteş (2007) çocukların ebeveyne

bağlanmaları ile evlilik çatışmalarını algılayış biçimlerinin değiştiğini saptamışlardır. Benzer bir araştırmada evlilik çatışmalarına ilişkin algılar ile çocuğun sosyal beceri düzeyleri arasında ilişki bulunmuştur (Evren-Turan, 2014).

Literatürde eşler arasındaki çatışmaların sebepleri ve sonuçları ile ilgili birçok araştırmaya rastlanmıştır. Cundiff, Smith ve Frandsen (2012) bireylerin nevrotik belirtilerin çatışmaları ve bu doğrultuda hem kendi hem de eşlerinin evlilik kalitelerini etkilediğini saptamışlardır. Peterson ve DeHart (2014) tarafından yapılan çalışmada narsist bireylerin romantik partneri ile çatışmaları sırasında eleştirme, lakap kullanma ve aşağılama gibi olumsuz davranışları daha fazla sergiledikleri bulunmuştur. Doğan'ın (2010) yaptığı çalışmada ise, sosyotropik ve otonomik kişilik özellikleri ile evlilikte çatışma yaşama durumları arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Zeytinoğlu (2013) benlik saygısı ile çatışma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki ve cinsiyete dayalı farklılıklar saptamıştır.

Çatışma yönetimi ile ilgili bir çalışmada, Boğda ve Şendil (2012) bağlanma stilleri ve cinsiyete göre çatışma yönetiminde farklılıklar bulunduğunu saptamışlardır. Bu bulguya benzer olarak, Ahmad, Bangash ve Shaheen (2013) erkeklerin kadınlara oranla daha fazla işlevsel çatışma yönetimini kullandıklarını belirlemişlerdir. Çatışma yaşamanın etkilerinin yanı sıra, Aubrey, Rhea, Olson ve Fine (2013) tarafından yapılan bir araştırma, televizyon aracılığıyla kişilerarası çatışmaya maruz kalma ile ilişki kontrolü arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır.

2. 1. 3. 3. İlişkide Derinlik

Romantik ilişki içerisindeki bireyler partnerleriyle karşılıklı hissettikleri sevgiyi ya da aşkı yeterli bulmamaktadırlar. Bu duyguların yanında; kalıcı ilişkiyi, partnerleri tarafından vazgeçilmez olmayı, ihtiyaçlarının karşılanmasını, destek görmeyi, aynı zamanda da güven içerisinde ilişkilerini sürdürmeyi isterler. Bahsedilen bu ihtiyaçlar ve istekler ilişkilerin derinlik boyutunu ifade etmektedir. Pierce ve diğ. (1997) ilişkilerde derinlik boyutunu; bireylerin ilişkilerinin hayatlarındaki önemine, partnerler arasındaki güven seviyesine, ilişkinin devam edip etmeyeceğine ve partnerlerin diğerine gösterdiği ilgi ve güvene ilişkin algıları olarak tanımlamışlardır. Aynı zamanda derinlik; ilişkide olumlu olma, önemli ve güvende olmayı da içermektedir (Özabacı, 2011). Literatür incelendiğinde ilişki niteliğinin alt boyutu olan derinlikle ilgili doğrudan çalışmaların sayıca yetersiz olduğu gözlenmiştir. Cantürk'ün (2014) yaptığı çalışmada ilişki niteliğinin alt boyutları ile depresyon, stres ve anksiyete arasındaki ilişkiyi ayrı ayrı incelenmiştir. Sosyal destek ile depresyon ve anksiyete arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki; çatışma ile depresyon,

anksiyete ve stres arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunurken; derinlik ile bahsedilen değişkenler arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

2. 1. 4. Benlik Kurgusu

Bu bölümde benlik kurgusunun tanımına, gelişimi ile ilgili kuramlara, benlik-aile-toplum ilişkisine ve benlik kurgusu ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Benlik kurgusu kavramının anlaşılabilmesi için ilk olarak benlik kavramının açıklanması gerekli görülmüştür.

2. 1. 4. 1. Benlik Kavramı

Benlik, bireylerin kendilerine ilişkin algılarını yansıtmaktadır. İnsan davranışlarını ve yaşamını açıklamaya çalışan birçok bilim dalının konusu olan benlik ile ilgili literatürde çeşitli tanımlar vardır. Gerrig ve Zimbardo (2012:427) benliği, bireyler arası davranış ve süreçleri motive eden, yorumlayan, düzenleyen ve bunlara aracılık eden kendine dönük zihinsel bir yapı olarak tanımlamışlardır. Taylor, Peplau ve Sears'a (2006:97) göre benlik, kendimiz hakkındaki ilk ve başta gelen inançlarımızın bütünüdür. Farklı bir tanımda ise çeşitli genel kişilik özellikleri ve yüklemelere göre bireylerin kendilerine ilişkin görüşleri şeklinde ifade edilmiştir (Steinberg, 2007:298).

Benlik kavramı bireyin kendi ben'inin farkında olmasıdır. Ben'in doğasını anlamının karmaşıklığı ve güçlüğü nedeniyle, benlik kavramının ne olduğu ve nasıl geliştiğini açıklamak için yüzyıllarca tartışmalar yapılmıştır. Bu tartışmaları felsefi temelin dışına çıkarıp psikolojinin konusu olarak ele alan ilk kişi William James'tir (Pişkin, 2006). William James, *The Principles of Psychology* (1952/1891) adlı eserinde, benliğin "bilen benlik (self as knower)" ve "bilinen benlik (self as known)" olarak iki boyuttan oluştuğunu, bilimin konusunun ise bilinen benlik olması gerektiğini belirtmektedir. Çünkü bilen benlik özne (I) bilinen benlik ise nesnedir (me). Konu bilginin nesnesi olduğuna göre, psikolojinin konusu bilinen benliktir (Aktaran: Bacanlı, 2004).

Bireyin kendisi hakkında bildikleri yani benlik kavramı süreğendir. Montemayor ve Eisen (1977) benlik kavramının somut bir kişisel bakış açısından daha soyut bir bakış açısına doğru ilerlediğini ifade etmektedirler (Aktaran: Schunk, 2009:496). Çocuklar kendilerini yetişkinlere oranla, daha somut algılar ve kendilerini dış görünüşleri, isimleri, sahip oldukları ve benzeri durumlarla tanımlarlar. Daha sonra ise bireyler gelişim ve eğitimle birlikte, daha soyut bir bakış elde ederler. Altta yatan kişisel özellikler ve yeteneklerle ilgili farklı kavramlar geliştikçe, benlik daha iyi organize olur ve kompleks hale gelir (Schunk, 2009:416).

Şimdiye kadar aktarılanlardan yola çıkarak benlik; bireyin erken dönemlerden başlayarak hayatı boyunca, kendisi ile ilgili algıların, düşüncelerin ve kendisine verdiği değerlerin bütünü olarak özetlenebilir. Birey bu değerlendirmeyi yaparken hem içsel kaynaklardan hem de çevresinden etkilenmektedir. Bu doğrultuda Taylor ve diğ. (2006:99) benlik ile ilgili bilgilerin, birçok kaynaktan elde edildiğini ifade etmektedirler. Benliğe ilişkin bilgilerden bazıları kendiliğinden meydana gelmektedir. Kesin kaynaklardan elde edilmese de kabul edilen bilgilerin olması bu duruma örnektir. Daha yaygın şekilde ise, bireyler belirli deneyimleri sonucu kendileri ile ilgili inançların temelini oluştururlar.

Benliğe ilişkin bilgilerin çoğu sosyalleşme ile kazanılmaktadır. Bireyler erken yaştan itibaren belli çevrelerde, belli alışkanlıklarla yetişirler ve daha sonra bu deneyimler benliğin önemli yönlerini oluştururlar. Benlik hakkındaki diğer bilgi kaynakları; çevreden farklılık gösterme, diğerlerinin bireylere ilişkin davranışlarını algılama biçimleri, diğer insanların verdiği geribildirimler, kendini algılama, uyarılma durumlarını sınıflandırma, diğerleriyle kendini karşılaştırarak değerlendirme, toplumsal kimlik ve kültürdür (Taylor ve diğ., 2006:99-107).

2. 1. 4. 2. Benlik Kurgusu

Benlik, psikolojik örüntüyü anlamada insanlara yardımcı olacak önemli bir soyut kavramdır. Evrensel yapıya sahip temel bir psikolojik kavram olmasına karşın, farklı kültür ortamlarında değişik anlamlara yol açmaktadır. Benliğe ilişkin bilginin yorumlanmasında ve yapılandırılmasında rol oynayan en önemli faktörlerden birinin kültür olduğu düşünülmektedir. Birçok antropolojik ve psikolojik araştırma, benlik kavramı ve onun farklı kültürel ortamlardaki gelişimi üzerine yoğunlaşmıştır. Çünkü insanlar belirli bir kültürel çevrede yetişirler ve kültürel çevre, benliğin şekillenmesinde ve dolayısıyla biliş, duyu ve güdüler üzerinde etkilidir. İnsanın içinde geliştiği ortam belirgin bir şekilde benlik gelişiminin de ortamıdır (Ercan, 2011; 2013; Kağıtçıbaşı, 2007:92; 2012:112).

Ercan (2011) "benlik kurgusu" kavramının, benliğin içerdiği kültürel işlevleri ve değerleri ifade ettiğini belirtmektedir. Cross, Hardin ve Gerçek-Swing'e (2009:512) göre benlik kurgusu kavramı; bireylerin diğerleri ile ilişkilerinde kendilerini nasıl anlamlandırdıklarını ve tanımladıklarını ifade eder. Singelis (1994) ise benlik kurgusunu, bireylerin diğerleri ile olan ilişkileri ve diğerlerinden farklı olarak benlikle ilgili düşüncelerin, duyguların ve davranışların bütünü olarak kavramsallaştırmaktadır.

Tanımların içerdiği diğerleri ile ilişkilere paralel olarak, Kağıtçıbaşı (2007:86-93) benliğin, sosyal bir ürün olduğunu ifade etmektedir. Çünkü benlik sosyal etkileşimler sonucu oluşur ve sosyal bir konumda yer alır. Bir toplumda yaşamak için, o toplumdaki bireyler tarafından onaylanması gerektiği fikri, kültürel ve kültürler arası düşünce

içeriklerinde yer almaktadır. Benlik kavramının, bireylerin içinde buldukları kültürlere göre büyük miktarda çeşitlilik gösterdiği ve bir kültüre hâkim olan eğilimin bireylerin benlik kurguları üzerinde önemli etkileri olduğu düşünülmektedir (Kağıtçıbaşı, 2007; Markus ve Kitayama, 1991). Bireylerin kendilerini ve çevrelerini algılayış biçimlerini, düşüncelerini ve davranışlarını etkilemesi sebebiyle benlik kurgusu psikolojide önemli bir yer kaplamakta ve bu konuyla ilgili birçok araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmalar incelendiğinde, benliğin genellikle batılı bir kavramsallaştırmayla ele alındığı görülmektedir. Bahsedilen çalışmalarda “özerklik” ve “ilişkiselik” olmak üzere iki eğilim ortaya çıkmış ve bu eğilimler zıt kutuplar olarak değerlendirilmiştir (Kağıtçıbaşı, 2005). Bazı kültürlerde bireycilik (individualism) vurgulanırken bazılarında ise toplulukçuluk (collectivism) ön plandadır (Taylor ve diğ., 2006). Bireycilik ve toplulukçuluk yapıları ile ilgili ilk önemli açıklamalar Hofstede (2011) tarafından yapılmıştır. Hofstede'ye (2011) göre bireycilik, içinde bulunulan grup, örgüt ve diğer topluluklardan duygusal olarak bağımsız olmayı ifade ederken; toplulukçuluk aile, akrabalar, üyesi bulunulan grup ve giderek sosyal sisteme bağımlı olmayı dile getirmektedir (Aktaran: Ercan, 2013). Bir kültüre hâkim olan eğilimin bireylerin benlik kurgusu üzerinde önemli etkileri olduğu düşünülmektedir (Kağıtçıbaşı, 2007; Markus ve Kitayama, 1991). Bu doğrultuda, Triandis (2001) hiçbir faktörün modern kültürler arası psikoloji üzerinde, bireycilik ve toplulukçuluktan daha fazla etkiye sahip olmadığını belirtmektedir.

İnsan davranışlarındaki kültürel benzerlikleri ve farklılıkları anlamak, açıklamak ve tahmin etmek için bireycilik ve toplulukçuluk bağlamında araştırmalar yapılmaktadır. Kağıtçıbaşı'na (2012) göre bireylerin benlik kurguları toplumlarda “bireyci” veya “toplulukçu” değerlerin ön planda çıkmasına göre de farklılık göstermektedir. Markus ve Kitayama da (1991) benzer şekilde toplulukların bu kültürel eğilimlerinin, benlik kurgularını bağımlılık ve bağımsızlık boyutlarında etkilediklerini belirtmişlerdir.

Toplumlar için bireyci ve toplulukçu kavramları kullanılırken, insanlar için bağımsız ve karşılıklı bağımlı kavramları kullanılmaktadır (Triandis, 2001). Bireyciliğin benimsendiği toplumlarda bağımsız benlik kurgusunun (independent self), toplulukçuluğun benimsediği toplumlarda ise karşılıklı bağımlı benlik kurgusunun (interdependent self) yer aldığı düşünülmektedir (Lu ve Gilmour, 2004). Kağıtçıbaşı (2007:98) benliğin ayrışıklığı-bağlılığı durumunun, bireycilik-toplulukçuluk boyutuna psikolojik kaynak olarak düşünülebileceğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda, bireyin psikolojik ve sosyal işleyişinde benliğin belirgin sınırlı ve ayrışmış olmasının veya ilişkili ve akışkan sınırlı olmasının büyük önem taşıdığını belirtmektedir.

Psikolojideki ve sosyolojideki benlik kuramları, bağımsız ve bağımlı benlik kurguları arasındaki farkın detaylarını tanımlamak için birleşmişlerdir. Bu farklı kurguların her birinin

biliş, duygu ve motivasyon alanlarında belli birtakım sonuçlarının olduğu düşünülmektedir. Benlik kurgularındaki farklılıklara odaklanma farklı deneysel bulgular arasında tutarlılık sağlama; biliş, duygu ve motivasyon kavramalarıyla ilgili boyutlardan hangilerinin kültürden bağımsız olduğunu saptama gibi alanlarla ilgili sorunlara yönelmeye yol açmaktadır (Markus ve Kitayama, 1991).

Geertz (1974) bağımsız benliği; "sınırlandırılmış, biricik, aşağı yukarı güdüsel ve bilişsel olarak birleşmiş bir evren; kendine özgü bir bütünde organize olmuş dinamik bir farkındalık, duygu, yargı ve eylem merkezi; hem diğer benzer bütünlüklerden hem de toplumsal ve doğal arka plandan (background) ayrı biçimde oluşmuş benlik" olarak tanımlamaktadır. Bağımsız benlikte, benliğin sınırları belirgin şekilde çizilerek, "ben" ve "ben olmayan" arasında kesin bir sınır oluşması sağlanır (Kağıtçıbaşı, 2007:89). Shweder ve Bourne (1984) çevreden etkilenmemesinden dolayı, bireyci benliğin farklı zaman ve durumlarda sabit, kalıcı özelliklere sahip ve değişmez olduğunu belirtmişlerdir (Aktaran: Kağıtçıbaşı, 2007:95). Bu benlik görüşü, her bireyin içsel özelliklerinin tekliğine ve bütünlüğüne olan inançtan meydana gelmiştir (Sampson, 1989). Bağımsızlığın kültürel amacını başarmak için, bireyin kendi içsel düşünce, duygu ve davranış repertuarını göz önüne alarak, bireysel davranışlarını organize etmesi gerektiği düşünülmektedir. Bireye vurgu yapılan bağımsız benlik anlayışında, kişilerin kendilerini sosyal çevrelerinden tamamen soyutlamadıkları, sadece yaşamlarını sürdürürken kişisel deneyimlerini daha ön planda tuttukları belirtilmektedir (Markus ve Kitayama, 1991). Bireyciliğin ön planda olduğu toplumların normlarında, bireylerin diğerlerinden bağımsız olması, kendine ait biricik özelliklerini keşfetmesi ve ifade etmesi önemlidir (Miller, 1988). Batı kültürlerinde, bireylerin farklılıkları ve özgünlüklerine dair güçlü bir inanç vardır. Bu kültürlerde temel tema, diğer bireylerden bağımsız olmak, kendi biricik içsel özelliklerini keşfetmek, bu özellikleri toplum içinde sergilemek ve sosyal karşılaştırma yoluyla özelliklerini kendi içinde onaylamaktır (Kitayama, 1992).

Karşılıklı bağımlı benlik kurgusunda bireyler, kendilerini sosyal ilişkilerin parçası olarak görürler ve davranışlarını ilişkide oldukları diğerlerinin düşünceleri, duyguları ve davranışları doğrultusunda organize ederler (Markus ve Kitayama, 1991). Batı kültürünün tam tersine toplulukçu kültürlerin özünde, diğer insanlarla bağlantılı olma vardır. Bu bağlamda benlik insanların ayrı düşünülmemeyeceği ilişkiler içerisinde tanımlanmaktadır. Bu yüzden, benliğin önemli özellikleri ilişkilere ve sosyal içeriğe göre değişiklik göstermektedir. Sosyal ilişkilerdeki her katılımcının bakış açısını anlayarak ve birliği sürdürmek için çaba göstererek daha toplumsal olma eğilimi vardır. Bu kültürlerin normlarında, sosyal ilişkilerde diğer bireylere uyum sağlama ve bireyler arasında karşılıklı bağımlılığın sürdürülmesi esastır (Kitayama, 1992; Miller, 1988). Bireylerin

olgunlaşmasında kültürel ideal, gönüllü şekilde kendi istek ve fikirlerinden önce ilişki içinde olunan insanlarla ortak hareket edebilmektir (Kitayama, 1992). Bu kültürlerde yer alan bireyler ait oldukları grubun beklentileri doğrultusunda hareket etmek, grupta yer alan bireylerin bakış açılarını anlayabilmek ve kendilerine uygun rolleri benimsemek durumundadırlar. Karşılıklı bağımlı benlik kurgusuna sahip bireylerin, benlikleri sürekli ve kalıcı değildir; bağlamsal olarak değişiklik gösterebilmektedir (Ercan, 2013).

Kağıtçıbaşı (2007:88) tarafından bağımsız ve bağımlı benlik arasındaki temel ayrım; kendi-içerikli, bireyci ve ayrılmış bağımsız benliğin diğer kişilerle kesin sınırlarla ayrılmış olması, buna karşılık ilişkisel, bağımlı benliğin akışkan sınırları olması şeklinde yapılmıştır. Bunun yanı sıra, bireyci kültürlerde tutumlar normlardan daha önemlidir, fakat toplulukçu kültürlerde normlara tutumlardan daha fazla ağırlık verilmektedir (Triandis, 1998). Ayrıca bağımlı benlik kurgusuna sahip bireylerin özellikleri ve davranışları var olan durumlardan etkilenirken, bağımsız bireylerin özellikleri ve davranışları değişmezdir (Markus ve Kitayama, 1991).

Benlik kurgusu genellikle bireycilik ve toplulukçuluk bağlamında değerlendirilir. Ancak, incelenen davranışların yapısına bakıldığında belirleyici temel etkenin benliğin bağımlılık-ayrışıklık derecesi olduğu düşünülmektedir (Kağıtçıbaşı, 2012:122). Her ne kadar araştırmalar sonucu farklı benlik kurgularının belirli toplumlarda görüldüğü iddia edilse de, bahsedilen kültürlerde çeşitlilik görülebilmektedir. Bu çeşitliliğin, bireylerin içinde buldukları kültürün özelliklerini benimseme dereceleri ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Markus ve Kitayama, 1991). Bununla birlikte, yapılan çalışmalarda bireylerin kültürel özelliklerinin ve kültürel eğilimlerinin, benlik üzerindeki etkilerinin araştırıldığı görülmektedir (Ercan, 2013). Sadece bu iki eğilimin ele alınmasının sebebi, benlikle ilgili yapılan çalışmaların Batı'da başlaması ve çalışmalar sonucu bağımsız ve bağımlı olmak üzere iki benlik kurgusunun ortaya çıkmasıdır. Ortaya çıkan bağımsız ve karşılıklı bağımlı benlik kurguları zıt kutuplar olarak görülmektedir. Belirli kültürlerde hüküm süren bu görüşün aksine, iki boyutun beraberliğinin sağlıklı gelişim için gerekli olduğu düşünülmektedir (Kağıtçıbaşı, 2005; 2007). Batı kültürünün diğer kültürlere uygun olmadığı (Markus ve Kitayama, 1991) ve Batı'nın kuram ve araştırmalarının etnomerkezci yaklaşımlarının (Kağıtçıbaşı, 2007) fark edilmesi, diğer toplumların benlikle ilgili kendi araştırmalarını yapmalarına yol açmıştır.

Kültürel psikoloji yaklaşımının yanı sıra psikolojilerindeki bazı kuramsal yaklaşımlar ailedenkopma, ayrışma ve bireyleşmeyi vurgularken, bazıları da bu ayrışmanın yanında ilişkisellik ve özerkliğin birlikte gittiğini belirtmektedirler (Özdemir, 2012). Benlikle ilgili olarak batılıların dışındaki araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalarda, bireycilik ve toplulukçuluk boyutunda ele alınan kültürel eğilime, ilişkisellik boyutu da eklenmiştir.

İlişkisel, bireylerin içinde buldukları ilişkiden etkilenmelerini, ortama daha fazla bağlı olmalarını ve ortama göre değişebilen bir benlik algısı sergilemelerini ifade etmektedir. Bu eğilimde, bireylerin yakın ilişkileri önemlidir ve birey çevresindekileri benliğinin bir parçası olarak tanımlar (Kağıtçıbaşı, 2007). İlişkisel ilişkinin tanımlanmasıyla birlikte, ikili benlik kurgusu yapısı yerine, üçlü benlik yapısı ortaya çıkmış ve araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır (Cross, Bacon ve Morris, 2000; Ercan, 2011; İmamoğlu, 1998; Kağıtçıbaşı, 2007; Kashima ve Hardie, 2000). Bu araştırmada temel alınan üçlü benlik modeli; bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik boyutlarını içermektedir.

Literatürde bireylerin aile ve arkadaşları ile olan ilişkilerinin benlik kurguları tarafından nasıl etkilendiğini inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Mesutoğlu (2012) tarafından yapılan çalışmada, sağlıklı aile işlevselliği ile bağımlı-ilişkisel benlik kurgusu arasında ilişki saptanmıştır. Benlik kurgularına göre çocukların davranışlarını ele alan Karagöbek (2014), çocukların ebeveynleşme davranışlarının benlik kurgularına göre farklılık gösterdiğini ifade etmiştir. İmamoğlu ve İmamoğlu'nun (2007) yaptıkları çalışmada ise ilişkisel benlik kurgusu ile bağlanma güvenliği arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada ilişkisel-bağımlı benlik kurgusu ile üniversiteye uyum sağlama arasında ilişki bulunmuştur (Rahat, 2014). Kişilerarası ilişkilerde ortaya çıkan çatışmaların nasıl yönetildiği ile benlik kurguları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada, benlik kurgularına göre bireylerin çatışma yönetme türlerinin farklılaştığı saptanmıştır (Ji, 2012). Gore ve Cross (2011) yüksek ilişkisel benlik kurgusuna sahip olan bireylerin, yakın ilişkilerinde çıkar çatışması yaşadıklarında, karşı tarafın da çıkarlarını gözettiklerini ve ortak karar alma eğiliminde olduklarını saptamışlardır. Karşısındaki bireyin iyiliğini düşünmenin yanında, yakın arkadaş ilişkilerindeki tatminin incelendiği bir çalışma bulgusuna göre, ilişkisel-bağımlı benlik kurgusuna sahip bireylerin yakın arkadaş ilişkileri, diğerlerine oranla daha tatmin edicidir (Boucher, 2014).

Literatürde benlik kurgusunun bireylerin ruh sağlıkları üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar da yer almaktadır. Gündaş (2013) bireylerin benlik kurgularının psikolojik sağlıklarını önemli derecede yordadığını tespit etmiştir. Koç-Yıldırım da (2014) psikolojik sağlık ile benlik kurguları arasında anlamlı ilişki olduğunu saptamış; bu ilişkinin özerklik ile negatif yönde, ilişkisel ve özerk-ilişkisel pozitif yönde olduğunu belirtmiştir. Yaşam doyumu ve depresyon ile benlik kurguları arasındaki ilişkileri inceleyen Morsünbül (2013) depresyon ile özerk benlik arasında pozitif, özerk-ilişkisel benlik arasında negatif ilişki olduğu saptarken, ilişkisel benlikle depresyon arasında ilişki olmadığını tespit etmiştir. Bunların yanında yaşam doyumu ile ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurguları arasında pozitif bir ilişki olduğunu, özerklik ile yaşam doyumu arasında

ise bir ilişki olmadığını ortaya çıkarmıştır. Öztan da (2014) benzer şekilde ilişki benlik kurgusu ve yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptamıştır. Ayrıca ergenlerin okul tükenmişlikleri ile ilişki benlik kurgusu arasında negatif ilişki bulunmuştur. Diğer bir çalışmada toplulukçuluk ve bireycilik kültürel eğilimleri ile özgün davranış arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır (İmamoğlu, Günaydın ve Selçuk, 2011). Özdemir ve İlhan (2013) benlik kurgularından otantiklik ve öznel iyi-oluş arasında doğrudan ve dolaylı ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Özdemir (2012) başka bir çalışmada ilişki benlik kurgusu ve özerk-ilişki benlik ile yaşam doyumu ve öznel iyi-oluş arasında anlamlı ilişki olduğunu gözlemiştir. Yamaguchi ve Kim'in (2015) karşılıklı bağımlılığın öznel iyi-oluş ile ilişkili olduğunu ortaya koyması, Özdemir'in (2012) çalışma bulgularını desteklemektedir. Kişilik özellikleri ve benlik kurgusu arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada, narsizmin benlik kurgusu ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Narsizmin iki boyutta ele alındığı bu çalışmada; büyüklük fikirlerine sahip olma ile bağımsız benlik kurgusu arasında ve incinebilirlik ile karşılıklı-bağımlı benlik kurgusu arasında bir ilişki bulunmuştur (Rohmann, Neumann, Herner ve Bierhoff, 2012).

İmamoğlu ve Güler-Edwards (2007) tarafından yapılan çalışmada benlik kurgusu ve geleceğe ilişkin yönelimlerde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ölüm anksiyetesi ve benlik kurguları ile ilgili yapılan bir araştırma; bağımsız olan bireylerin bağımlılara göre ölüm anksiyetesinin ve ölümden kaçma davranışının daha az olduğunu ortaya koymuştur (Orehek, Sasota, Kruglanski, Dechesne ve Ridgeway, 2014). Benzer bir çalışma intihar düşüncelerinin benlik kurgularına göre farklılık gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmanın bulgularına göre; intihar düşünceleri ile ilişki benlik kurgusu arasında negatif, intihar düşünceleri ile özerk ve özerk-ilişki benlik kurguları arasında pozitif ilişki saptanmıştır (Yavuz, 2013).

2. 1. 4. 3. Benlik Kurgusunun Gelişimi ile İlgili Kuramsal Görüşler

Benlik ve benlik kurgusu, hem sosyal psikolojide hem de kültürlerarası psikolojide önemli araştırma konularıdır. Bahsedilen kavramların yanında bağımsızlık ve bağımlılığa ilişkin açıklamalar yapan birçok kuramsal yaklaşım bulunmaktadır. Bu bölümde psikanalizin ve psikososyal gelişim kuramının ilgili açıklamaları özetlenmeye çalışılmaktadır.

Benlik kurgusunun gelişimi ile ilgili önemli kavramsallaştırmaları bulunan kuramlardan biri psikanalizdir. Psikanalizin kurucusu Sigmund Freud (1963) insanların ruhsal yapısının bilinç, bilinçöncesi ve bilinçdışı olmak üzere üç boyuttan oluştuğunu ifade etmektedir. Freud'un belirttiği bilinçlilik durumları, bireylerin kendileri ile ilgili farkındalık boyutlarını ortaya koymuştur. Bu farkındalık bireylerin benlik algısını da içermektedir.

Bilinç durumlarından farklı olarak Freud psikolojide önemli bir kavramsallaştırma yaparak, bir psişik ya da ruhsal aygıt olarak nitelendirdiği kişiliğin id, ego ve süperego olmak üzere üç sistemden oluştuğunu belirtmektedir. Bunlardan her birinin kişiliği ayrı ayrı yönlendiren modeller olduğunun düşünülmemesi gerektiğini ve kişiliğin ayrı üç bölüm olarak değil, bir bütün olarak görevini yerine getirdiğini ifade etmektedir. İd kişiliğin biyolojik bileşeni iken, egonun psikolojik ve süperegonun ise sosyal bileşen olduğu kabul edilmektedir (Corey, 2008:69).

Psikanaliz, erken dönemlerin (0-6 yaş) bireylerin kişilik gelişimleri üzerinde önemli etkileri olduğunu ileri sürmektedir. Çocukluk döneminde, çocuğun iki ebeveynine karşı geliştirdiği duygusal yapı, benlik kurgusunda değişikliklerin yaşanabildiği düşünülen ergenlik dönemini anlamaya zemin sağlamaktadır. Çocukluk yıllarında aileye bağımlı olan bireylerin ergenlikle birlikte bağımsızlık arayışında oldukları düşünülmektedir. Bağımsızlık-bağımlılık eğilimleri ile ilgili araştırma yapan Anna Freud (1958) bireylerin ergenlik döneminde ödipal kompleksten kaynaklanan duygularla başa çıkmak için anne-babadan uzaklaştığını ifade etmektedir. Kuramcı özerkliği, dürtüsel gelişimin de bir sonucu olarak ergenin aile bağlarından ve kontrolünden uzaklaşması olarak tanımlamaktadır (Aktaran: Özdemir, 2009;2012). Psikanalitik kuramlarda ergenin aile ile olan bağlarının zayıflaması, kendi duygu, düşünce ve davranışlarının sorumluluğunu alan özerk bireyler olabilmeleri ve sağlıklı bir gelişim için gerekli görülmektedir (Özdemir, 2012).

Bireylerin benlik gelişimini ele alan diğer bir yaklaşım ise Erikson tarafından geliştirilen psiko-sosyal gelişim kuramıdır. Freud'un aksine Erikson insanların gelişimini yaşam boyu devam eden ve her yaşam döneminde gelişim görevleri bulunan bir süreç olarak ele almıştır. Erikson aynı zamanda bu süreçte etkili olan sosyal faktörlerin önemini vurgulayarak, klasik psikanalizden ayrılmıştır. İnsanın diğer insanlarla ilişki kurarak geliştiğini öne sürmüş ve kuramında başkalarıyla ilişkilerin ve kültürün gelişim açısından ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur (Corey, 2008:74).

Sekiz evreden oluşan gelişim kuramında, kimi evrelerde bağımlılık vurgulanırken, kimilerinde ise bağımsızlık sağlıklı bir gelişim görevi olarak belirlenmiştir. Bebeklik dönemine denk gelen ilk evrede, birey bakıma ve diğerlerine muhtaçtır. Bu evrenin başarılması gereken görevi güvendir. Bu görevin yerine getirilmesi için diğerlerinin, özellikle annenin önemi, bağımlılığı göstermektedir. Güvenin kazanılması bir sonraki evrede yer alan özerklik duygusunun kazanılmasına zemin hazırlamaktadır. İkinci evre ise özerkliğe karşı utanç ve çekingenlik evresidir. Bu evrede çocuk sınırlarını tanımaya ve bazı şeyleri kendi başına başarmaya çalışmaktadır. Uygun şekilde geçirilen bu dönem sonunda birey kendisiyle ilgili olumlu görüşler kazanırken, çevresindeki bireyler tarafından engellenmesi durumunda, utanç duygusu ve bağımlılık ortaya çıkmaktadır. Kurama göre;

özerklik bu evrede kazanılmaktadır ve kendini izleyen evrelerde de önemini korumaktadır. Erikson'a göre bağımsızlığın önem taşıdığı diğer evre ise, çocukluktan ergenliğe geçiş dönemine denk gelen, kimliğe karşı kimlik karmaşası evresidir. Bu dönemde bireyler anne baba ile bağlarını koparıp yeni bir kimlik kazanmaya çalışmaktadırlar. Birey bu dönemi güven içinde ve bağımsızlık duygusunu yaşayarak geçirirse anlamlı bir kimlik oluşur (Bacanlı, 2007:84-91; Corey, 2008:74-76). Sonuç olarak bireylerin bu dönemlerdeki görevleri başarması için aileleri ve çevrelerindeki diğer kişilerle olan ilişkilerinin ve bağımlılık-bağımsızlık durumlarının önemli olduğu düşünülmektedir.

2. 1. 4. 4. Benlik-Aile-Toplum İlişkisi ve Türkiye'de Benlik Kurguları

Benlik, aile ve daha geniş kapsamda toplum arasındaki işlevsel/nedensel bağların varlığı günümüzde kabul edilmektedir. İnsan gelişimi ve aile yapısı iç içedir. Bunun yanında, ailenin de sosyo-kültürel çevre ile iç içe olduğu görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 2007:27; 2012). Bu açıklamadan da anlaşılacağı gibi, birey içinde bulunduğu çevre ve kültürden bağımsız olarak değerlendirilememektedirler.

İnsanlar üyesi oldukları toplumlarda benimsenen kültürel özelliklerle yetişirler. Bireylerin bilişleri, duyguları ve güdüleri üzerinde içinde buldukları kültürel çevrenin etkileri görülmektedir. Bununla birlikte, toplumda egemen olan kültürel eğilimin bütün bireyleri aynı şekilde etkilemediği ve buna bağlı olarak herkesin aynı özellikleri sergilemediği belirtilmektedir (Ercan, 2013).

Bireyci ve toplulukçu olarak iki grupta ele alınan kültürel eğilimlerin benlik kurgusunun oluşumundaki etkileri daha önceki bölümlerde tartışılmıştır. Bu bölümde ise Türk kültürünün hangi eğilime sahip olduğu ile bireylerin benlik kurgusunun oluşumunda oynadığı roller açıklanmaya çalışılmaktadır. Hofstede (2001) tarafından yapılan bir çalışmada, Türkiye; aile, akraba ve sosyal bağları güçlü ve kültürel eğilimi toplulukçuluk olan bir ülke olarak değerlendirilmektedir (Aktaran: Morsünbül, 2013). Günümüze daha yakın tarihte ise Ercan (2013) Türkiye'deki kültürel eğilimin bireyci ya da toplulukçu olarak kesin şekilde belirlenemeyeceğini ifade etmektedir. Ercan'a (2013) göre, Türkiye bireycilik-toplulukçuluk bağlamında ele alındığında, hem bireyci hem de toplulukçu eğilimler sergilemesi bakımından bir geçiş toplumu olma özelliği taşımaktadır. Bireycilik-toplulukçuluk açısından Türk toplumundaki farklılıkların gündeme gelmesinin yanı sıra, bireylerin aile üyelerine olan maddi bağımlılıklarının azalması ancak buna rağmen duygusal bağımlılıkların önemini koruması dikkate alınmaktadır

Türkiye'deki benlik kurgularının nasıl ve hangi faktörlere göre değiştiğini açıklamayı amaçlayan birçok araştırma vardır. Bunlardan yetişkinler üzerinde yapılanlar daha sınırlı sayıdadır. Gezici ve Güvenç (2002) kadınların çalışma durumlarına ve yaşlarına göre

benlik kurgularında farklılık görüldüğünü belirlemiştir. Genç yetişkinlerin benlik kurgularını ortaya çıkarmak için yapılan bir çalışmada bireylerin hem bireyselleşme hem de bütünleşme eğilimi gösterdikleri saptanmıştır. Ayrıca benlik kurgularının cinsiyete, sosyo-ekonomik duruma ve eğitim düzeyine göre farklılaştığı; kadınların bireysellik ve ilişkisellik puanlarının erkeklerinkinden daha yüksek olduğu, bunların yanında toplulukçuluk puanlarında ise cinsiyete göre bir fark olmadığı saptanmıştır (Ercan, 2013).

Yetişkinler üzerinde yapılan çalışmaların aksine, ergenler üzerinde yapılan çalışmalara literatürde daha sık rastlanmaktadır. Ergenlik dönemindeki bağımsızlık arayışının, benlik kurgusu üzerine olan etkisini saptamak amacıyla araştırmaların bu döneme yoğunlaştığı düşünülmektedir. Bu araştırmalara bakıldığında genellikle sosyo-demografik değişkenlerin ele alındığı görülmektedir. Sosyo-demografik değişkenlerin başında cinsiyet gelmektedir. Cinsiyete göre benlik kurgularının nasıl farklılık gösterdiğini araştıran bazı çalışmalarda, özerk benliğin erkeklerde daha fazla gözlemlendiği (Gündaş, 2013; Koç-Yıldırım, 2014; Mesutoğlu, 2012; Yavuz, 2013) bulunurken, bazılarında ise özerk benliğin cinsiyete göre farklılık göstermediği (Özdemir, 2009; Özdemir ve Çok, 2011) saptanmıştır. Özerk-ilişkisel ve bağımlı-ilişkisel benlik puanlarının ise erkeklere oranla kadınlarda daha yüksek olduğu saptanmıştır (Gündaş, 2013; Koç-Yıldırım, 2014; Mesutoğlu, 2012; Özdemir, 2009; Özdemir ve Çok, 2011). Birçok çalışmadan farklı olarak, Yavuz'un (2013) yaptığı çalışmada kadınların bağımlı ilişkisel puanları erkeklerden daha yüksekken, özerk-ilişkisel benlik puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ergenlerin benlik kurgusu üzerindeki etkisi araştırılan diğer bir değişken ise anne-baba tutumudur. Öztan (2014) anne-baba tutumuna göre, ergenlerin sahip oldukları benlik kurgularında anlamlı bir fark olmadığını rapor ederken, Özdemir (2009) farklılık olduğunu saptamıştır. Cinsiyet ve anne-baba tutumunun yanında; yaş (Koç-Yıldırım, 2014), sınıf düzeyi (Gündaş, 2013; Öztan, 2014), anne-baba eğitim durumu (Özdemir, 2009), kardeş sayısı (Gündaş, 2013) ve sosyo-ekonomik düzeye (Öztan, 2014) göre benlik kurgusunun farklılık gösterip göstermediği araştıran çalışmalara rastlanmıştır.

2. 1. 4. 5. Benlik Kurgusu ve İlişki Niteliği

Farklı benlik kurgusuna sahip insanların davranışlarında, dolayısıyla kişilerarası ilişkilerinde farklılıklar olduğu düşünülmektedir. Kişilerarası ilişkilerin en önemlilerinden biri evliliktir. Evlilik, bireylerin sadece fiziksel olarak bir araya gelmelerinden ibaret değildir. Çiftlerin birçok alanda paylaşımda bulunmalarını ve birbirlerinin ihtiyaçlarına duyarlı olmalarını içermektedir. İhtiyaçlarına önem verilen bireylerin ilişki niteliğinin diğerlerine oranla yüksek olduğu saptanmıştır (Eryılmaz ve Doğan, 2013:79). Söz konusu duyarlılığın

gelişmesinde bireylerin sahip oldukları benlik kurgusunun kaçınılmaz etkiye sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Morry ve Kito (2009) tarafından yapılan bir araştırmada benlik kurgularının ilişki niteliğine olan etkisi araştırılmıştır. Bulgular ilişkisel-bağımlı benlik kurgusu ile ilişki niteliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Evlilik kalitesi ve benlik kurgusu arasındaki ilişkinin açıklanmaya çalışıldığı başka bir araştırmada, benlik kurguları ile evlilik kalitesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (Gündoğdu, 2007).

2. 1. 5. Özgecilik ve Özgecilikle İlgili Kavramlar

Özgecilik (altruizm), incelenmesinde ve açıklanmasında farklılıklar görülse de psikoloji ve felsefe alanlarının temel konularından biridir. Karmaşık yapısının yanında, özü evrensel olarak kabul edilen bir kavramdır ve en geniş anlamda, diğerlerinin iyiliğine katkıda bulunma olarak tanımlanır (Scott ve Seglow, 2007:1). Bu kavram, olumlu sosyal davranışların diğer adıyla prososyal davranışların (prosocial behaviors) içerisinde yer almaktadır. Özgecilikle ilgili kuramsal çerçeveye geçmeden önce bu kısımda, olumlu sosyal davranışın tanımlanması ve özgecilik ile aralarındaki farkların vurgulanması hedeflenmektedir.

2. 1. 5. 1. Olumlu Sosyal Davranış

Olumlu sosyal davranış anti-sosyal davranışın tersini ifade eden bir kavram olarak literatürde yer almaktadır (Bilgin, 1988). Olumlu sosyal davranışlar, yardım eden kişinin motivasyonuna bakmaksızın, yardım davranışını ya da planını içerir. Bu davranışlar ileri derecede özgeci davranıştan, bireyin kendi çıkarının bulunduğu yardım davranışlarına kadar geniş bir alana yayılmaktadır. Bu ifadeden de anlaşıldığı gibi, çoğu olumlu sosyal davranış özgecilik kapsamında değerlendirilemez. Olumlu sosyal davranış özgeciliği kapsamakla birlikte, aralarında bazı temel farklar vardır. Bunlara göz atıldığında ilk olarak, yardım edilecek kişi ile ilgili farklar göze çarpmaktadır. Bu bağlamda olumlu sosyal davranışların insanlar arası ilişkilerden etkilendiği düşünülmektedir. Bu etkinin tanıdıklara ve yabancı kişilere karşı yardım davranışı sergilerken ortaya çıktığı değerlendirilmektedir. Farklı sebeplerden kaynaklansa da yabancılara nispeten yardım etme davranışı tanıdık kişilere karşı daha fazla sergilenmektedir. Özgeci davranışta ise karşıdaki kişinin kim olduğu ya da kişisel özellikleri önemli değildir. Karşıdaki kişiden hoşlanıp hoşlanmama, sosyal görev kabul etme ya da kişisel çıkara dayanma veya empati durumları, olumlu sosyal davranışa bağlı yardıma karar verme sürecinde etkili olabilirken, bu tür nedensellikler özgecilik için söz konusu olmamaktadır. İki kavram arasındaki farkın önemli

belirleyicilerinden biri de motivasyon kaynağıdır. Bireyi davranışa motive eden niyet özgecilikte önemli iken, olumlu sosyal davranış için anlamlı değildir (Taylor ve diğ., 2006:373-374).

Olumlu sosyal davranışların ortaya çıkışına ilişkin teorik bazı bakış açıları bulunmaktadır. Yardıma yatkınlığın genetikle ilişkisi, sosyal normların yardıma dönük bakışı; yardım sever olmayı pekiştirme ve model alma ile öğrenme; bedelleri ve yararları göz önünde bulundurarak karar verme gibi başlıklar bu yaklaşımların temel temalarıdır. Önemli yaklaşımlardan biri de yükleme teorisidir. Bu teoriye göre yardım etme isteği özellikle diğerinin yardıma layık olup olmadığına karar verme ve davranışın erdemine inanmaya bağlıdır (Taylor ve diğ., 2006:374).

2. 1. 5. 2. Özgecilik

Özgecilik kavramını ilk kez on dokuzuncu yüzyılda Auguste Comte "Systeme de Politique Positive" adlı eserinde kullanmış ve özgeciliği "*başkaları için yaşama eğilimi veya arzusu*" olarak tanımlamıştır (Karadağ ve Mutafçılar, 2009b). Özgecilik terimi iki ayrı fenomeni tanımlamak için kullanılır; davranışsal ve psikolojik özgecilik. Davranışsal özgecilik, yardımda bulunanın zarar görme ihtimalini barındıran ve yarar sağlaması beklenmeyen yardım davranışlarını içerir. Bu tür özgecilik, sıklıkla yüksek bedeller ödeyen buna karşılık kişisel kazanımlar sağlamayan kişilere atfedilmiştir. Bu durumda özgecilik, güdüsel durumdan ziyade davranış şekli ve bu davranışla ilişkili sonuçları ifade eder. En çok insan davranışlarının analizi ile ilgili görülse de davranışsal özgecilik birçok canlıda gözlenebilmektedir. Hayvan davranışlarını inceleyen çalışmalar, yüksek bedelli davranışların karışık zihinsel süreçleri olan organizmalarda olduğu gibi zihinsel süreçleri olmayan organizmalarda da bulunduğunu ortaya koymaktadırlar. Psikolojik özgecilikte ise diğerlerinin refahını arttırmak için motivasyon söz konusudur. Psikolojik özgecilik, tek bir yardım olayıyla kanıtlanamayacak, içsel bir psikolojik süreci ifade eder. Bu tür özgecilikte bireysel amaçlar ve motivasyonlar yer almaktadır. Bu yüzden özgeci davranışlar, davranışların sonuçlarına bağlı olarak değil, başka bireylere yararlı olma motivasyonu ile gerçekleştirilir. Psikolojik özgecilik bu yönü ile bireyin kendine yarar sağlama motivasyonlarını içeren psikolojik egoizmin karşıtı olarak değerlendirilir. Fakat psikolojik özgeciliğin varlığı egoizmi imkânsız kılmaz; ikisi de bir arada bulunabilir. Bu tanımlamalardan psikolojik özgecilikeygün olarak felsefe ve psikoloji alanında kullanılmaktadır (Lishner ve Stocks, 2009:33-34).

Bu çalışmada ele alınan özgecilik türü; psikolojik özgeciliktir. Taylor ve diğ. (2006) özgeciliğin, diğer insanlara karşılık beklemeden yardım etme olduğunu ifade etmişlerdir. Türk Dil Kurumu tarafından özgeci davranış, "kişisel yarar gözetmeksizin başkalarına

yararlı olmaya çalışma”, şeklinde tanımlamaktadır (URL-1). Batson (2011) özgeciliği, nihai amaçla birlikte diğerlerinin iyiliğini arttırma motivasyonu, olarak tanımlamaktadır (Aktaran: Draguns, 2013:2). Monroe (1996:6-7) literatürde özgecilik kavramının neyi ifade ettiği ile ilgili bir karmaşanın bulunduğunu ve bu kavramın bağış, paylaşma, işbirliği, yardım etme ve olumlu sosyal davranışın yerine kullanılabilirdiğini ifade etmektedir. Aynı araştırmacı, kişinin kendi huzuru-iyiliği risk altına girse bile başkalarına yarar sağlamak için yaptığı planlı eylemlerin özgecilik olduğunu belirtmektedir. Tanımın yanında Monroe (1996) özgecilikten söz edebilmek için birkaç kritik nokta olduğunu ifade etmiştir. İlk söylenecek şey; iyi niyet tek başına yeterli değildir, bir eylem gereklidir. Bu eylem bilinçli ya da tepkisel olsa da amaca yönelik olmalıdır. Eylemin amacı diğerinin iyilik halini daha da arttırmak olmalıdır. Eylemin sonucundan ziyade niyet önemlidir; sonuç kısa ya da uzun vadede kötü olsa bile bu özgeciliği azaltmaz. İki tarafın da iyiliğine olan davranış özgeci olarak değerlendirilemez, bu davranışlarda yardım eden kişi için kendi iyiliği adına riskler bulunmalıdır. Son olarak da, özgecilik şartlara bağlı değildir ve bunun sonunda herhangi bir ödül beklenemez. Draguns da (2013:2) benzer noktalara değinerek; özgeci olarak değerlendirilebilmesi için davranışların tesadüfle ve gönülsüzlükle değil, motivasyonla ve eylemle ortaya çıkması gerektiğini belirtmektedir.

Yapılan davranışlar sonucunda başkalarına yardım etme ya da başkalarına yarar sağlama tümüyle özgeciliği ifade etmemektedir. Sonuç itibariyle özgeci davranış gibi görülen eylemlerin başka sebeple yani özgeci olmayan motivasyonlarla yapılması olasıdır. Özgeciliğin tanımlarında yer alan “karşılık beklemezsiniz” ya da “kendi kişisel çıkarlarınızı gözetmezsiniz” ifadeleri bu konuda bir sınırın olduğunu ifade etmektedir. Gerçekten özgeci motivasyonla yapılmayan davranışların kaynaklarına bakıldığında; özgeci olmayan bireylerin toplumsal normlara uymak, toplumsal dışlanmaktan kaçmak, beğeni kazanmak ve davranışlarını diğerlerinin nezdinde meşru hale getirmek için de yardım davranışları sergileyebilecekleri anlaşılır (Scott ve Seglow, 2007:1).

Romantik ilişkiler ve evlilik de özgeciliği gerektiren yaşam durumlarıdır. Bu konuda literatürde kapsamlı bilgiye ve araştırılmalara ulaşılmamakla birlikte Farelly (2013) tarafından yapılan araştırma özgecikle ilişki niteliği arasındaki ilişkiye vurgu yapacak niteliktedir. Bu araştırmada, bireylerin uzun süreli ilişkiler için özgeci partner seçme eğiliminde oldukları bulunmuştur. Bu eğilimin, özgeci partnerlere sahip bireylerin ilişki niteliklerinin daha yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

2. 1. 5. 3. Özgecilik ile İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

Literatürde özgeciliğin dayandırıldığı farklı temeller ve bu temeller göz önüne alınarak oluşturulmuş kuram ve yaklaşımların bulunmaktadır. Bahsedilen temellerin

başında dini temel gelmektedir. Monroe (1996:121) dinlerin insanlara, diğerlerine karşı kibar olmayı ve onlara yardım etmeyi öğütlediği belirtmektedir. Bu doğrultuda, dinin özgecilik üzerinde önemli etkileri bulunan bir faktör olduğu düşünülmektedir. Akbaba da (1994) dinle özgecilik ilişkisini; iyi olarak nitelendirilen davranışların dinler tarafından tasvip edilip, bireylere emredildiğini ifade ederek ortaya koymuştur. Özgecille ilgili diğer bir temel ise felsefi bakış açısidir. Özgecilik kavramı ahlak felsefesinde önemli bir yere sahiptir (Kasapoğlu, 2004). Ahlâkın temel bir unsuru olmasına rağmen, özgecille ilgili doğru ve yanlışın ne olduğu bazı karmaşık sorulara anlaşılması zor hale getirilebilmektedir. Özgeci olan davranışlar ahlâken her zaman doğru olmamaktadır. Özgecilik, diğerlerinin iyiliğini kendi iyiliği gibi düşünmeyi içeren ve sıklıkla “Altın Kural” olarak nitelendirilen genel bir fenomendir. Bu kural “diğerlerinin sana nasıl davranmasını istiyorsan, sen de onlara öyle davran” öğretisini içerir (Scott ve Seglow, 2007:2). Genetik de özgeciliğin dayandırıldığı temellerden biridir. Bu temelden ortaya çıkan görüşe göre; bencil davranışları sergileme eğilimleri olduğu gibi, bireylerin özgeci davranışlar sergileme konusunda da biyolojik yatkınlıkları bulunmaktadır (Hoffman, 1981). Bahsedilen temellerin yanında sosyolojik ve psikolojik temeller de özgeciliğin açıklanmasında önemli tutmaktadır. Mussen ve Eisenberg-Berg (1977) özgeci davranışların gelişimiyle ilgili açıklama yapan yaklaşımları; psikoanalitik kuram, sosyal öğrenme kuramı ve bilişsel gelişim kuramı olmak üzere üç başlıkta toplamıştır (Aktaran: Akbaba, 1994). Bu yaklaşımlar, bireylerin davranışlarının çevre ile şekillendiğini ve tekrarlarının davranışların sonuçlarına bağlı olduğunu ileri sürmektedir. Yani sonuçlar haz verici nitelikte olursa, özgecilik davranışı tekrar gözlenebilir ancak değilse davranışsa sönme söz konusu olabilir. İnsanın farklı gelişimsel özelliklerini açıklamaya odaklanan kuramların içerikleri de bu çerçevede içinde değerlendirilebilir. Başlıca gelişim kuramları arasında sayılan, Erikson’un psiko-sosyal gelişim kuramı, Piaget’in bilişsel gelişim kuramı ve Kohlberg’in ahlak gelişim kuramı sosyal davranışların öğrenildiğini iddia etmişlerdir. Öğrenme süreçlerinde ebeveyn tutumları, okul yaşantıları ve genel olarak çevre koşulları etkilidir. Çevresel unsurların etkili olduğu bir ahlaki gelişim süreci içinde özgeciliğin kültürel değerlerden bağımsız şekilde incelenmesi söz konusu olamaz. Kültürlere göre farklılaşan sosyalleşme deneyimleri özgeciliğin gelişiminde, yönlendirilmesinde ya da engellenmesinde etkilidir (Draguns, 2013:8).

Bahsedilen temellere dayandırılarak ortaya atılan kuram ve yaklaşımlar incelendiğinde, özgeci davranışların biyolojik eğilimden öğrenmeye kadar farklı sebeplerle ortaya çıktığı ve geliştirdiği anlaşılmaktadır. Evrim Teorisi’ne göre yardım etme eğilimi insan genetiğinin ve evrimsel kalıtımının bir parçasıdır. Geçmişe dönük araştırmalar, ilk insanlardan itibaren bireylerin topluluk halinde yaşadığını ve toplumun yararı için

çalıştığını göstermektedir. Bu mekanizmanın biyolojik temele dayandığı düşünülmektedir (Hoffman, 1981; Monroe, 1996: 161; Taylor ve diğ., 2006:347-375). Biyolojik eğilimin vurgulandığı Evrim Teorisi'nin tam tersine sosyo-kültürel perspektif; toplumların sorumluluk, karşılıklılık ve dürüstlük gibi sosyal normları içeren yardım davranışları ile ilgili belli kuralları oluşturduğunu vurgulamaktadır. Öğrenme yaklaşımı ise, insanların olumlu sosyal davranışları ve normları pekiştiricilerle ve model alma yöntemi ile öğrendiklerini iddia etmektedir. Özgeciliğin açıklanmasında farklı bir bakış açısı getiren Karar Alma Yaklaşımı, olumlu sosyal davranışların sergilenmesi konusunda karmaşık bilişsel süreçlere vurgu yapmaktadır. Bu süreçte potansiyel yardım edecek kişi, yardım edilmesi gereken durumları algılamakta, kişisel sorumluluğunu almakta, davranışın bedelleri ile yararlarını tartmakta ve nasıl müdahale edeceğine karar vermektedir. Yükleme kuramı ise insanların, kendi hataları nedeniyle acı çekmeyen ve yardım edilmeyi hak eden kişilere, daha fazla yardım davranışları sergilediklerini öne sürmektedir (Taylor ve diğ., 2006:375-384).

2. 1. 5. 4. Özgeci Davranışın Kaynakları ve Davranışı Etkileyen Faktörler

Bireylerin kendi çıkarları ve bireysel iyilikleri için hareket etmesinin normal olduğu görüşü yaygınken, insanların hangi sebeplerden dolayı özgeci davranış sergiledikleri farklı alanların araştırma konusu olmuştur. Araştırmacıların özgeciliğin sebepleri konusundaki görüşleri, doğuştan gelen bir eğilimden, sosyalleşmeye ve somut ödüle kadar farklı alanlarda gözlenebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında özgeciliği incelerken tek bir açıklayıcı değişken yerine sebep olabilecek birçok faktörün göz önünde bulundurulmasının daha yararlı olduğu düşünülmektedir (Monroe, 1996:6-7).

İnsanların karakterleri özgeci davranışları önemli oranda etkiler. Monroe (1996:31) özgeciliğin temelinde dürüstlüğün yer aldığını ifade ederken, Taylor ve diğ. (2006:384) özgeci bir insana ait standart bir kişilik profilinin olmadığı belirtmektedirler. Bununla birlikte bireylerin empati kurduklarında (Smith, Knight-Lapinski, Bresnahan ve Smith, 2013:23) ve olumlu ruh halindeyken özgeci davranış sergilemeye daha meyilli oldukları iddia edilmektedir. Ruh halleri ve özgeci davranış ilişkisi ile ilgili çıkarımda bulunan, negatif durumdan kurtulma modeli, bireylerin ruh hallerini olumlu yönde değiştirmek veya kişisel streslerini azaltmak için yardım etme davranışları sergilediklerini öne sürmektedir. Özgeci davranışın ortaya çıkmasına etkisi olan diğer bir faktör ise tanıklıktır. Tanık müdahalesi terimi, sıkıntı durumunda bireylerin tanımadıkları diğerlerine yardım etmeyi ifade etmektedir. Bireyin kendinden başka olaya tanık olan kişilerin olduğunun farkında olması, harekete geçmeyi yavaşlatmakta ve yardım davranışının ihtimalini düşürmektedir. Diğer

bireylerin varlığının yanı sıra; şehrin yapısı, hava ve zaman faktörleri de durumsal faktörler olarak kabul edilmektedir (Hoffman, 1981; Taylor ve diğ., 2006:384-395).

Bireylerin özgeci davranışlarını etkileyen faktörlerin yanı sıra; toplumun öğretilerine göre hareket etme, toplumsal normlara uyma, onay alma ve nihayetinde toplumdan dışlanmayı engelleme motivasyonlarının insan davranışlarını şekillendirdiği düşünülmektedir. Her ne kadar davranışların şekillenmesinde kültürün çok önemli bir öge olduğu vurgulansa da, Monroe (1996:121), özgeci bireylerde hiçbir sosyo-kültürel özelliğin ortak olarak görülmediğini ifade etmiştir. Yaptığı çalışma sonucunda cinsiyetinin, aile büyüklüğünün, doğum sırasının ya da ailenin toplumdaki konumunun, özgecilikle ilişkili olmadığını saptamıştır.

Toplum içinde başkalarına zarar verme davranışlarının giderek arttığı gözlenmektedir. Bu artışa paralel olarak zarar gören kişilere yardım etmekten kaçınma tepkilerinde de belirgin yükselişin olduğu bir gerçektir. Söz konusu tablonun bu şekilde seyretmesi özgecilik davranışlarının incelenmesini daha da önemli hale getirmektedir.

Uzun yıllardır özgeciliği etkileyen ve ilişkili olduğu düşünülen faktörlerle ilgili araştırmalar yapılmaktadır. Türkiye’de de 1994 yılından itibaren özgecilik ile ilgili yapılmış birçok araştırmaya rastlamak mümkündür. Türkiye’de özgecilikle ilgili çalışmalardan biri, Akbaba (1994) tarafından, psikolojik danışmanlık sürecine dönük olarak yapılmıştır. Araştırma sonucunda psikolojik danışmanın özgecilik üzerinde etkili olduğu, fakat cinsiyete göre psikolojik danışmanın özgecilik üzerindeki etkilerinin farklılaşmadığı saptanmıştır.

Literatürde özgecilik üzerinde etkisi olduğu düşünülen demografik değişkenlerin yer aldığı pek çok araştırma bulunmaktadır. Bu değişkenlerin başında cinsiyet gelmektedir. Cinsiyete göre özgecilik düzeyinin farklılaştığı (Elmas, 1998; Karadağ ve Mutafçılar, 2009a; Ümmet, 2012; Yıldız, Taştan-Boz ve Yıldırım, 2013; Topuz, 2013) ve farklılaşmadığı (Andreoni ve Vesterlund, 2011; Kasapoğlu, 2013; Mert, Alyılmaz, Bay ve Akbaba, 2009; Karadağ ve Mutafçılar, 2009b; Yöntem ve İlhan, 2013) yönünde bulgulara rastlanmaktadır. Cinsiyetin yanında; yaş (Karadağ ve Mutafçılar, 2009b; Ümmet, 2012), sosyo-ekonomik düzey (Elmas, 1998), yerleşim yeri (Mert ve diğ., 2009; Ümmet, 2012), doğum sırası (Kasapoğlu, 2013; Ümmet, 2012), ebeveynlerin eğitim durumları (Ümmet, 2012; Yıldız ve diğ., 2013) ve yaşam durumları (Ak, 2013), medeni durum (Karadağ ve Mutafçılar, 2009b) ve sahip olunan çocuk sayısı (Onatır, 2008) gibi faktörlerin, özgecilik düzeyine etkisi araştırılmıştır.

Demografik değişkenlerin yanında özgecilikle ilişkisi olduğu düşünülen ve araştırmalara konu olan birçok değişken bulunmaktadır. DeScioli ve Krishna (2013) yardım davranışını etkileyen faktörleri ve bireylerin hangi şartlarda, hangi bireylere maddi

yardımda bulduklarını araştırmışlardır. Benzer bir çalışmada ise yardıma ihtiyacı olan bireylerin mutlu ya da stresli görünmelerinin yardım etme davranışı üzerindeki etkileri araştırılmıştır (Hauser, Preston ve Stansfiels, 2014).

Elmas (1998) tarafından yapılan bir çalışma sonucunda anne-baba tutumları ile özgecilik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Anne-baba tutumları ile özgecilik düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği başka bir çalışmada bu bulgunun aksine, iki değişken arasında ilişki bulunamamıştır (Ümmet, 2012). Bunun yanında, Ümmet (2012) özgecilik davranışlarını, Transaksiyonel Analiz Ego durumları ve yaşam doyumları bağlamında incelemiştir. Ebeveynlik ve özgecille ilgili bir çalışmada, özgeciliğin ebeveynlik kalitesini yordadığı saptanmıştır. Bu çalışmanın diğer bir bulgusu ise bireylerin uzun süreli ilişkiler için özgeci partner seçtikleridir (Farely, 2013).

Günümüzde bağlanmanın kişilerarası ilişkilerdeki önemi bilinmektedir. Kaygılı bağlanma ile ilgili yapılan bir araştırma, bu tür bağlanmanın belirtilerinden olan duygusal sonuçlardan kaçma davranışı ile özgecilik arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma sonuçlarına göre, potansiyel duygusal bedellerin azalması yardım etme davranışının artmasına sebep olmaktadır (Richman, DeWall ve Wolff, 2015). Bireylerin yaşam amaçları ile özgecilik ilişkisini araştıran Ak (2013), içsel ve dışsal yaşam amaçları ile özgecilik arasında pozitif bir ilişki saptamıştır. Kasapoğlu (2013) ise bireylerin iyilik halleri ile özgecilik düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Başka bir çalışmada da özgeciliğin öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluşu yordadığı saptanmıştır (Topuz, 2013). Lee (2013) tarafından yapılan çalışma sonucunda, duygusal zekâ ile özgecilik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yıldız ve diğ. (2013) ise kişilik türleri ile özgecilik arasındaki ilişkiyi incelemişler ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Kişilik tiplerinden farklı olarak, Yöntem ve İlhan (2013) özgecilik ve benlik kurgusu arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu çerçevede benlik kurgusunun alt boyutlarından olan toplulukçu benliğin, özgecilik düzeyini yordayan en güçlü değişken olduğunu tespit etmişlerdir.

Bahsedilen çalışmaların yanında, literatürde fedakârlık ve yardım gerektiren meslekleri icra eden bireylere dönük çalışmalar bulunmaktadır. Karadağ ve Mutaçlılar (2009b) öğretmenlerin özgeci davranışlarını etkileyen faktörleri araştırmıştır. Çalışma sonucunda; öğretmenlerin cinsiyetleri, medeni durumları ve mezun oldukları okullar dikkate alındığında özgecilik puanlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı gözlenmiştir. Branş, mesleki kıdem, öğretmenliği seçme nedenleri, okuldaki öğrenci sayısı, sahip olunan çocuk sayısı ve yaş ile özgeciliğin bazı alt boyutları arasında ise anlamlı ilişkilere rastlanmıştır. Onatır da (2008) öğretmenler üzerinde yaptığı bir çalışmada, öğretmenlerin özgecilik düzeyleri ile değer tercihleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Analiz sonucunda

özgecilik düzeyi ile tercihler arasında pozitif bir ilişki bulmuştur. Ayrıca öğretmenlerin özgecilik düzeylerinin; branşlarına, çalıştığı kademelere, meslek tercih nedenlerine ve gelir düzeylerine göre farklılaştığı; cinsiyetlerine, medeni durumlarına, yerleşim yerlerine ve çocuk sahibi olma durumlarına göre farklılaşmadığını saptamıştır. Başka bir çalışmada ise öğretmen adaylarının, öğretmenlikle ilgili tutumları ve özgecilik düzeyleri arasında pozitif bir ilişkiye atılan olanların çekingen olanlara göre daha fazla özgeci davranış sergiledikleri saptanmıştır (İşmen ve Yıldız, 2005). Öğretmenlik dışında hemşirelerle olan çalışmaların sayısı da oldukça fazladır. Kaçar-Banbal (2010) araştırmasında hemşirelik öğrencilerinin özgecilik düzeylerini ve etkileyen faktörleri belirlemeyi amaçlamıştır. Sahip olunan kardeş ile arkadaş sayısına ve mezun olunan liseye göre, öğrencilerin özgecilik düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaştığı saptanmıştır. Başka bir çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin özgecilik düzeyleri ile empatik eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur; ayrıca özgecilik düzeyinin sahip olunan kardeş sayısı, mesleği seçme şekli, bölümde okumaktan memnun olma ve hastayı anlamada kendini yeterli hissetme durumlarına göre değiştiği belirlenmiştir (Arpacı ve Özmen, 2014). Empatik eğilim ile özgecilik arasındaki ilişkiyi inceleyen Avcı, Aydın ve Özbaşaran da (2013) aralarında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuştur. Ayrıca bu araştırma bulgularına göre; özgecilik düzeyi anne-baba eğitim durumu ve yakın arkadaşına sahip olma durumlarına göre farklılaşmaktadır. Benzer olarak, Acun-Kapıkıran, Kapıkıran ve Başaran (2010) psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümünde eğitim gören öğrencilerin, algılanan anne-baba tutumları ile olumlu sosyal davranışları ve empatik eğilimleri arasındaki ilişkinin üzerinde cinsiyetin farklılaştırıcı rolünün olup olmadığını araştırmışlardır. Çekin (2013) imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin olumlu sosyal davranışlarında fark yaratabileceği düşünülen değişkenleri incelemiştir. Araştırmanın sonuçları olumlu sosyal davranışların; cinsiyete, baba eğitim durumuna, sosyo-ekonomik düzeye ve kardeş sayısına göre farklılık gösterirken; doğum yeri ve bu yerin içinde bulunduğu coğrafi bölge, yaşamda en fazla zaman geçirdiği yer, anne eğitim düzeyi ve babanın mesleğine göre farklılaşmadığını göstermektedir. Mesleklerin yanı sıra, ileri düzeyde bir yardım davranışı olan organ bağıışı ile özgeciliğin ilişkisinin incelendiği bir çalışmada, iki değişken arasında anlamlı ilişki saptanmıştır (Wu, Tang ve Yogo, 2013).

2. 2. Literatür Taramasının Sonucu

Yapılan bu araştırma evlilik öncesi süreçteki ve evli olan bireylerin ilişki niteliklerini, benlik kurgularını ve özgeci davranış düzeylerini belirlemeye dönüktür. Ayrıca bazı sosyo-demografik değişkenlerin bahsedilen değişkenlerle ilişkileri incelenmiştir.

Araştırmada ilk olarak, romantik ilişkilerdeki sosyal desteği, çatışma ve derinlik boyutlarına ilişkin algıyı ifade eden ilişkinin niteliği değişkeni ele alınmıştır. Literatür bulguları ilişkinin niteliği ile bazı psiko-sosyal ve demografik değişkenler arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu göstermiştir. Kişilik özellikleri, kişilik tipleri, öznel iyi-oluş, depresyon, anksiyete, stres ve çatışma durumları, ilişkinin niteliği ile farklı düzeylerde anlamlı ilişkiler içinde olan bazı psiko-sosyal değişkenlerdir. Literatürde bunların yanında; cinsiyet, ilişki süresi, medeni durum, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik statü gibi demografik değişkenlerin de ilişkinin niteliği ile ilişki içinde oldukları tespit edilmiştir.

Türkiye’de ilişki niteliği ile ilgili çalışmaların çok kısıtlı olduğu gözlenmektedir. Literatürde bireylerin ilişkileri ile ilgili hoşnutluklarını incelemeyi amaçlayan araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda ilişkinin niteliğini vurgulayan ya da benzer duyguları kapsadığı düşünülen değişkenler farklı ilişkilerle ele alınmıştır. Bazı çalışmalar ilişkinin niteliği ile ilişkilendirilse de doğrudan bu değişkenle ilgili araştırmaların sayıca yeterli olmadığı gözlenmiştir.

Literatürde ilişki niteliğinin alt boyutlarına ilişkin çalışmalar da mevcuttur. Yapılan incelemeler alt boyutlar ile iyi-oluş, stres, depresyon, yaşam doyumu, psikolojik sağlamlık, yılmazlık, depresyon, intihar olasılığı ve problem çözme becerileri gibi değişkenler arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu göstermiştir. Literatürde, özgecilik ile ilişki niteliğinin bir arada incelendiği çalışmalara rastlanılmamıştır. Diğer taraftan, benlik kurgusu ve ilişki niteliği ile ilgili kısıtlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların bulguları genellikle, ilişki benlik kurgusu ile ilişki niteliği arasında anlamlı bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır.

Araştırmanın diğer bir değişkeni olan benlik kurgusunun iki uç nokta halinde, bağımsız ve karşılıklı bağımlı (bağımlı) şeklinde, iki kategoride açıklandığı gözlenmektedir. Bağımsız benlik; bireyin kendisini, diğerlerinden ve toplumdaki ayrı bir varlık olarak görmesini, kendine yetebilmesini ve davranışlarını belirlerken kendi düşünce ve isteklerini ön planda tutmasını vurgulanmaktadır. Bağımsız benlik kurgusunun tam tersi olarak karşılıklı bağımlı benlik ise; kendinden önce toplumu düşünmeyi, varlığına toplum içinde anlam kazanmayı ve davranışlarını topluma göre düzenlemeyi içermektedir. Batıda ortaya çıkan bağımsız ve karşılıklı bağımlı benlik kurguları, uzun süre bu şekilde incelenmiş ancak uygunlukları ve eksiklikleri dikkate alınarak sonraki çalışmalarda diğer kültürlerde farklı şekillerde değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Bu farkındalıkla yapılan çalışmalar sonucunda, ilişki benlik ya da özerk-ilişki benlik olarak adlandırılan üçüncü bir benlik kurgusu ortaya çıkmıştır. İlişki benlik kurgusunda, iki zıt kutup olarak algılanan bağımsızlığın ve bağımlılığın bir arada gelişebileceği ve bu gelişimin psikolojik açıdan sağlam bireylerin var olması için önemli olduğu vurgulanmaktadır. Literatüre bakıldığında benlik kurgusu ile ilgili çalışmaların bahsedilen iki farklı boyutta ele alındığı görülmektedir.

Buna rağmen ilgili araştırmalarda, benlik kurgusunun belli durum yada değişkenlere bağlı olarak farklılaşabileceğine ilişkin sonuçlara rastlanmaktadır. Yapılan araştırmalarda benlik kurgularının genellikle cinsiyete, yaşa, yerleşim yerine, eğitim düzeyine ve sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca psikolojik sağlıklı, depresyon, yaşam doyumu, öznel iyi-oluş, intihar düşünceleri, kişilik özellikleri ve bağlanma stilleri gibi davranışsal değişkenlerin de benlik kurgusuyla anlamlı ilişki sergilediği tespit edilmiştir.

Araştırmanın nc temel değişkeni özgeciliktir. Özgecilik kavramı bireylerin diğer insanları da kendisi kadar düşünmesi ve hiçbir karşılık beklemeksizin onlara yardımda bulunmasını ifade etmektedir. zgecilikle ilgili çalışmalarda yer verilen sosyo-demografik değişkenlerin başında cinsiyet gelmektedir. Özgeciliğin cinsiyete göre değişip değişmediğine ilişkin araştırma bulguları farklılaşmaktadır.. Cinsiyet dışında sosyo-ekonomik düzey, yaş, anne-baba eğitim ve yaşam düzeyi gibi değişkenler de özgecilikle ilişkilidir. Kişilik türleri, anne-baba tutumları, öznel iyi-oluş, yaşam amaçları, yardım etme davranışları ve duygusal zekâ gibi değişkenler de özgecilikle anlamlı düzeyde ilişkili olan bazı psikolojik değişkenlerdir.

Evlilik ilişkileri üzerinde psikolojik ve sosyal temelli pek çok araştırma yapılmaktadır. Bu araştırmalarla evlilik ilişkileri üzerinde etkili olan değişkenler belirlenmeye ve tanımlanmaya çalışılmıştır. Giderek yaygınlaşan çalışmalar bu tür değişkenlerin yanında evlilik öncesi ve sırasındaki tutumların da incelenmesiyle ilgili bir perspektif ortaya koymaktadır. Çünkü çiftlerin tutumları zaman içinde değişebilmektedir. Bu çalışmada psikolojik ve demografik bazı değişkenler ile evlilik pozisyonu (nişanlı olma-evli olma) arasındaki ilişkiler incelenmeye çalışılmaktadır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, araştırma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizine yönelik bilgilere yer verilmiştir.

3. 1. Araştırmanın Modeli

Nicel araştırma yaklaşımına dayalı olarak düzenlenen bu çalışmada, korelasyonel ve nedensel karşılaştırma yöntemleri kullanılmıştır. Korelasyonel araştırmalar, hiçbir şekilde manipüle edilmeksizin iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin, incelendiği çalışmalardır. Değişkenler arasındaki ilişkileri incelemeleri nedeniyle bu tür çalışmalar betimsel araştırmaların bir türü olarak da kabul edilirler (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012:331). İlişkisel araştırmaların bir diğer türü olan nedensel karşılaştırma araştırmalarında ise araştırmacılar iki ya da daha fazla sayıda grubun belli bir değişken açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemeyi amaçlarlar. Bu tür araştırmalarda ortaya çıkan farklılıkların kaynakları da tespit edilmeye çalışılır (Fraenkel ve diğ., 2012:366).

3. 2. Araştırma Grubu

Çalışmaya dâhil edilecek bireyleri seçmek için, tesadüfi olmayan-amaçlı (nonrandom) örnekleme yöntemlerinden biri olan uygun örnekleme kullanılmıştır. Tesadüfi olmayan örnekleme yönteminde, evrende çalışma konusuna uygun olan tabakanın belirlenmesi ve örneklem grubunun o tabakadan seçilmesi esastır. Amaçsız ya da sistematik amaçlı örneklemin zor olduğu zamanlarda araştırmacılar uygun örnekleme yöntemini kullanmaktadırlar. Uygun örnekleme, zaman, para ve iş gücü ile ilgili sınırlılıklar nedeniyle kolay ulaşılabilen bireylerin seçilmesidir (Fraenkel ve diğ., 2012: 99). Uygun örneklemin kullanılması, sonuçların güvenilirliği ve genellenmesi açısından bir sınırlılık oluşturabilmektedir. Buna rağmen örneklemin yapısından kaynaklanabilecek bu tür sınırlılıklar veriler analiz edildiğinde istatistiksel olarak kontrol altına alınabilmektedir (Barker, Psitrang ve Elliott, 2002:183). Bu araştırmanın örneklemini Trabzon'da ve çevre illerde (Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize) yaşayan 483 kişi (Evli=278, Evli olmayan=205) oluşturmaktadır. Araştırma grubuyla ilgili diğer tanımlayıcı bulgular Tablo 1'de özetlenmektedir.

Tablo 1. Araştırma Grubuna İlişkin Bazı Tanımlayıcı Bilgiler

Faktör	Değişken	Sözlü/Nişanlı (n=205)		Evli (n=278)	
		f	%	f	%
Cinsiyet	Kadın	104	50.7	133	47.8
	Erkek	101	49.3	145	52.2
Yerleşim Yeri	Büyük Şehir	130	63.4	192	69.1
	Şehir	63	30.7	61	21.9
	İlçe ve Köy	12	5.9	25	9.0
Meslek	Ev Hanımı	6	2.9	34	12.2
	Memur	75	36.6	160	57.6
	İşçi	45	22.0	31	11.2
	Emekli	0	0	3	1.1
	Çiftçi	0	0	1	.4
	Esnaf	11	5.4	6	2.2
	Öğrenci	40	19.5	8	2.9
	İşsiz	14	6.8	18	6.5
	Serbest	12	5.9	17	6.1
Belirtilmeyen	2	1	0	0	
Eğitim Düzeyi	Lise ve Öncesi	29	14.1	68	24.5
	Üniversite	153	74.6	154	55.4
	Lisansüstü	22	10.7	54	19.4
	Belirtilmeyen	0	.5	2	.7
Gelir Düzeyi	Düşük	75	36.6	15	5.4
	Orta	99	48.3	107	38.5
	Yüksek	27	13.2	154	55.4
	Belirtilmeyen	4	2.0	2	.7
Tanışma	Kendi Girişimi	121	59.0	144	51.8
	Arkadaş Aracılığı	46	22.4	52	18.7
	Aile Aracılığı	19	9.3	67	24.1
	İnternet Aracılığı	18	8.8	14	5.0
	Belirtilmeyen	1	.5	1	.4

3. 3. Verilerin Toplanması

3. 3. 1. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak; kişisel bilgi formu, ilişki niteliği ölçeği, ilişki-bireyci-toplulukçu benlik ölçeği ve özgecilik ölçeği kullanılmıştır.

3. 3. 1. 1. Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Kişisel Bilgi Formu, araştırmaya katılan bireylerin bazı demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla, araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda cinsiyet, ekonomik durum, ikamet edilen yer, eğitim düzeyi ve partnerle tanışma biçimi sorulara yer verilmiştir.

3. 3. 1. 2. İlişki Niteliği Ölçeği

Pierce ve ark. (1991) tarafından geliştirilen ve orijinal adı; "The Relationship Quality Scale" olan ölçek, Özabacı (2011) tarafından Türk kültürüne uyarlandı. Ölçeğin özgün formu 25 madde ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar sosyal destek (support), çatışma (conflict) ve derinliktir (depth). Ölçektekimaddelerdört düzeyde, 1'den (hiç) 4'e (çok fazla) doğru yönelen likert tipi bir derecelemeye sahiptir. İlişki Niteliği Ölçeği'nin faktör yapılarını belirlemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Analize 25 madde ile başlanmıştır. Özgün ölçekte yer alan 25 madde ve saptanan beş faktörlü yapı ile bu çalışmada elde edilen verilerin ne derece uyum gösterdiğini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, dokuz madde ölçekten çıkarılmıştır. Birinci faktör olan çatışma sekiz, ikinci faktör olan derinlik ve üçüncü faktör olan sosyal destek boyutları dört maddeden oluşmuştur. İlişki Niteliği Ölçeği'nin geçerlik çalışmasında, benzer ölçek geçerlik çalışması yapılmıştır. Güvenirlik çalışması ise test tekrar test güvenirlik katsayısı ve iç tutarlık katsayısı (.85) incelenerek yapılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarına güvenirlik katsayısı sırasıyla; sosyal destek boyutu için .77, derinlik boyutu için .78 ve çatışma boyutu için .65 ve İlişki Niteliği Ölçeği toplam için .72 olarak hesaplanmıştır.

3. 3. 1. 3. İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği

Kashima ve Hardie (2000) tarafından bireyci, ilişkisel ve toplulukçu benlik yönlerini değerlendirmek için geliştirilmiş olanİlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği (Relational, Individual, CollectiveSelf- AspectsScale) Ercan (2011) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Üç alt boyuttan (bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluk) oluşan ölçekte 27 madde bulunmaktadır. Ölçekteki ifadeler likert tipinde olup yedili bir derecelemeye sahiptir. Maddeler eşit sayıda üç alt boyuta dağılmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun Cronbach Alpha güvenirligi sırasıyla bireycilik alt ölçeği için.73, ilişkisellik alt ölçeği için.68, toplulukçuluk alt ölçeği için .77 ve İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği toplam için .86 bulunmuştur.

3. 3. 1. 4. Özgeciler Ölçeği

London ve Bower (1968) tarafından özgeci davranışları ölçmek için geliştirilen Özgeciler Ölçeği (TheAltruism Inventory)Cantez, Aşkın ve Akbaba (1991) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçeğin; aile, sosyallik, yardımseverlik ve sorumluluk olmak üzere dört alt boyutu bulunmaktadır. Her alt boyutu dört maddeden oluşan ölçekteki toplam madde sayısı 20'dir. Alt boyutlardan elde edilen toplam puan özgeciler puanını ifade etmektedir. Beşli likert tipindeki ölçekte; 1 çok azı, 5 ise çok fazlayı ifade etmektedir.

Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır vepuanlardaki artış özgeciliik düzeyindeki artışa işaret etmektedir. Geçerlik için İngilizce bilen 20 öğretim elemanına üç hafta arayla ölçeğin İngilizce ve Türkçe formları doldurtulup, iki uygulama arasındaki ilişkiye bakılmıştır ve .92 düzeyinde anlamlı bir korelasyon bulunmuştur. Ölçeğin uyarlama çalışmalarında Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları sırasıyla aile boyutu için .72, sosyal boyutu için .77, yardımseverlik boyutu için .84, sorumluluk boyutu için .80 ve ölçeğin bütünü için .85 olarak hesaplanmıştır.

3. 3. 2. Veri Toplama Süreci

Araştırma için Trabzon'da ve çevre illerde yaşayan, sözlü/nişanlı 105 çiftte ve evli 154 çiftte ulaşılmıştır. Katılımcılara gerekli bilgilendirmeler yapıldıktan sonra uygulama gerçekleştirilmiştir. Uygulamayı araştırmacı ya da araştırmacı tarafından bilgilendirilen kişiler gerçekleştirmiştir. Katılımcılar ölçekleri ortalama olarak 15 dakikada cevaplamışlardır. Evlilik öncesindeki gruptan altı ve evli gruptan 30, eksik ya da hatalı işaretlemeyi kapsayan ölçek analiz dışında tutulmuştur.

3. 4. Verilerin Analizi

Analizlerden önce araştırma kapsamındaki verilerin parametreye uygun olup olmadığı Kolmogorov-Smirnov ile test edilmiştir. Dağılımın normal olduğu durumlarda parametrik, olmadığı durumlarda ise parametrik olmayan teknikler kullanılmıştır.

Veriler SPSS 16 paket programı ile analiz edilmiştir. Bu kapsamda, araştırma grubuna ve çeşitli araştırma değişkenlerine ait bilgilere tanımlayıcı istatistik teknikleri kullanılarak ulaşılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, verilerin normal dağılıma uygun olmadığı bulunduğu için non-parametrik analiz tekniklerinden yararlanılmıştır. Veri analiz teknikleri olarak; Spearman Korelasyon Katsayısı, Lojistik Regresyon, Kruskal Wallis, Mann Whitney U, Bağımsız t tesiti ve Tek Yönlü ANOVA kullanılmıştır.

4. BULGULAR

4. 1. Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin ilişki niteliği, benlik kurgusu ve özgecilik puanları arasındaki ilişkiler Sperman Brown Korelasyon tekniği ile incelenmiş sonuçlar Tablo 2'de özetlenmiştir.

Analiz sonuçlarına göre, evlilik öncesindeki bireylerin özgecilik puanları ile benlik kurgusu ölçeğinin alt faktörleri olan bireycilik ($r = .34, p < .01$), ilişkisellik ($r = .28, p < .01$) ve toplulukçuluk ($r = .37, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. İlişki niteliğinin alt faktörleri olan sosyal destek ile çatışma arasında negatif yönde anlamlı ilişki görülürken ($r = -.19, p < .01$), sosyal destek ile derinlik alt boyutları arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r = .19, p < .01$). Evlilik öncesindeki bireylerin benlik kurgularından bireycilik ile ilişkisellik ($r = .58, p < .01$) ve toplulukçuluk ($r = .47, p < .01$) arasında, ayrıca toplulukçuluk ile ilişkisellik ($r = .69, p < .01$) arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Tablo 2'de görüldüğü gibi evli bireylerin özgecilik puanları ile benlik kurgusu ölçeğinin alt faktörleri olan bireycilik ($r = .28, p < .01$), ilişkisellik ($r = .31, p < .01$) ve toplulukçuluk ($r = .29, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır. Ayrıca evli bireylerin özgecilik puanları ile ilişki niteliğinin alt faktörlerinden derinlik ($r = .14, p < .05$) ve sosyal destek ($r = .13, p < .05$) arasında da anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Evli bireylerde, benlik kurgusunun alt faktörlerinden olan bireycilik ile ilişki niteliğinin alt faktörlerinden derinlik ($r = .17, p < .01$) ve sosyal destek ($r = .18, p < .01$) arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Benlik kurgusunun diğer alt faktörü olan ilişkisellik ile ilişki niteliğinin tüm alt faktörleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur ($r_{\text{çatışma}} = .16, r_{\text{derinlik}} = .28, r_{\text{sosyal destek}} = .31, p < .01$). Toplulukçuluk alt faktörünün ise ilişki niteliğinin çatışma ($r = .17, p < .01$) ve derinlik ($r = .17, p < .01$) alt faktörleriyle düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkiler gösterdiği saptanmıştır. Evli bireylerin ilişki niteliği ölçeğinden aldıkları puanlara bakıldığında; alt faktörlerden sosyal destek ile çatışma arasında negatif yönde anlamlı ilişki görülürken ($r = -.14, p < .05$), sosyal destek ile derinlik alt boyutları arasında orta düzeyde ve pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r = .58, p < .01$). Evli bireylerin benlik kurgularından bireycilik ile ilişkisellik ($r = .58, p < .01$) ve toplulukçuluk ($r = .41, p < .01$) arasında, ayrıca toplulukçuluk ile ilişkisellik ($r = .68, p < .01$) arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Tablo 2. Evlilik Öncesindeki ve Evli Bireylerin İlişki Niteliği, Benlik Kurgusu ve Özgecilik Puanları Arasındaki İlişkiler

Gruplar	Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7
Evlilik Öncesi	1.Bireycilik ^a	1						
	2.İlişkisellik ^a	.58**	1					
	3.Toplulukçuluk ^a	.47**	.69**	1				
	4.Çatışma ^b	.07	.05	-.01	1			
	5.Derinlik ^b	-.01	.10	.06	.08	1		
	6.Sosyal Destek ^b	.05	.11	.06	-.19**	.19**	1	
	7.Özgecilik	.34**	.28**	.37**	-.11	.02	.13	1
Evli	1.Bireycilik ^a	1						
	2.İlişkisellik ^a	.58**	1					
	3.Toplulukçuluk ^a	.41**	.68**	1				
	4.Çatışma ^b	.07	.16**	.10	1			
	5.Derinlik ^b	.17**	.28**	.17**	.06	1		
	6.Sosyal Destek ^b	.18**	.31**	.17**	-.14*	.58**	1	
	7.Özgecilik	.28**	.31**	.29**	.03	.14*	.13*	1

* p< 0.05 ** p< 0.01 a= İlişki-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği Alt Faktörü b= İlişki Niteliği Ölçeği Alt Faktörü

4. 2. Bağımsız Değişkenler İle Evli Olmama ve Evli Olma Durumları Arasındaki İlişkiler

Bu araştırmanın bağımlı değişkenin evlilik statüsüdür. Statülerden biri evlilik öncesi dönemi sürdüren nişanlı ya da sözlü, diğeri ise evli çiftlerdir. Bu kategorik durum dikkate alınarak analizler için iki küme oluşturulmuştur. Benlik kurgusu, ilişki niteliği ve özgeciliğin yanında kümeleme mantığına uygun olarak tanışma biçimi de bağımsız değişkenler olarak tespit edilmiştir. Lojistik regresyon analizi desenine bu temel değişkenlerin alt boyutları katılarak işlemler gerçekleştirilmiştir..

Toplam 481 gözlemin analiz edildiği lojistik regresyon modeli anlamlı düzeyde güvenilir bulunmuştur ($\chi^2 = 70.59$, $sd = 10$, $p < 0.001$). Model evlilik statüsünü %14 ile %18 arasında değişen bir varyansla açıklamaktadır.

Lojistik regresyon analizi sonuçlarına göre, evli olmayan grupta ilişki niteliğinin alt ölçeklerinden derinlik puanlarının yüksek düzeyde gözlenme olasılığı daha güçlüdür (OR=.18, %95 GA=0.07-0.46). İlişki niteliğindeki derinlik puanları evli olma durumuyla birlikte azalmaktadır. Başka bir anlamlı durum tanışma biçimi ile ilgili değişkenlerde gözlenmiştir. Kişinin partneriyle kendisinin tanışması referans olarak seçildiğinde, evli olan grupta aile ya da akraba aracılığıyla tanışma oranı daha yüksektir (OR=2.65, %95 GA=1.47-4.77). Bu sonuç başka bir ifadeyle evli çiftlerde aile ve akraba aracılığıyla tanışma olasılığının değer tanışma biçimlerine oranla 2.65 kat yüksek olduğunu

göstermektedir. Evlilik statüsü ile diğer değişkenler arasında anlamlı ilişkiler tespit edilememiştir.

Tablo 3. Evlilik Statüsünü Yordayan Değişkenlerin Lojistik Regresyon Analizi ile İncelenmesi

Değişkenler	Beta	SH	OR	GA(%95)	p
Bireycilik ^a	-.16	.18	.85	.60-1.20	.355
İlişkisellik ^a	.02	.21	1.02	.68-1.55	.916
Toplulukçuluk ^a	.12	.15	1.12	.84-1.51	.442
Çatışma ^b	-.03	.23	.97	.62-1.51	.883
Derinlik ^b	-1.74	.49	.18	.07-.46	.000
Sosyal Destek ^b	-.64	.39	.53	.24-1.14	.103
Özgecilik	-.28	.22	.75	.49-1.16	.199
Tanışma Şekli					
Kendi tanışan*					
Arkadaş aracılığıyla	-.16	.25	.85	.52-1.40	.525
Aile veya akraba aracılığıyla	.97	.30	2.65	1.47-4.77	.001
İnternet aracılığıyla	-.53	.42	.59	.26-1.33	.204

a= İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği Alt Faktörü b= İlişki Niteliği Ölçeği Alt Faktörü *Referans Grubu SH: Standart Hata OR: Olasılıklar Oranı (Odds Ratio) GA: Güven Aralığı

4. 3. Cinsiyet Değişkenine Dayalı Farklılıklar

Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin bireycilik, ilişkisellik, toplulukçuluk, çatışma, derinlik ve sosyal destek puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann Whitney U tekniği ile incelenmiş sonuçlar Tablo 4'te özetlenmiştir.

Analiz sonuçlarına göre, evlilik öncesindeki bireylerin derinlik puanları cinsiyete göre farklılaşırken ($U=4532.50$, $z=-2.65$, $p<0.05$); bireylerin diğer boyutlara ilişkin puanlarında anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p> 0.05$). Derinlik puanına ait farklılık, erkeklerin derinlik puanlarının ($\bar{X}_{\text{sıra}} = 110.12$) kadınların derinlik puanlarından ($\bar{X}_{\text{sıra}} = 96.08$) yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Evli kadın ve erkeklerin bireycilik ($U=7320.50$, $z=-3.47$, $p<0.05$) ve ilişkisellik ($U=8033.50$, $z=-2.41$, $p<0.05$) puanları arasında anlamlı farkın olduğu, diğer boyutlarda ise anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir. Buna göre bireycilik boyutunda kadınların puanlarının ($\bar{X}_{\text{sıra}} = 156.96$) erkeklerin puanlarından ($\bar{X}_{\text{sıra}} = 123.49$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. İlişkisellik boyutunda da kadınların puanlarının ($\bar{X}_{\text{sıra}} = 151.60$) erkeklerinkinde ($\bar{X}_{\text{sıra}} = 128.40$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Cinsiyet Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin Mann Whitney U Analiz Sonuçları

Grup	Değişken	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	z	p	
Evlilik Öncesi	Benlik Kurgusu	Bireycilik	Erkek	104	99.40	10039.00	4888.00	-.86	.391
		Kadın	101	106.5	11076.00				
		İlişkiselik	Erkek	104	103.24	10427.50	5227.50	-.06	.954
			Kadın	101	102.76	10687.50			
		Toplulukçuluk	Erkek	104	99.77	10077.00	4926.00	-.77	.442
			Kadın	101	106.3	11038.00			
	İlişki Niteliği	Çatışma	Erkek	104	110.49	11159.00	4496.00	-	.074
			Kadın	101	95.73	9956.00			
		Derinlik	Erkek	104	110.12	11122.50	4532.50	-	.008
			Kadın	101	96.08	9992.50			
		Sosyal Destek	Erkek	104	106.32	10738.50	4916.50	-.92	.357
			Kadın	101	99.77	10376.50			
Evli	Benlik Kurgusu	Bireycilik	Erkek	133	123.49	17905.50	7320.50	-	.001
		Kadın	145	156.96	20875.50				
		İlişkiselik	Erkek	133	128.40	18618.50	8033.50	-	.016
			Kadın	145	151.60	20162.50			
		Toplulukçuluk	Erkek	133	138.14	20031.00	9446.00	-.29	.769
			Kadın	145	140.98	18750.00			
	İlişki Niteliği	Çatışma	Erkek	133	131.43	19058.00	8473.00	-	.080
			Kadın	145	148.29	19723.00			
		Derinlik	Erkek	133	140.77	20411.50	9458.50	-.31	.754
			Kadın	145	138.12	18369.50			
		Sosyal Destek	Erkek	133	137.36	19916.50	9331.50	-.49	.625
			Kadın	145	141.84	18864.50			

Evli olmayan ve evli olan bireylerin özgecilik puanlarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı bağımsız *t* testi tekniği ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 5'te özetlenmiştir. Analiz sonucunda anlamlı fark bulunamamıştır ($t=-.55$, $sd=203$ $p>0.05$). Benzer şekilde, evli bireylerde de özgecilik puanlarında cinsiyete dayalı anlamlı fark gözlenmemiştir ($t=-1.03$, $p>0.05$).

Tablo 5. Cinsiyet Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin Bağımsız *t* Testi Sonuçları

Grup	Değişken	Cinsiyet	N	Ort.	SS	sd	t	p
Evlilik Öncesi	Özgecilik	Erkek	101	3.56	.49	203	-.55	.582
		Kadın	104	3.60	.49			
Evli	Özgecilik	Erkek	101	3.43	.52	276	-1.03	.303
		Kadın	104	3.50	.49			

4. 4. İkamet Değişkenine Bağlı Farklılıklar

Evlilik statüsü dikkate alınarak bireycilik, ilişkisellik, toplulukçuluk, çatışma, derinlik ve sosyal destek puanlarının yerleşim yerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis analiz tekniği ile incelenmiş sonuçlar Tablo 6'da özetlenmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre evlilik öncesi statüsündeki bireylerin ilişki niteliği, benlik kurgusu ve özgecilik puanları ikamet edilen yer değişkenine bağlı olarak anlamlı değişimler göstermemektedir. Evli bireylerin toplulukçuluk alt boyutu puanları ikamet ettikleri yere bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($H=8.17$, $sd=2$, $p<0.05$). Anlamlı farkın kaynağını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi gerçekleştirilmiştir. Buna göre ilçe ve köylerde yaşayanların puanları şehirlerde yaşayanların puanlarından ($U=494.50$, $z=-2.55$, $p<0.05$), ilçe ve köylerde yaşayanların puanları ise büyük şehirlerde yaşayanların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır ($U=1574.50$, $z=-2.80$, $p<0.05$). Diğer boyutların puanları yerleşim yerlerine bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 6. Yerleşim Yeri Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin Kruskal Wallis Sonuçları

Grup	Değişken	Yerleşim Yeri	N	Sıra Ortalaması	χ^2	sd	p	
Evlilik Öncesi	Bireycilik	Büyük Şehir	130	99.97	.93	2	.629	
		Şehir	63	108.29				
		İlçe ve Köy	12	108.00				
	İlişkisellik	Büyük Şehir	130	99.42	1.59	2	.451	
		Şehir	63	107.60				
		İlçe ve Köy	12	117.67				
	Toplulukçuluk	Büyük Şehir	130	103.63	.53	2	.769	
		Şehir	63	99.83				
		İlçe ve Köy	12	112.83				
	Evlilik Öncesi	Çatışma	Büyük Şehir	130	99.50	1.37	2	.503
			Şehir	63	110.13			
			İlçe ve Köy	12	103.54			
		Derinlik	Büyük Şehir	130	104.91	3.31	2	.191
			Şehir	63	102.66			
			İlçe ve Köy	12	84.12			
Sosyal Destek		Büyük Şehir	130	103.76	.38	2	.827	
		Şehir	63	103.09				
		İlçe ve Köy	12	94.29				
Evli	Bireycilik	Büyük Şehir	192	139.96	2.76	2	.251	
		Şehir	61	147.66				
		İlçe ve Köy	25	116.08				
	İlişkisellik	Büyük Şehir	192	139.99	.57	2	.753	
		Şehir	61	134.32				
		İlçe ve Köy	25	148.38				

Tablo 6'nın devamı

Evli	Benlik Kurgusu	Toplulukçuluk	Büyük Şehir	192	134.71	8.17	2	.017	
			Şehir	61	136.65				
		İlçe ve Köy	25	183.24					
Evli	İlişki Niteliği	Çatışma	Büyük Şehir	192	133.46	3.96	2	.138	
			Şehir	61	156.62				
			İlçe ve Köy	25	144.12				
			Derinlik	Büyük Şehir	192	133.04	5.46	2	.065
	Şehir	61		156.30					
	İlçe ve Köy	25		148.10					
			Sosyal Destek	Büyük Şehir	192	137.66	.36	2	.834
	Şehir	61		143.75					
	İlçe ve Köy	25		143.30					

Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin özgecilik puanlarının yerleşim yerlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ANOVA tekniği ile incelenmiş sonuçlar Tablo 7'de özetlenmiştir. Analiz sonucunda özgecilik puanlarının evlilik öncesi bireylerde yerleşim yerlerine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur ($F_{(2,202)} = .08, p > .05$). Benzer şekilde, özgecilik puanlarının evli bireylerde de yerleşim yerlerine göre değişmediği belirlenmiştir ($F_{(2,275)} = .91, p > 0.05$).

Tablo 7. Yerleşim Yeri Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin ANOVA Sonuçları

Grup	Kaynak	KT	sd	KO	F	p
Evlilik Öncesi	Gruplar Arası	.04	2	.02	.08	.928
	Grup İçi	49.49	202	.25		
	Toplam	49.53	204			
Evli	Gruplar Arası	.47	2	.23	.91	.405
	Grup İçi	70.57	275	.26		
	Toplam	71.03	277			

4. 5. Eğitim Durumu Değişkenine Dayalı Farklılıklar

Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin bireycilik, ilişkisellik, toplulukçuluk, çatışma, derinlik ve sosyal destek puanlarının eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis tekniği ile incelenmiş sonuçlar Tablo 8'de özetlenmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre; evlilik olmayan bireylerin çatışma puanları eğitim düzeyine göre farklılaşırken ($H=8.70, sd=2, p<0.05$), diğer değişkenlere ait puanların eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Bu fark, lise ve öncesi eğitim düzeyine sahip bireylerin puanlarının lisans ($U=1476.50, z=-2.86, p<0.05$) ve lisansüstü ($U=200.00, z=-2.28, p<0.05$) eğitim düzeyindeki bireylerin puanlarından anlamlı şekilde yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Eğitim düzeyi dikkate alındığında evli bireylerin

toplulukçuluk ($H=7.58$, $sd=2$, $p<0.05$), derinlik ($H=9.49$, $sd=2$, $p<0.05$) ve sosyal destek ($H=6.36$, $sd=2$, $p<0.05$) puanlarında anlamlı farklar saptanmıştır. Lise mezuniyeti ve öncesi eğitim düzeyine sahip bireylerin puanları hem lisans ($U=4316.00$, $z=-2.09$, $p<0.05$) hem de lisansüstü ($U=1316.50$, $z=-2.68$, $p<0.05$) eğitim düzeyindeki bireylerin puanlarından anlamlı şekilde yüksek çıkmıştır. Lisansüstü eğitim düzeyine sahip bireylerin puanlarının hem lisans ($U=3431.50$, $z=-2.24$, $p<0.05$) hem de lise ve öncesi ($U=1312.00$, $z=-3.11$, $p<0.05$) eğitim düzeyine sahip bireylerin puanlarından anlamlı şekilde yüksek çıkması derinlik puanlarındaki anlamlı farkın kaynağıdır. Lise ve öncesi eğitim düzeyine sahip bireylerin puanlarının hem lisans ($U=4410.00$, $z=-1.96$, $p<0.05$) hem de lisansüstü ($U=1381.50$, $z=-2.45$, $p<0.05$) eğitim düzeyine sahip bireylerin puanlarından anlamlı derecede düşük olması sosyal destek boyutundaki anlamlı farkın kaynağıdır. Eğitim düzeyine göre diğer alt boyutlar arasında anlamlı bir farkın bulunmamıştır.

Tablo 8. Eğitim düzeyi değişkenine dayalı farklılıklara ilişkin Kruskal Wallis sonuçları

Grup	Değişken	Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	X^2	sd	p				
Evlilik Öncesi	Benlik Kurgusu	Bireycilik	Lise ve Öncesi	29	107.55	.50	2	.772			
			Lisans	153	102.51						
			Lisansüstü	22	95.75						
		İlişkiselik	Lise ve Öncesi	29	115.55				1.98	2	.371
			Lisans	153	101.30						
			Lisansüstü	22	93.64						
	Toplulukçuluk	Lise ve Öncesi	29	103.21	.46	2	.794				
		Lisans	153	101.24							
		Lisansüstü	22	110.32							
	İlişki Niteliği	Çatışma	Lise ve Öncesi	29				132.19	8.69	2	.013
			Lisans	153				97.11			
			Lisansüstü	22				100.86			
		Derinlik	Lise ve Öncesi	29	101.81	2.22	2	.330			
			Lisans	153	101.01						
			Lisansüstü	22	113.80						
	Sosyal Destek	Lise ve Öncesi	29	85.72	3.82				2	.148	
		Lisans	153	104.85							
		Lisansüstü	22	108.30							
Evlilik	Benlik Kurgusu	Bireycilik	Lise ve Öncesi	68		148.11	1.69	2			.430
			Lisans	154		133.35					
			Lisansüstü	54		141.08					
		İlişkiselik	Lise ve Öncesi	68	155.87	4.16			2	.099	
			Lisans	154	130.94						
			Lisansüstü	54	138.19						
	Toplulukçuluk	Lise ve Öncesi	68	159.67	7.58		2	.023			
		Lisans	154	135.20							
		Lisansüstü	54	121.26							

Tablo 8'in devamı

EVli	İlişki Niteliği			F	sd	p	
		Lise ve Öncesi	68				147.32
Çatışma		Lisans	154	137.00	1.29	2	.526
		Lisansüstü	54	131.68			
		Lise ve Öncesi	68	122.61			
Derinlik		Lisans	154	137.40	9.49	2	.009
		Lisansüstü	54	161.66			
		Lise ve Öncesi	68	119.67			
Sosyal Destek		Lisans	154	141.89	6.36	2	.042
		Lisansüstü	54	152.56			
		Lise ve Öncesi	68	119.67			

Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin özgecilik puanlarının eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ANOVA tekniği ile incelenmiş sonuçlar Tablo 9'da özetlenmiştir. Analiz sonucunda evli olmayanların özgecilik puanlarının eğitim düzeyine bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. ($F_{(2,201)} = .14, p > 0.05$). Sonuç evli bireyler için de anlamlı değildir ($F_{(2,273)} = .17, p > 0.05$).

Tablo 9. Eğitim Düzeyi Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin ANOVA Sonuçları

Grup	Kaynak	KT	sd	KO	F	p
Evli Olmayan	Gruplar Arası	.07	2	.03	.14	.871
	Grup İçi	48.95	201	.24		
	Toplam	49.01	203			
Evli	Gruplar Arası	.09	2	.05	.17	.841
	Grup İçi	70.27	273	.26		
	Toplam	70.36	275			

4. 6. Tanışma Şekli Değişkenine Dayalı Farklılıklar

Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin bireycilik, ilişkisellik, toplulukçuluk, çatışma, derinlik ve sosyal destek puanlarının tanışma şekline göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis tekniği ile incelenmiş sonuçlar Tablo 10'da özetlenmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre evlilik öncesindeki bireylerin ilişkisellik ($H=12.15, sd=3, p < 0.05$) ve çatışma ($H=13.30, sd=3, p < 0.05$) puanları tanışma şekline göre farklılaşırken, diğer puanların tanışma şekline göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Bu boyutlardaki farklılıkların kaynağını belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. İlişkisellik puanlarının anlamlı şekilde farklılaşmasının nedeni internetten tanışan bireylerin puanlarının kendi girişimiyle ($U=571.00, z=-3.25, p < 0.05$), arkadaş aracılığıyla ($U=276.00, z=-2.06, p < 0.05$) ve aile/akraba aracılığıyla ($U=84.50, z=-2.64, p < 0.05$) tanışan bireylerin puanlarından anlamlı şekilde yüksek olmasıdır. Çatışma

puanlarının anlamlı şekilde farklılaşmasının nedeni ise internetten tanışan bireylerin puanlarının kendi girişimiyle ($U=535.00$, $z=-3.49$, $p<0.05$), arkadaş aracılığıyla ($U=203.50$, $z=-3.16$, $p<0.05$) ve aile/akraba aracılığıyla ($U=97.00$, $z=-2.26$, $p<0.05$) tanışan bireylerin puanlarından anlamlı şekilde yüksek olmasıdır.

Evli bireylerin derinlik puanlarının tanışma şekline göre anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır ($H=7.93$, $sd=3$, $p<0.05$). Derinlik puanlarının anlamlı şekilde farklılaşmasının kaynağı kendi girişimiyle tanışan bireylerin puanlarının arkadaş aracılığıyla ($U=2598.00$, $z=-1.04$, $p<0.05$) ve aile/akraba aracılığıyla ($U=4126.00$, $z=-1.97$, $p<0.05$) tanışan bireylerin puanlarından anlamlı şekilde düşük olmasıdır. Diğer alt boyutlar arasında tanışma şekline göre anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 10. Tanışma Şekli Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin Kruskal Wallis Sonuçları

Grup	Değişken	Tanışma Şekli	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p
Evlilik Öncesi	Bireycilik	Kendi Girişimi	121	95.98	5.81	3	.121
		Arkadaş aracılığı	46	105.26			
		Aile/Akraba Aracılığı	19	111.79			
		İnternet Aracılığı	18	129.44			
	İlişkiselik	Kendi Girişimi	121	94.42	12.15	3	.007
		Arkadaş aracılığı	46	110.37			
		Aile/Akraba Aracılığı	19	95.82			
		İnternet Aracılığı	18	143.75			
	Toplulukçuluk	Kendi Girişimi	121	98.36	6.20	3	.102
		Arkadaş aracılığı	46	107.51			
		Aile/Akraba Aracılığı	19	89.34			
		İnternet Aracılığı	18	131.42			
Çatışma	Kendi Girişimi	121	96.50	13.30	3	.004	
	Arkadaş aracılığı	46	96.89				
	Aile/Akraba Aracılığı	19	110.18				
	İnternet Aracılığı	18	149.08				
İlişki Niteliği	Kendi Girişimi	121	100.06	3.28	3	.350	
	Arkadaş aracılığı	46	106.88				
	Aile/Akraba Aracılığı	19	113.39				
	İnternet Aracılığı	18	96.22				
Sosyal Destek	Kendi Girişimi	121	101.43	2.33	3	.508	
	Arkadaş aracılığı	46	110.93				
	Aile/Akraba Aracılığı	19	91.11				
	İnternet Aracılığı	18	100.19				

Tablo 10'un devamı

Evli	Benlik Kurgusu	Bireycilik	Kendi Girişimi	144	134.53	2.62	3	.454
			Arkadaş aracılığı	52	153.21			
			Aile/Akraba Aracılığı	67	140.73			
			İnternet Aracılığı	14	123.86			
	İlişkiselik	Kendi Girişimi	144	133.48	2.42	3	.491	
		Arkadaş aracılığı	52	147.93				
		Aile/Akraba Aracılığı	67	139.30				
		İnternet Aracılığı	14	161.21				
	Toplulukçuluk	Kendi Girişimi	144	134.26	2.25	3	.522	
		Arkadaş aracılığı	52	140.22				
		Aile/Akraba Aracılığı	67	150.70				
		İnternet Aracılığı	14	127.25				
	Çatışma	Kendi Girişimi	144	134.94	1.87	3	.601	
		Arkadaş aracılığı	52	135.40				
		Aile/Akraba Aracılığı	67	146.54				
		İnternet Aracılığı	14	158.00				
	İlişki Niteliği	Derinlik	Kendi Girişimi	144	150.19	7.93	3	.048
			Arkadaş aracılığı	52	123.62			
			Aile/Akraba Aracılığı	67	130.30			
			İnternet Aracılığı	14	122.68			
Sosyal Destek	Kendi Girişimi	144	143.40	3.72	3	.293		
	Arkadaş aracılığı	52	128.69					
	Aile/Akraba Aracılığı	67	131.98					
	İnternet Aracılığı	14	165.68					

Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin özgecilik puanlarının tanışma şekline göre farklılaşıp farklılaşmadığı ANOVA tekniği ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 11'de özetlenmiştir. Analiz sonucunda özgecilik puanlarının evlilik öncesi bireylerde tanışma şekline göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur ($F_{(3,200)} = 2.63, p > 0.05$). Benzer şekilde, özgecilik puanlarının evli bireylerde de tanışma şekline göre değişmediği belirlenmiştir ($F_{(3,273)} = .17, p > 0.05$).

Tablo 11. Tanışma Şekli Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin ANOVA Sonuçları

Grup	Kaynak	KT	sd	KO	F	p
Evli Olmayan	Gruplar Arası	1.88	3	.63	2.63	.051
	Grup İçi	47.61	200	.24		
	Toplam	49.49	203			

Tablo 11'in devamı

	Gruplar Arası	.13	3	.05		
Evli	Grup İçi	70.90	273	.26	.17	.915
	Toplam	71.03	276			

4. 7. Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Dayalı Farklılıklar

Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin bireycilik, ilişkisellik, toplulukçuluk, çatışma, derinlik ve sosyal destek puanlarının sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşp farklılaşmadığı Kruskal Wallis tekniği ile incelenmiş sonuçlar Tablo 12'de özetlenmiştir.

Evlilik öncesindeki bireylerin bireycilik, ilişkisellik, toplulukçuluk, çatışma, derinlik ve sosyal destek puanlarının sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşp farklılaşmadığı incelendiğinde, sosyo-ekonomik düzeye göre hiçbir boyutta anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre evli bireylerin toplulukçuluk ($H=7.29$, $sd=2$, $p<0.05$) ve derinlik ($H=5.27$, $sd=2$, $p<0.05$) alt boyutlarında sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir. Ortaya çıkan anlamlı farkın kaynağını belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır ve toplulukçuluk boyutundaki farkın orta gelir düzeyine sahip bireylerin puanlarının, yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olması olduğu belirlenmiştir ($U=6738.00$, $z=-2.50$, $p<0.05$). Derinlik alt boyutuna bakıldığında da, yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin puanlarının orta gelire sahip bireylerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir ($U=1011.00$, $z=-.94$, $p<0.05$). Evli bireylerin diğer alt boyutlara ait puanlarında, sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 12. Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin Kruskal Wallis Sonuçları

Grup	Değişken	Sosyo-Ekonomik Düzey	N	Sıra Ortalaması	χ^2	sd	p
Evlilik Öncesi	Bireycilik	Düşük	75	96.07	2.59	2	.274
		Orta	99	107.48			
		Yüksek	27	90.93			
	İlişkisellik	Düşük	75	105.47	.71	2	.701
		Orta	99	98.22			
		Yüksek	27	98.76			
	Toplulukçuluk	Düşük	75	102.29	1.05	2	.592
		Orta	99	102.92			
		Yüksek	27	90.37			

Tablo 12'nin devamı

Evli	İlişki Niteliği	Çatışma	Düşük	75	109.19	5.65	2	.059
			Orta	99	91.26			
			Yüksek	27	113.96			
		Derinlik	Düşük	75	96.21	1.99	2	.370
			Orta	99	104.16			
			Yüksek	27	102.70			
		Sosyal Destek	Düşük	75	102.87	.30	2	.860
			Orta	99	99.04			
			Yüksek	27	103.00			
	Benlik Kurgusu	Bireycilik	Düşük	15	148.83	.28	2	.868
			Orta	107	138.67			
			Yüksek	154	137.38			
		İlişkiselik	Düşük	15	159.23	3.44	2	.179
			Orta	107	146.42			
			Yüksek	154	130.98			
Toplulukçuluk		Düşük	15	159.73	7.29	2	.026	
		Orta	107	151.99				
		Yüksek	154	127.06				
İlişki Niteliği	Çatışma	Düşük	15	154.80	1.38	2	.501	
		Orta	107	132.56				
		Yüksek	154	141.04				
	Derinlik	Düşük	15	131.43	5.27	2	.026	
		Orta	107	125.03				
		Yüksek	154	148.55				
	Sosyal Destek	Düşük	15	117.23	3.12	2	.210	
		Orta	107	132.00				
		Yüksek	154	145.09				

Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin özgecilik puanlarının sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşıp farklılaşmadığı ANOVA tekniği ile incelenmiş sonuçlar Tablo 13'te özetlenmiştir. Analiz sonucunda özgecilik puanlarının evlilik öncesi bireylerde sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur ($F_{(2,198)}=2.24, p>0.05$). Benzer şekilde, özgecilik puanlarının evli bireylerde de sosyo-ekonomik düzeye göre değişmediği belirlenmiştir ($F_{(2,273)}=.23, p>0.05$).

Tablo 13. Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Dayalı Farklılıklara İlişkin ANOVA Sonuçları

Grup	Kaynak	KT	sd	KO	F	p
Evli Olmayan	Gruplar Arası	1.05	2	.53	2.24	.109
	Grup İçi	46.48	198	.24		
	Toplam	47.53	200			
Evli	Gruplar Arası	.12	2	.06	.23	.794
	Grup İçi	70.81	273	.26		
	Toplam	70.93	275			

5. TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı, psikolojik ve demografik bazı değişkenler ile evlilik pozisyonu (nişanlı olma-evli olma) arasındaki ilişkileri incelenmektir. Bu amaç çerçevesinde elde edilen bulgular, literatür ışığında bu bölümde tartışılmıştır.

5. 1. Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Bu çalışmada bireyler evlilik durumlarına göre evli olanlar ve olmayanlar şeklinde iki gruba ayrılmıştı. Evli olmayanlar evlilik hazırlığı içinde olan nişanlı çiftlerden oluşmakta idi. Analizler bu gruplar dikkate alınarak yapılmış ve ilk olarak değişkenler arasındaki ilişkiler ortaya çıkarılmıştır. Buna göre; evli olmayan ve evli bireylerin özgecilik ölçeğinden aldıkları puanlar ile benlik kurgusu ölçeğinin alt ölçekleri olan bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluktan aldıkları puanlar arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Evlilik öncesindeki bireylerde en yüksek ilişki özgecilik ve toplulukçuluk; evli bireylerde ise özgecilik ve ilişkisellik arasında tespit edilmiştir. İlişkisel ve toplulukçu benlik kurgularının özelliklerinden olan diğerlerini düşünme ve davranışlarını belirlerken diğerlerinin isteklerini, yararlarını dikkate alma ile özgecilik arasında karşılıklı bir etkileşimden söz edilebilir.

Literatürde benlik kurguları ve özgeciliğin birlikte ele alındığı çok fazla araştırmaya rastlanmamıştır. Yöntem ve İlhan'ın (2013) yetişkin bireyler üzerinde yaptıkları çalışmada, diğer benlik kurgularına oranla toplulukçu benlik kurgusu, bireylerin özgecilik düzeylerini yordayan en güçlü değişken olarak tespit edilmiştir. Mesquite (2001) bireyci ve toplulukçu kültürel eğilime sahip olan toplumların duygulanım farklılıklarını araştırmıştır. Araştırma bulguları, toplulukçu kültürlerde yetişen bireylerde özgeci eğilimi yansıtan duyguların ve dolayısıyla paylaşımın daha çok görüldüğünü ortaya koymuştur. Ergenler üzerinde yapılan bir çalışmada da (Aktaş ve Güvenç, 2006), olumlu sosyal davranışların yordanmasında kişilerarası duyarlık düzeyinin önemli olduğu saptanmıştır. Diğer insanları anlamaya ve onlara karşı empatik davranmaya katkı sağlayan duygusal zekâ ile özgecilik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (Lee, 2013). Duygusal zekâyâ sahip olan bireyler gibi, ilişkisellik ve toplulukçu benlik kurgusuna sahip olan bireyler de, karşıdaki insanın davranış ve duygularını anlama yeteneğindedir. Bu bulgu çalışmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Literatürde evli olmayan ve evli bireylerin, benlik kurgularıyla özgecilik düzeyleri arasındaki ilişkiyi karşılaştıran bir araştırmaya ulaşılamamıştır; fakat Karadağ ve

Mutafçılar (2009b) ve Onatır (2008) tarafından yapılan araştırmalarda, özgecilik düzeyinin medeni duruma göre değişmediği tespit edilmiştir. Bu çalışmadaki bulgular ilgili kuramsal çerçeve ile karşılaştırıldığında, evlilik öncesindeki bulgunun literatürle tutarlı olduğu gözlenmektedir. Toplulukçu benlik kurgusuna sahip bireyler, diğerlerinin duygularına ve düşüncelerine duyarlı olup yardım etme eğilimindedirler. İlişkisel benlik kurgusu ve özgecilik arasındaki ilişki düzeyinin yüksek olması evlilik yaşantısı dikkate alınarak değerlendirilebilir. Bu anlamda evlilik yaşantısı bir avantaj gibi görülebilir. Evlilikte iki farklı çevredengelen bireyler hayatlarını birleştirerek bir bütün olmakta ve davranışlarını düzenlerken ilişki içerisinde buldukları bireylere karşı duyarlı hale gelebilmektedirler.

Evlilik öncesindeki bireylerin, ilişki niteliğinin alt faktörleri olan sosyal destek ile çatışma arasında negatif yönde anlamlı ilişki görülürken, sosyal destek ile derinlik alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Evli bireylerin ilişki niteliği ölçeğinden aldıkları puanlara bakıldığında; alt faktörlerden sosyal destek ile çatışma arasında negatif yönde anlamlı ilişki görülürken, sosyal destek ile derinlik alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Literatüre bakıldığında ilişki niteliklerinin alt boyutları olan sosyal destek, çatışma ve derinliğin bir arada incelendiği çalışmaya rastlanmamıştır. Bazı çalışmalarda ise değişkenlerin ayrı ayrı ele alındığı ve ilişki niteliği yerine benzer kavramların kullanıldığı gözlenmiştir. Gere ve Schimmack (2011) romantik ilişkilerdeki çatışmanın, ilişki niteliği ve öznel iyi-oluş üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Bu çalışmanın sonucunda, çatışma ve ilişki niteliği arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Coşkuner ve Şener (2013) tarafından yapılan çalışma ise eş desteğinin aile-iş çatışmasını azaltarak, aile ve yaşam tatminini arttırdığını ortaya çıkarmıştır. Çağ ve Yıldırım (2013) ise, eş desteği ve evlilik doyumu arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Soylu ve Kağnıcı (2015) tarafından yapılan çalışmada ise, olumsuz çatışma çözme stili ile evlilik uyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Hamarta, Deniz, Dilmaç ve Arslan (2015) tarafından yapılan araştırmada da, evlilik doyumu, değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan güven ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. İlişki niteliğinin alt boyutu olan derinliğin en önemli faktörlerinden olan partnere güven ile evlilikteki ilişkinden alınan doyum arasında saptanan ilişki, bu çalışmanın benzer bulgularını destekler niteliktedir.

Sosyal destek algısı; ilişkilerindeki problemler arttığında, partnerlerinin nasıl davrandığına ilişkin değerlendirmelerini ve aynı zamanda, çözüme ilişkin pozitif katkılarının ne olduğuna dair algılarını içerir (Pierce ve diğ., 1997). Sosyal destek algısının artması bireyin partnerine karşı olumlu düşüncelere sahip olduğu anlamına da gelir. Durum bu şekilde gözlemlendiğinde ilişkideki çatışma düzeyi azalmaktadır. Derinlik, bireyin ilişki içerisinde kendini güvende hissetmesi, ilgi görmesi, sevilmesi ve önemsenmesine

ilişkin duygusunu içermektedir. Bu doğrultuda partnerinden sosyal destek gören bireylerin derinlik puanlarında artışın söz konusu olduğu düşünülmektedir. Bizim çalışmamız ile evli olan ve olmayan bireylerin derinlik algılarının farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu sonuca bağlı olarak sorumluluklarının artması sebebiyle evli bireylerin eşlerine eskisi kadar ilgi gösteremediği ve bunun sonucu olarak eşlerin derinlik algılarının azaldığı değerlendirilmektedir.

Evlilik öncesindeki bireylerin benlik kurgularından bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluk puanları arasında, ayrıca toplulukçuluk ile ilişkisellik puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Literatürde benlik kurgularının birbirleriyle olan ilişkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Benlik kurgularının kesin sınırlarla birbirinden ayrılmış olmaması bunun nedeni olarak görülmektedir. Bireylerin yaşadıkları olaylara, durumlara ve karşılarındaki kişilere göre farklı tutumlar sergileme durumları da bu kapsamda dikkate alınmaktadır.

Evli bireylerin özgeciliğin puanları ile ilişki niteliğinin alt faktörlerinden derinlik ve sosyal destek puanları arasında da pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Literatürde özgeciliğin ve ilişki niteliğinin bir arada ele alındığı bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Fakat Farelly (2013) tarafından yapılan araştırma özgeciliğe ilişki niteliği arasındaki ilişkiye vurgu yapacak niteliktedir. Bu çalışmada, bireylerin uzun süreli ilişkiler için özgeci partner seçme eğiliminde oldukları bulunmuştur. Bu eğilimin, özgeci partnerlere sahip bireylerin ilişki niteliklerinin daha yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Özgeciliğin artmasına bağlı olarak bireylerin partnerlerine daha destekleyici ve ilgili davranması; bunun sonucunda da partnerinden olumlu dönütler alması bu çalışmanın sonuçlarındaki gerekçelerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Evlilik öncesindeki bireylerde ilişki niteliği ve benlik kurguları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Evli bireylerde ise, benlik kurgusunun alt faktörlerinden olan bireycilik ile ilişki niteliğinin alt faktörlerinden derinlik ve sosyal destek arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Benlik kurgusunun diğer alt faktörü olan ilişkisellik ile ilişki niteliğinin tüm alt faktörleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Toplulukçuluk alt faktörünün ise ilişki niteliğinin çatışma ve derinlik alt faktörleriyle düşük düzeyde ve pozitif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği saptanmıştır. Morry ve Kito (2009) tarafından yapılan bir çalışmada benlik kurgularının ilişki niteliğine olan etkisi araştırılmıştır. Bulgular ilişki-bağımlı benlik kurgusu ile ilişki niteliği arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Evlilik kalitesi ve benlik kurgusu arasındaki ilişkinin açıklanmaya çalışıldığı başka bir çalışmada, benlik kurguları ile evlilik kalitesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (Gündoğdu, 2007). Mesutoğlu (2012) tarafından yapılan çalışmada, sağlıklı aile işlevselliği ile bağımlı-ilişkisel benlik kurgusu

arasında ilişki tespit edilmiştir. Repetti (1989) yüksek eş desteği sonucunun, artan sosyal geri çekilme ve azalan kızgınlık ifadesi olarak değerlendirilebileceğini vurgulamıştır. Peterson ve DeHart (2014) romantik partneri ile çatışmaları sırasında narsist bireylerin eleştirme, lakap kullanma ve aşağılama gibi olumsuz davranışları daha fazla sergilediklerini ortaya koymuştur. Kişilik özellikleri ve benlik kurgusu arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir çalışmada ise, narsizmin benlik kurgusu ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Narsizmin iki boyutta ele alındığı çalışmada; büyüklük fikirlerine sahip olma ile bağımsız benlik kurgusu arasında ve incinebilirlik ile karşılıklı-bağımlı benlik kurgusu arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Rohmann ve diğ., 2012).Doğan'ın (2010) yaptığı çalışmada ise, sosyotropik ve otonomik kişilik özellikleri ile evlilikte çatışma yaşama durumları arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.Kişilerarası ilişkilerde ortaya çıkan çatışmaların nasıl yönetildiği ile benlik kurguları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada, benlik kurgularına göre bireylerin çatışma yönetme türlerinin farklılaştığı saptanmıştır (Ji, 2012). Gore ve Cross (2011) yüksek ilişkisel benlik kurgusuna sahip olan bireylerin, yakın ilişkilerinde çıkar çatışması yaşadıklarında, karşı tarafın da çıkarlarını gözettiklerini ve ortak karar alma eğiliminde olduklarını saptamışlardır. Başka bir araştırmada, ihtiyaçlarına önem verilen bireylerin ilişki niteliğinin diğerlerine oranla yüksek olduğu gözlenmiştir (Eryılmaz ve Doğan, 2013).

Lojistik regresyon analizi sonuçlarına göre, evli olmayan grupta ilişki niteliğinin alt ölçeklerinden derinlik puanlarının yüksek düzeyde gözlenme olasılığı daha güçlüdür. İlişki niteliğindeki derinlik puanları evli olma durumuyla birlikte azalmaktadır. Evlilik öncesindeki ve evlilikteki derinliği ya da derinliğin içerdiği faktörleri inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Derinlik boyutu, partnerler arasındaki güveni, ilişkinin kalıcılığını, ihtiyaçların karşılanmasını, ilgi ve destek görmeyi içerir. Evlilik öncesindeki ilişkilerin derinliğinin fazla olmasının sebebinin; bu dönemdeki bireylerin birbirlerine daha fazla zaman ayırmaları, evlilik sürecinde alınması gereken sorumluluklardan ve zorluklardan uzak olmaları olduğu düşünülmektedir.

Başka bir anlamlı durum tanışma biçimi ile ilgili değişkenlerde gözlenmiştir. Kişinin partneriyle kendisinin tanışması referans olarak seçildiğinde, evli olan grupta aile ya da akraba aracılığıyla tanışma oranı daha yüksektir. Bu sonuç başka bir ifadeyle evli çiftlerde aile ve akraba aracılığıyla tanışma olasılığının diğer tanışma biçimlerine oranla 2.65 kat yüksek olduğunu göstermektedir. Analiz sonucunda, evlilik statüsü ile diğer değişkenler arasında anlamlı ilişkiler tespit edilememiştir. Literatür taraması sonucunda, bireylerin tanışma biçimlerine göre evli olma durumunun incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Arkadaş ve aile/akraba aracılığıyla tanışan bireylerin; birbirlerine daha uygun oldukları, alışkanlıkları ve geleneklerinin benzer olduğundan birbirlerini daha iyi anlayarak, ilişkilerini

daha güven içinde sürdürdükleri ve ilişkinin bu özelliklerinden dolayı bireylerin evlenme ihtimallerinin arttığı düşünülmektedir.

5. 2. Demografik Değişkenler

Araştırmanın amaçları doğrultusunda evlilik öncesindeki ve evli bireyler için yapılan analizler sonucunda; iki grupta ilişki niteliğinin ve benlik kurgusunun alt boyutları ve özgeciliğin bazı demografik değişkenler açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı, bazı değişkenler açısından ise farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki ilgili bulgularla karşılaştırılmış ve tartışılmıştır.

İlk olarak cinsiyete ilişkin farklılıklar ele alınmıştır. Analiz sonucunda, evlilik öncesindeki bireylerin derinlik puanları cinsiyete göre farklılaşırken, bireylerin diğer boyutlara ilişkin puanlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Derinlik puanına ait farklılık, erkeklerin derinlik puanlarının kadınlarınkinden yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Evli bireylerde ise ilişki niteliğinin alt boyutlarında cinsiyete göre farklılık bulunamamıştır. Whitton ve Kuryluk (2014) ilişki niteliğinin cinsiyete göre değişmediğini bulmuşlardır. Türkiye’de ilişki niteliğini kapsamlı şekilde inceleyen çalışma sayısı oldukça azdır. Yapılan çalışmalarda daha çok ilişki niteliğini oluşturan alt faktörlerin ayrı ayrı ve ilişki niteliği yerine kullanılan kavramların ele alındığı görülmektedir. Zeytinoğlu (2013) evlilik çatışmasının cinsiyetle ilişkili olduğunu belirlemiştir. Boğda ve Şendil (2012) ise çatışma yönetim şekillerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini bulmuştur. Benzer şekilde Ahmad ve diğ. (2013) çatışma yönetiminin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini ve kadınlara oranla erkeklerin daha fazla işlevsel çatışma yönetimini kullandıklarını belirlemişlerdir. Saraç, Hamamcı ve Güçray (2015) üniversite öğrencilerinin ilişki doyumlarının yordayıcılarını belirlemek için çoklu regresyon yapmışlardır. Analiz sonucunda cinsiyet ile ilişki doyumu arasında olumsuz yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Koçak (2008) ilişki niteliğine benzer bir kavram olan evlilik doyumunun cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığını saptamıştır.

Evlilik öncesindeki bireylerin benlik kurgusunun alt boyutlarında cinsiyete göre farklılaşma bulunmamıştır. Evli bireylerin ise bireycilik ve ilişkisellik boyutlarında anlamlı farkın olduğu, diğer boyutlarda ise anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir. Buna göre bireycilik boyutunda kadınların puanlarının erkeklerinkinde anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. İlişkisellik boyutunda da kadınların puanlarının erkeklerinkinde anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Cinsiyete göre benlik kurgularının nasıl farklılık gösterdiğini araştıran bazı çalışmalarda, özerk benliğin erkeklerde daha fazla gözlendiği (Gündaş, 2013; Koç-Yıldırım, 2014; Mesutoğlu, 2012; Yavuz, 2013) bulunurken, bazılarında ise özerk benliğin cinsiyete göre farklılık göstermediği (Özdemir,

2009; Özdemir ve Çok, 2011) saptanmıştır. Özerk-ilişkisel ve bağımlı-ilişkisel benlik puanlarının ise erkeklere oranla kadınlarda daha yüksek olduğu saptanmıştır (Gündaş, 2013; Koç-Yıldırım, 2014; Mesutoğlu, 2012; Özdemir, 2009; Özdemir ve Çok, 2011). Birçok çalışmadan farklı olarak, Yavuz'un (2013) yaptığı çalışmada kadınların bağımlı ilişkisel puanları erkeklerinkinden daha yüksekken, özerk-ilişkisel benlik puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ercan (2013) benlik kurgularının cinsiyetegöre farklılaştığını; kadınların bireysellik ve ilişkisellik puanlarının erkeklerinkinden daha yüksek olduğunu, bunların yanında toplulukçuluk puanlarında ise cinsiyete göre bir fark olmadığını saptamıştır. Yavuz (2013) benlik kurgularının cinsiyete göre değiştiğini belirlemiştir. Erkeklerin özerklik puanları kadınların özerklik puanlarından; kadınların ilişkisellik puanları, erkeklerin ilişkisellik puanlarından anlamlı olarak daha yüksektir. Özerk-ilişkisel puanlarına bakıldığında kadın ve erkek katılımcıların puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur. Değişen toplum yapısı ve kadınların ekonomik özgürlüklerini kazanmalarıyla birlikte, eskiye oranla kadınların kendi ayakları üstünde durabildikleri bilinen bir gerçektir. Bu doğrultuda kadınların bireycilik puanlarının erkeklerden yüksek olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra toplumda hala cinsiyete göre roller ve atıflar bulunmaktadır; bunun sonucu olarak kadınların çevresindeki ve ilişki içerisinde olduğu insanlarla ilişkilerine daha fazla önem verdiği değerlendirilmektedir.

Evlilik durumu dikkate alındığında özgecilik puanlarının cinsiyete bağlı olarak anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur. Literatürde özgeci davranış düzeyinin cinsiyete göre değişip değişmediğine ilişkin iki bulguya da rastlanmaktadır. Çalışmamızdaki bulguya paralel olarak; Andreoni ve Vesterlund (2011), Kasapoğlu (2013), Mert ve diğ. (2009), Karadağ ve Mutaçlılar (2009b) ile Yöntem ve İlhan (2013) özgeci davranış düzeyinin cinsiyete göre değişmediğini belirlerken; Elmas (1998), Karadağ ve Mutaçlılar (2009b), Ümmet (2012), Yıldız ve diğ. (2013) ve Topuz (2013) yaptıkları çalışmalar sonucunda özgeci davranış düzeyinin cinsiyete göre değiştiğini belirlemişlerdir. Aktaş ve Güvenç (2006) tarafından yapılan çalışmada, özgeci davranış düzeyinde cinsiyete göre anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur. Bunun yanında, olumlu sosyal davranış sergilemede cinsiyete dayalı farklılık bulundu; istekleri yerine getirmede ve yardımlarını açıklamamadakızların erkeklere oranla daha yüksek puan aldıkları, başkalarının varlığında erkeklerin daha fazla olumlu sosyal davranış sergiledikleri belirlenmiştir. Onatır da (2008) öğretmenler üzerinde yaptığı bir çalışmada, öğretmenlerin özgecilik düzeyleri ile değer tercihleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Analiz sonucunda özgecilik düzeyi ile tercihler arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca öğretmenlerin özgecilik düzeylerinin; cinsiyetlerine göre farklılaşmadığını saptamıştır. Çekin (2013) imam

hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin olumlu sosyal davranışlarında fark yaratabileceği düşünülen değişkenleri incelemiştir. Araştırmanın sonuçları olumlu sosyal davranışların; cinsiyete göre farklılaştığını göstermiştir. Literatürde özgeciliğin kaynaklarına bakıldığında kalıttan sosyal öğrenmeye kadar farklı açıklamalar bulunmaktadır. Bu açıklamalardan en geçerli olanı, bireylerin deneyimleri sonucu özgeci davranışlar sergilemeleridir. Toplumda kadınlara ve erkeklere atfedilen değerler ve yüklenen roller farklı olsa da, bireylerin yaşantıları anlamlı derecede farklılaşmamaktadır. Bunun sonucu olarak da bireylerin özgecilik düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermemektedir.

İkamet edilen yere göre farklılıklar incelendiğinde; evlilik öncesindeki bireylerin puanlarında hiçbir alt boyutta farklılık gözlenmemektedir. Evli bireylerin ise yerleşim yerleri ile toplulukçuluk alt boyutu arasında anlamlı farklar olduğu belirlenmiştir. Anlamlı farkın kaynağını ilçe ve köylerde yaşayanların puanlarının şehirlerde ve büyük şehirlerde yaşayanların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olması oluşturmaktadır. Yerleşim yerlerine göre diğer alt boyutlar arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Literatürde benlik kurgularının ikamete göre değişip değişmediğini inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır. Şehirlerde ve büyük şehirlerde yaşayan bireylerin kalabalık şehir hayatı ve karmaşası yüzünden, ilçe ve köylerde gözlenen yakın ilişkilere sahip olmadığı; bu yüzden de ikamet edilen yere göre benlik kurgularının farklılaştığı düşünülmektedir.

Evlilik durumları dikkate alındığında özgecilik puanlarının ikamet edilen yere göre farklılaşmadığı görülmektedir. Literatürde çalışmamızın sonuçlarını tartışacak araştırma bulgularına ulaşamamıştır. Bu nedenle farklı gruplar üzerinde benzer değişkenlerin analiz edilmesiyle ortaya çıkan sonuçlara değinilmektedir. Onatır (2008) öğretmenler üzerinde yaptığı bir çalışmada, öğretmenlerin özgecilik düzeyleri ile değer tercihleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Analiz sonucunda özgecilik düzeyi ile tercihler arasında pozitif yönde bir ilişki bulmuştur. Ayrıca öğretmenlerin özgecilik düzeylerinin yerleşim yerlerine göre farklılaşmadığını saptamıştır. Çekin (2013) imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin olumlu sosyal davranışlarının, doğum yerine ve bu yerin içinde bulunduğu coğrafi bölgeye ve yaşamda en fazla zaman geçirdiği yere göre farklılaşmadığını belirlemiştir. Benzer şekilde Kasapoğlu (2013) bireylerin özgecilik düzeylerinin ikamet edilen yere göre değişmediğini saptamıştır. Morton, Lewandowski ve Carill (1982) kent ve kırsaldaki bireylerin özgecilik düzeyini karşılaştırmış ve ikamet yerine göre bireylerin özgecilik düzeylerinde bir fark olmadığını belirlemişlerdir. Dixon ve Stevick (1982) tarafından yapılan çalışma da ise, kentte ve kırsalda yaşayan bireylerin bencillik ve özgecilik düzeyleri karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda kentte yaşayan bireylerin, kırsaldaki bireylere göre daha bireyci ve bencil davranışlar sergiledikleri belirlenmiştir.

Benlik kurgusu açısından yorumlandığında, kırsaldaki bireylerin daha toplulukçu eğilimdeyken kenttekilerin bireyci davranışlar sergiledikleri gözlenmektedir. Özgecilik çevredeki bireylerle etkileşim sonucunda kazanılmaktadır. Köyde ya da ilçede yaşayan bireylerle şehir veya büyük şehirde yaşayan bireylerin çevreleriyle etkileşimlerinin değişmediği, bu sebeple ikamet yerine göre özgecilik düzeyinin farklılaşmadığı düşünülmektedir.

Çalışmamızda evlilik öncesindeki ve evli bireylerde, ilişki niteliğinin ikamet edilen yere göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi literatürde ikamet edilen yere göre ilişki niteliğinde farklılaşma olup olmadığını araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bir araştırmada ise ilişki niteliğine yakın bir kavram olan evlilik doyumunun, ikamet edilen yere göre farklılaşmadığı belirlenmiştir (Koçak, 2008). İlişki niteliğine ilişkin faktörlerin çevreye bağlı olmadığı, bu yüzden de ikamete göre ilişki niteliğinin farklılaşmadığı düşünülmektedir.

Cinsiyetin ve ikamet yerinin yanı sıra, eğitim düzeyine ilişkin farklılıklar da ele alınmıştır. Analiz sonucunda, evlilik öncesindeki bireylerin çatışma puanlarının eğitim düzeyine göre farklılaştığı, diğer puanların ise anlamlı şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Bizim çalışmamızda evlilik öncesindeki bireylerin çatışma puanlarındaki anlamlı fark, lise ve öncesi eğitim düzeyine sahip bireylerin puanlarının lisans ve lisansüstü eğitim düzeyindeki bireylerin puanlarından anlamlı şekilde yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Evli bireylerin ise eğitim düzeyi ile derinlik ve sosyal destek puanlarının eğitim durumuna göre anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Derinlik puanlarındaki anlamlı farkın kaynağı lisansüstü eğitim düzeyine sahip bireylerin puanlarının hem lisans hem de lise ve öncesi eğitim düzeyine sahip bireylerin puanlarından anlamlı şekilde yüksek olmasıdır. Sosyal destek boyutunda anlamlı farkın sebebi ise lise ve öncesi eğitim düzeyine sahip bireylerin puanlarının diğer düzeydeki bireylerin puanlarından anlamlı derecede düşük olmasıdır. Literatürde eğitim düzeyine göre ilişki niteliğinin farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Evlilik öncesindeki bireylerin lise ve öncesi eğitim grubuna sahip bireylerin çatışma düzeyleri diğer gruplara oranla daha fazladır. Bu farkın sebebinin, lisans ve lisansüstü eğitimle beraber kazanılan bazı bilgi ve beceriler olduğu düşünülmektedir.

Evlilik öncesindeki bireylerin benlik kurgusu alt boyutlarının eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Evli bireylerin toplulukçuluk puanları ise eğitim durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Toplulukçuluk puanlarının anlamlı şekilde farklılaşmasının nedeni lise ve öncesi eğitim düzeyine sahip bireylerin puanlarının hem lisans hem de lisansüstü eğitim düzeyindeki bireylerin puanlarından anlamlı şekilde yüksek olmasıdır. Diğer alt boyutlar arasında eğitim düzeyine göre anlamlı bir farkın

olmadığı belirlenmiştir. Ercan (2013) tarafından yapılan araştırmada, benlik kurgularının eğitim düzeyine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Lise ve öncesi eğitim düzeyine sahip bireylerin toplulukçu benlik kurgusu puanlarının daha yüksek olmasının sebebinin; eğitim arttıkça yaşanan çevre ve işin değiştiği, bireylerin daha bağımsız ve bireyci tutumlar sergiledikleri düşünülmektedir.

Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin özgecilik puanlarının eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur. Literatürde iki değişkenim beraber ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Özgeciliğin kazanılmasında eğitimden daha fazla bireylerin çevresiyle olan etkileşimlerinin önemli olduğu düşünülmektedir, bu doğrultuda özgecilik düzeyinin eğitime göre değişmediği gözlenmektedir.

Tanışma şekline ilişkin farklılıklar incelendiğinde, evlilik öncesindeki bireylerin çatışma puanları tanışma şekline göre farklılaşırken, ilişki niteliğine ait diğer puanların tanışma şekline göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Çatışma puanlarının anlamlı şekilde farklılaşmasının nedeni internetten tanışan bireylerin puanlarının, kendi girişimiyle, arkadaş ve aile/akraba aracılığıyla tanışan bireylerin puanlarından anlamlı şekilde yüksek olmasıdır. Evli bireylerin derinlik puanlarının tanışma şekline göre anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Derinlik puanlarının anlamlı şekilde farklılaşmasının nedeni kendi girişimiyle tanışan bireylerin puanlarının arkadaş ve aile/akraba aracılığıyla tanışan bireylerin puanlarından anlamlı şekilde düşük olmasıdır. Diğer alt boyutlar arasında tanışma şekline göre anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir. Koçak (2008) bireylerin evlenme şekline göre (görücü usulu, flört ve diğer) evlilik doyumları arasında anlamlı farklılık olduğu gözlemiştir. Günsel (2013) eş desteğin çeşitli demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Bulgulara göre görücü usulü ile evlenen bireylerin algıladıkları eş desteği düzeylerinin tanışarak anlaşılan bireylerden daha yüksek olduğunu belirlemiştir. İnternet ortamında bireyler, yeteri kadar paylaşımda bulunamamakta, bunun sonucunda birbirlerini yeterince tanıyamamaktadırlar. Bu nedenle internetten tanışan bireylerin çatışma düzeylerinin diğer bireylere göre daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Ortaya çıkan diğer fark, evli bireylerden arkadaş ve aile/akraba aracılığıyla tanışmasına oranla kendi girişimiyle tanışan bireylerin derinlik puanlarının daha düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Derinlik boyutu, partnerler arasındaki güveni, ilişkinin kalıcılığını, ihtiyaçların karşılanmasını ve destek görmeyi içerir. Arkadaş ve aile/akraba aracılığıyla tanışan bireylerin; birbirlerine daha uygun oldukları, alışkanlıkları ve geleneklerinin benzer olduğundan birbirlerini daha iyi anlayarak, ilişkilerini daha güven içinde sürdürdükleri düşünülmektedir.

Tanışma şekline ilişkin farklılıklar incelendiğinde, evlilik öncesindeki bireylerin ilişkisellik puanlarının anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Farkın nedeni ise

internetten tanışan bireylerin puanlarının kendi girişimiyle, arkadaş ve aile/akraba aracılığıyla tanışan bireylerin puanlarından anlamlı şekilde yüksek olmasıdır. Evli bireylerin benlik kurgularının tanışma şekline göre anlamlı bir fark göstermediği belirlenmiştir. Ayrıca lojistik regresyon sonucunda, çiftlerin tanışma biçimlerinden aile veya akraba aracılığıyla tanışma da evli olma durumunu anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Buna göre aile veya akraba vasıtasıyla tanışanların evli olma olasılığı, diğer tanışma biçimlerine oranla daha fazladır. Bu konuda literatürde benzer bir çalışmaya rastlanmamıştır. Evlilik öncesindeki, internet aracılığıyla tanışan bireylerin daha yüksek ilişkisel benlik kurgusu puanına sahip olması, internet kullanıcılarının kişisel özelliklerini göz önüne almayı gerektirmektedir. Correa, Hinsley ve De Zuniga (2010) ile Hughes, Rowe, Batey ve Lee (2012) tarafından yapılan araştırma sonuçları, sosyal medya kullanımı ile dışadönüklük ve deneyimlere açıklık arasında pozitif bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Bu kişilik özelliklerine sahip bireyler kendilerini ifade ederken açık olmakta, duygu, düşünce ve isteklerini net bir şekilde ortaya koymaktadırlar.

Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin özgecilik puanlarının tanışma şekline göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Literatürde bu iki değişkenin beraber ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Özgeciliğin kazanılmasında bireylerin çevresiyle olan etkileşimlerinin önemli olduğu düşünülmektedir ve bireyler kişi ayrımı yapmadan özgeci davranış sergilemektedirler.

Son olarak da sosyo-ekonomik düzeye ilişkin farklılıklar incelenmiştir. Evlilik öncesindeki bireylerin bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluk puanlarında sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Evli bireylerin ise toplulukçuluk alt boyutunda sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir. Toplulukçuluk boyutundaki farkın, orta gelir düzeyine sahip bireylerin puanlarının, yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olması olduğu belirlenmiştir. Gezici ve Güvenç (2002) kadınların çalışma durumlarına göre benlik kurgularında farklılık görüldüğünü belirlemiştir. Ercan'ın (2013) yaptığı çalışmada benlik kurgularının sosyo-ekonomik duruma göre farklılaştığı belirlenmiştir. Bu araştırmalardan farklı olarak, Öztan (2014) sosyo-ekonomik düzeye göre benlik kurgusunun farklılık göstermediğini belirlemiştir. Gelir düzeyi arttıkça başkalarına olan bağımlılığın azalması ve bireyselleşme söz konusu olmaktadır, evli bireylerde ortaya çıkan farkın sebebinin bu faktör olduğu düşünülmektedir.

Evlilik öncesindeki bireylerin çatışma, derinlik ve sosyal destek puanlarında sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Evli bireylerin ise derinlik alt boyutunda sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir. Derinlik alt boyutuna bakıldığında, yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin puanlarının orta gelire

sahip bireylerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatürde ilişki niteliğinde, sosyo-ekonomik düzeye dayalı farklılıkların araştırıldığı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Derinlik ilişkisinin devamlılığına ve güven içerisinde yürütülmesine ilişkin algıları içermektedir. Sosyo-ekonomik problemleri olmayan bireylerin bazı kaygılardan uzak olmasının bu güveni sağladığı ve derinlik algılarının daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin özgecilik puanlarının sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur. Çekin (2013) imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin olumlu sosyal davranışlarında fark yaratabileceği düşünülen değişkenleri incelemiştir. Araştırmanın sonuçları olumlu sosyal davranışların; sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaştığını göstermektedir. Benzer şekilde, Onatır (2008) öğretmenler üzerinde yaptığı bir çalışmada, öğretmenlerin özgecilik düzeylerinin gelir düzeylerine göre farklılaştığını saptamıştır. Özgeciliğin sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşmamasının sebebinin, her gelir düzeyindeki bireylerin çevreleriyle benzer etkileşimlerde bulunması olduğu düşünülmektedir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6. 1. Sonuçlar

1. İlişkinin niteliği alt ölçeklerinden derinlik puanlarının evlilik öncesi grupta yüksek düzeyde gözlenme olasılığı daha güçlüdür.
2. Diğer tanışma biçimleriyle mukayese edildiğinde, evlilik öncesi grupta bulunanlara oranla evli bireylerde aile ya da yakınlar vasıtasıyla tanışma olasılığı daha yüksektir.
3. Evlilik pozisyonuna bağlı olarak benlik kurgusu, özgecilik ve ilişkinin niteliği ile ilgili ölçeklerin alt faktörleri arasında negatif ve pozitif yönde farklı anlamlı ilişkiler bulunmuştur.
4. Evlilik pozisyonu göz önünde bulundurulduğunda benlik kurgusu, özgecilik ve ilişkinin niteliği ile ilgili puanların, cinsiyet, eğitim düzeyi, ikamet edilen yer ve tanışma biçimlerine bağlı olarak farklılıklar gösterdiği ortaya çıkmıştır.

6. 2. Öneriler

6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

Araştırma sonuçları incelendiğinde, bireylerin sahip oldukları benlik kurguları ile ilişki niteliği ve özgeci davranış düzeyi arasında ilişki olduğu görülmektedir. Bahsedilen ilişkinin, ilişkisellikte ve toplulukçulukta, bireyciliğe oranla daha yüksek olduğu gözlenmektedir. İlişkisel ve toplulukçu benlik kurgusuna sahip olan bireylerin davranışlarını sadece kendi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda belirlemediği, çevresindeki insanları da düşündükleri bilinmektedir. Bu doğrultuda, karşındakilerin duygularını ve davranışlarını anlayarak, uygun şekilde davranmalarını sağlamak için bireylere bazı becerilerin kazandırılması gerekmektedir. Bu becerilerin kazandırılabilmesi için uygun eğitim programlarının düzenlenmesi önerilmektedir.

Evli olmayan bireylerde, eğitim düzeyi arttıkça çatışmaların düştüğü gözlenmektedir. Bu farklılık lisans ve üstü eğitim düzeyine sahip bireylerin, çatışma yaşantılarının daha az olmasından kaynaklanmaktadır. Eğitimle birlikte kazanıldığı varsayılan ve bu farka neden olan faktörlerin belirlenerek, gerekli psiko-eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanması önerilmektedir. Tanışma şekline bağlı olarak bireylerin ilişkideki derinlik algılarının farklılaştığı; aile veya akraba aracılığıyla tanışan kişilerin daha yüksek derinlik algısına sahip olduğu gözlenmiştir. Aile ve akraba tarafından tanıştırılan bireylerin kültürlerinin ve geleneklerinin benzer olduğu ve birbirlerinin davranışlarını, ihtiyaçlarını

anlama ve gerçekçi beklentilere sahip olma konularında daha yeterli oldukları düşünülmektedir. Bu doğrultuda pek yaygın olmasa da Türkiye’de yürütülen, evlilik öncesi ilişki geliştirme programlarına gerekli eklemelerin yapılması ve bu programların yaygınlaştırılması önerilmektedir.

6. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmada bireylerin ilişki nitelikleri, benlik kurguları ve özgeci davranış düzeyleri arasındaki ilişkiler ve bazı demografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadıkları incelenmiştir. Gelecek çalışmalarda, ilişki niteliği, benlik kurgusu ve özgeci davranış düzeyi ile ilişkili olabileceği düşünülen farklı değişkenlerle incelemelerin yapılması, bu kavramların daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.
2. Bu araştırmanın örneklem grubunu, birkaç ilde (Trabzon, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize) yaşayan bireyler oluşturmaktadır. Gelecek çalışmalarda Türkiye’nin her bölgesinde yaşayan bireylere ulaşılması, daha kapsamlı sonuçlar elde etmeye yardımcı olacaktır.
3. Bireylerin ilişki yaşantılarının daha ayrıntılı öğrenilmesi ve bu doğrultuda verilerin daha kapsamlı yorumlanması için bireylerle mülakat yapılması önerilmektedir.
4. Veri toplama sürecinde, örneklem grubundaki her bireye araştırmacı tarafından ulaşılması ve veri toplama araçlarını objektif doldurmaları için gerekli önlemlerin alınması önerilmektedir.

7. KAYNAKLAR

- Abalı, S. (2006). Boşanmak için başvuran kadınların evlilikteki cinsel yaşamlarını boşanma nedeni olarak görme durumları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Acun-Kapıkıran, N., Kapıkıran, Ş. ve Başaran, B. I. (2010). Psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin empatik eğilimler ve algıladıkları anne ve baba olumlu sosyal davranışları: Cinsiyetin farklılaştırıcı rolü. *Ege Eğitim Dergisi*, 11(1), 1-19.
- Ahmad, S., Bangash, H. and Shaheen, F. (2013). Conflict management among spouses. *PUTAJ Humanities and Social Sciences*, 20, 165-172.
- Afifi, T.D., Davis, S., Denes, A. ve Merrill, A. (2013). Analyzing divorce from cultural and network approaches. *Journal of FamilyStudies*, 19(3), 240-253.
- Ak, K. (2013). Üniversite öğrencilerinin özgecilik düzeylerinin yordayıcısı olarak yaşam amaçları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Akbaba, S. (1994). Grupla psikolojik danışmanın sosyal psikolojik bir kavram olan özgecilik üzerindeki etkisi. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Aktaş, V. ve Güvenç, G. B. (2006). Kız ve erkek ergenlerde saldırgan ve olumlu sosyal davranışlar ile yaş, ilişkiel bağlam ve kişiler arası duyarlılık arasındaki ilişkiler. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 23(2), 233-264.
- Andreoni, J. and Vesterlund, L. (2001). Which is the fair sex? Gender differences in altruism. *Quarterly Journal of Economics*, 116(1), 293-312.
- Arnett, J. (2013). *Adolescence and emerging adulthood a cultural approach* (5th edition). New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Arpacı, P. ve Özmen, D. (2014). Levels of nursing students and the relationship between altruism and empathic tendencies. *HEAD*, 11(3), 51-57.
- Arsel, C. O. ve Durak-Batıgün, A. (2011). İntihar ve cinsiyet: Cinsiyet rolleri, iletişim becerileri, sosyal destek ve umutsuzluk açısından bir değerlendirme/Suicide and gender: An investigation in terms of gender roles, interpersonal relationship style, social support, and hopelessness. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(68), 1.
- Ateş, R. (2014). Evlilikte ilk yıllar, çatışmalar ve "Güç" kavramı. H. Yavuzer (Ed.), *Evlilik Okulu: Evlilikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Becerileri içinde* (ss. 114-124). İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Aubrey, J. S., Rhea, D. M., Olson, L. N. and Fine, M. (2013). Conflict and control: examining the association between exposure to television portraying interpersonal conflict and the use of controlling behaviors in romantic relationships. *Communication Studies*, 64(1), 106-124.
- Avcı, D., Aydın, D. ve Özbaşaran, F. (2013). Hemşirelik öğrencilerinde empati-özgecilik ilişkisi ve özgeci davranışın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 108-113.
- Babaoğlu, E. (2006). İlköğretim okulu yöneticilerinde tükenmişliğin bazı değişkenlere göre araştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 55-67.
- Bacanlı, H. (2004). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bal-Taştan, S. (2014). The relationship between psychological empowerment and psychological wellbeing: the role of self-efficacy perception and social support. *Öneri Dergisi*, 10(40), 139-154.
- Barker, P. and Chang, J. (2013). *Basic family therapy* (6th edition). West Sussex: John Wiley and Sons, Ltd., Publication.
- Barker, C., Pistrang, N. and Elliott, R. (2002). *Research methods in clinical psychology* (2nd ed.). Chichester: John Willey and Sons.
- Basat, Ç. (2004). An exploration of marital satisfaction, locus of control, and self-esteem as predictors of sexual satisfaction. Yayınlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Bélanger, C., Di Schiavi, M. F., Sabourin, S., Dugal, C., El Baalbaki, G. and Lussier, Y. (2014). Self-esteem, coping efforts and marital adjustment. *Europe's Journal of Psychology*, 10(4), 660-671.
- Bilgin, N. (1988). *Sosyal psikolojiye giriş*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Boğda, D. and Şendil, G. (2012). Investigating infidelity tendency and conflict management based on attachment styles and gender. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi/Electronic Journal of Social Sciences*, 40, 205-219.
- Boucher, H. C. (2014). The relational-interdependent self-construal and positive illusions in friendship. *Self and Identity*, 13(4), 460-476.
- Bozoğlu, B. (2014). Çatışmanın yordayıcısı olarak sosyal destek ve yaşam doyumu. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(1):161-175.
- Burger, J. M. (1992). *Desire for control: Personality, social, and clinical perspectives*. Kansas: Plenum Press.
- Burger, J. M. (2008). *Personality*. Belmont: Cengage Learning, Inc.

- Can, H. (2013). İlköğretim okullarında çalışan evli öğretmenlerin eş tükenmişlik düzeyleri ile eş desteği, evlilik yetkinliği ve stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Canel, A. N. (2007). Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Cantürk, H. (2014). Üniversite öğrencilerinin ilişki niteliklerinin depresyon, stres ve anksiyete ile ilişkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Cingöz, B. (2003). Comparison of same-sex friendships, cross-sex friendships and romantic relationships. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Cleek, M. G. and Pearson, T. A. (1985). Perceived causes of divorce: An analysis of interrelationships. *Journal of Marriage and The Family*, 47(1), 179-183.
- Cohen, S., Gottlieb, B. and Underwood, L. (2000). Social relationships and health. In S. Cohen, L. Underwood and B. Gottlieb (Eds.), *Measuring and intervening in social support* (pp. 3–25). New York: Oxford University Press.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*. (T. Ergene, Çev.). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Correa, T., Hinsley, A. W. and De Zuniga, H. G. (2010). Who interacts on the Web?: The intersection of users' personality and social media use. *Computers in Human Behavior*, 26(2), 247-253.
- Coşkuner, S., ve Şener, A. (2013). Akademisyenlerin iş ve aile karakteristiklerinin evlilik, aile ve yaşam tatmini ile ilişkisi: İş ve aile çatışmasının aracı rolü. http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/AKADEMISYENLERIN_IS_VE_AILEA_LANI_KASIM2013.pdf adresinden 12.02.2015 tarihinde edinilmiştir.
- Cross, S. E., Bacon, P. L., and Morris, M. L. (2000). The relational-interdependent self construal and relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 191-208.
- Cross, S. E., Hardin, E. E. and Swing, B. G. (2009). Independent, relational and collective-interdependent self-construals. *In Handbook of Individual Differences in Social Behavior*, 35, 512-526.
- Cundiff, J. M., Smith, T. W. and Frandsen, C. A. (2012). Incremental validity of spouse ratings versus self-reports of personality as predictors of marital quality and behavior during marital conflict. *Psychological assessment*, 24(3), 676-684.
- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve davranışı: Psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Çağ, P. ve Yıldırım, İ. (2013). Evlilik doyumunu yordayan ilişki ve kişisel değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 13-23.
- Çankaya, İ. H. ve Tan, Ç. (2010). Öğretmenlerin algılarına göre okul temelli sosyal destek ve stres arasındaki ilişki. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2): 211-221.
- Çekin, A. (2013). İmam hatip lisesi öğrencilerinin prososyal davranış eğilimleri üzerine nicel bir inceleme. *Journal of International Social Research*, 6(28), 34-45.
- Demir, M. (2008). Sweetheart, you really make me happy: Romantic relationship quality and personality as predictors of happiness among emerging adults. *Journal of Happiness Studies*, 9(2), 257-277.
- Demiray, Ö. (2005). Evlilikte uyumun demografik özelliklere göre incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Dennison, R. P., Koerner, S. S. and Segrin, C. (2014). A dyadic examination of family-of-origin influence on newlyweds' marital satisfaction. *Journal of Family Psychology*, 28(3), 429-435.
- DeScioli, P. and Krishna, S. (2013). Giving to whom? Altruism in different types of relationships. *Journal of Economic Psychology*, 34, 218-228.
- Deutsch, M. (2006). Justice and conflict. In M. Deutsch, P. T. Coleman and E. C. Marcus (Eds), *The handbook of conflict resolution theory and practice* (2th edition, pp. 43-68). San Francisco, CA: John Wiley and Sons, Inc.
- Dixon, P. and Stevick, R. (1982). Urban-rural differences in social interest and altruistic behavior. *The Journal of Social Psychology*, 118, 285-286.
- Doğan, H. (2010). Evli bireylerin sosyotropik-otonomik kişilik özellikleriyle evliliklerinde çatışma yaşama durumları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji: Kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doyle, D. M. ve Molix, L. (2014). Love on the margins the effects of social stigma and relationship length on romantic relationship quality. *Social Psychological and Personality Science*, 5(1), 102-110.
- Dökmen, Ü. (2009). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Duru, E. (2008). Yalnızlığı yordamada sosyal destek ve sosyal bağlılığın rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(61), 15-24.
- Draguns, J. G. (2013). Altruism in its personal, social, and cultural contexts: An introduction. In D. A. Vakoch (Ed.), *Altruism in cross-cultural perspective* (pp. 1-16). London: Springer.

- Elmas, U. (1998). Bireylerin ana-baba tutumları ile özgecilik düzeyleri arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Ercan, H. (2011). İlişkisel-Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği'nin psikometrik özellikleri ve uyarlama çalışması. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 21(2), 37-45.
- Ercan, H. (2013). Genç yetişkinlerde benlik kurgusu üzerine bir çalışma. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 5(2), 157-178.
- Ercan, H. (2013). Genç yetişkinlerin aşk stillerinin benlik tipleri ve demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(12), 479-493.
- Erçevik, A. (2014). Lise öğrencilerinin duygusal özerklik ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ersun, A., Köze, B. Ş., Muslu, G., Beytut, D., Başbakkal, Z. ve Conk, Z. (2012). Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinde internet kullanımı ile sosyal destek sistemi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İ.Ü.F.N. Hemşirelik Dergisi*, 20(2), 86-92.
- Eryılmaz, A. and Doğan, T (2013).The mediator role of need satisfaction between subjective well-being and romantic relationships quality. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal Of Educational Research*, 13(53), 79-96.
- Eryüksel, G. N. ve Akün, E. (2003). Depresyonu olan ergenler ile ana-babalarının aile ilişkilerinin ve bilişsel çarpıtmalarının incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 59-73.
- Evren-Turan, E. (2014). 9-10 yaş çocuklarının evlilik çatışması algıları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Farrelly, D. (2013). Altruism as an indicator of good parenting quality in long-term relationships: Further investigations using the mate preferences towards altruistic traits scale. *The Journal of Social Psychology*, 153(4), 395-398.
- Figley, C. R. (1986). *Treating stress in families*. Philadelphia: Brunner/Mazel, Inc.
- Fincham, F. D. and Cui, M. (2011). *Romantic relationships in emerging adulthood*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N.E. and Hyun, H. H. (2012). *How to Design and Evaluate Research in Education (8th edition)*. New York: McGraw-Hill International Edition.
- Frasure-Smith, N., Lespérance, F., Gravel, G., Masson, A., Juneau, M., Talajic, M. and Bourassa, M. G. (2000). Social support, depression, and mortality during the first year after myocardial infarction. *Circulation*, 101(16), 1919-1924.
- Frimmel, W., Halla, M. and Winter-Ebmer, R. (2013). Assortative mating and divorce: evidence from Austrian register data. *Journal of the royal statistical society: Series A (Statistics in society)*, 176(4), 907-929.

- Furtado, D., Marcén, M. and Sevilla, A. (2013). Does culture affect divorce? Evidence from European immigrants in the United States. *Demography*, 50(3), 1013-1038.
- Geertz, C. (1974). "From the native's point of view": On the nature of anthropological understanding. *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*, 28(1), 26-45.
- Gere, J. and Schimmack, U. (2013). When romantic partners' goals conflict: effects on relationship quality and subjective well-being. *Journal of Happiness Studies*, 14(1), 37-49.
- Gerrig, R. J. and Zimbardo, P. G. (2012). *Psychology and life* (19th edition). Midland: Pearson.
- Gezici, M. ve Güvenç, G. (2002). Çalışan kadınların ve ev kadınlarının benlik algısı, benlik kurgusu ve merkezi kimlik tanımı açısından karşılaştırılması. *XII. Ulusal Psikoloji Kongresi*, 9-13.
- Gheshlaghi, F., Dorvashi, G., Aran, F., Shafiei, F. and Najafabadi, G. M. (2014). The study of sexual satisfaction in Iranian women applying for divorce. *International Journal of Fertility and Sterility*, 8(3), 281.
- Girgis, S., George, R. P. and Anderson, R.T. (2010). *What is marriage? Man and woman: a defense*. <http://www.harvard-ijpp.com/wp-content/uploads/2013/10/GeorgeFinal.pdf> adresinden 15.01.2015 tarihinde edinilmiştir.
- Gladding, S. T. (2012). *Aile terapisi: Tarihi, kuram ve uygulamaları*. İ. Keklik ve İ. Yıldırım (Ed.). Ankara: PDR Yayınları.
- Goldscheider, F. K. and Waite, L. J. (1991). *New families or no families? The transformation of the American home*. California: The RAND Corporation.
- Gordon ve Nicholson (2008). *Familywars family wars: Classic conflicts in family business and how to deal with them*. London: Kogan Page.
- Gore, J. S. and Cross, S. E. (2011). Conflicts of interest: Relational self-construal and decision making in interpersonal contexts. *Self and Identity*, 10(2), 185-202.
- Greeff, A. P. ve Malherbe, H. L. (2001). Intimacy and marital satisfaction in spouses. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 27: 247-257.
- Güçlü, N. (2001). Stres yönetimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1) ,91-109.
- Güleç, S. (2014). Evlilik memnuniyetini yordayan ilişkisel ve kişisel değişkenler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Gündaş, A. (2013). Lise öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olarak benlik kurgusu ve bağlanma stilleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Osmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

- Gündoğdu, A. (2007). Relationship between self-construals and marital quality. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Günsel, D. A. (2013). Evli bireylerin algıladıkları eş desteğinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi: KKTC örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Güven, N. ve Sevim, S. A. (2007). İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve algılanan problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 49-61.
- Hamarta, E., Deniz, M., Dilmaç, B. ve Arslan, C. (2015). Evlilik içi ilişki ile evlilikteki yaşam doyumunun evli çiftlerin değerleri açısından incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 12(1), 55-69.
- Harper, J. M., Schaalje, B. G. ve Sandberg, J. G. (2000). Daily hassles, intimacy, and marital quality in later life marriages. *American Journal of Family Therapy*, 28(1), 1-18.
- Hauser, D. J., Preston, S. D. and Stansfield, R. B. (2014). Altruism in the wild: When affiliative motives to help positive people over take empathic motives to help the distressed. *Journal of Experimental Psychology: General*, 143(3), 1295-1305.
- Hoffman, M. L. (1981). Is Altruism part of human nature?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 40(1), 121-137.
- Hortaçsu, N. (2012). *İnsan ilişkileri*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Hughes, D. J., Rowe, M., Batey, M. and Lee, A. (2012). A tale of two sites: Twitter vs. Facebook and the personality predictors of social media usage. *Computers in Human Behavior*, 28(2), 561-569.
- Hünler, O. S. and Gençöz, T. (2005). The effect of religiousness on marital satisfaction: Testing the mediator role of marital problem solving between religiousness and marital satisfaction relationship. *Contemporary Family Therapy*, 27(1), 123-136.
- İlhan, T. ve Özdemir, Y. (2013). Otantiklik Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(40), 142-153.
- İmamoğlu, E. O. (1998). Individualism and collectivism ina model and scale of balanced differentiation and integration. *The Journal of Psychology*, 132, 95-105.
- İmamoglu, E. O. and Guler-Edwards, A. (2007). Self-related differences in future time orientations. *Türk Psikoloji Dergisi*, 22(60), 115-138.
- İmamoğlu, E. O., Günaydın, G. ve Selçuk, E. (2011). Özgün benliğin yordayıcıları olarak kendileşme ve ilişkililik: Cinsiyetin ve kültürel yönelimlerin ötesinde. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 27-43.

- İmamoğlu, E. O. and İmamoğlu, S. (2007). Relationship between attachment security and self-construal orientations. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 141(5), 539-558.
- İşmen-Gazioğlu A. E. (2014). Aile yaşam döngüsü. H. Yavuzer (Ed.), *Evlilik Okulu: Evlilikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Becerileri içinde* (ss. 29-47). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İşmen, E. A. ve Yıldız, A. S. (2005). Öğretmenliğe ilişkin tutumların özgecilik ve atılganlık düzeyleri açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 11(2), 151-166.
- Ji, J. (2012). Self-construal and its relationship with conflict management styles. *Public Personnel Management*, 41(5), 69-78.
- Markus, H. R., and Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224.
- Kaçar-Banbal, G. (2010). Hemşirelik öğrencilerinin özgecilik düzeyleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kagıtcıbaşı, C. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36(4), 403-422.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2006). *Yeni insan ve insanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). *Benlik, aile ve insan gelişimi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kalkan, M., Hamamcı, Z. ve Yalçın, İ. (2012). *Evlilik öncesi psikolojik danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kansız, M. ve Arkar, H. (2011). The influence of temperament and character dimensions on marital satisfaction. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 12(1), 24-29.
- Karadağ, E ve Mutağçılar, I. (2009a). İlk ve ortaöğretim okulu öğretmenlerinin özgecilik düzeyleri üzerine bir araştırma. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 75-92.
- Karadağ, E., ve Mutağçılar, I. (2009b). Prososyal davranış ekseninde özgecilik üzerine teorik bir çözümleme. <http://www.flfsdergisi.com/sayi8/41-70.pdf> adresinden 30.01.2015 tarihinde edinilmiştir.
- Karagöbek, A. B. (2014). The effect of maternal parentification history, maternal attachment styles, socioeconomic status and children's self-construals on parentification roles and perceived parental caregiving. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

- Karney, B. R., Beckett, M. K., Collins, R. L. and Shaw R. (2007). *Adolescent romantic relationships as precursors of healthy adult marriages: A review of theory, research, and programs*. Santa Monica: RAND Corporation.
- Karney, B. R. and Bradbury, T. N. (1997). Neuroticism, marital interaction, and the trajectory of marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(5), 1075-1092.
- Kasapoğlu, A. (2004). Kur'an'da iki zıt karakter: Şuhh (Bencillik) ve isar (Özgecilik). *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 21, 125-147.
- Kasapoğlu, F. (2013). Üniversite öğrencilerinde iyilik hali ile özgecilik arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Kashima, E. S. and Hardie, E. A. (2000). The development and validation of the Relational, Individual and Collective Self-Aspects (RIC) Scale. *Asian Journal of Social Psychology*, 3, 19-48.
- Kılıç, E. Z. (2009). Aile terapileri. E. Köroğlu ve H. Türkçapar. S. (Ed.), *Psikoterapi Yöntemleri içinde* (ss. 229-273). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Kızıldağ, Ö. ve Şendil, G. (2006). Evlilik çatışması ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkilerin bilişsel bağlamsal çerçeveye açısından incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 26, 1-20.
- Kitayama, S. (1992). Some thoughts on the cognitive-psychodynamic self from a cultural perspective. *Psychological Inquiry*, 3(1), 41-44.
- Koç-Yıldırım, P. (2014). Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile benlik kurgusu arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Koçak, R. (2008). Okul yöneticilerinin evlilik doyumu düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 127-139.
- Koydemir, S., Selişik, Z. E. S., ve Tezer, E. (2005). Evlilik uyumu ve mükemmeliyetçilik boyutları arasındaki ilişkiler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 3 (23), 65-75.
- Köknel, Ö. (2005). *İnsanı anlamak* (8. baskı). İstanbul: Altın Kitapları.
- Kulaksızoğlu, A. (1989). Ergen-aile çatışmaları ile annenin tutumları arasındaki ilişki ve ergenin problemleri. *M.U. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, 71-87.
- Kulik, L. and Heine-Cohen, E. (2011). Coping resources, perceived stress and adjustment to divorce among Israeli women: Assessing effects. *The Journal of Social Psychology*, 151(1), 5-30.
- Kumar, P. S. (2015). Psychological well being and marital adjustment: A study on elderly couples in post parental stage of life. *Indian Journal of Gerontology*, 29(1), 77-90.

- Kuyumcu, B. (2005). Evli çiftlerin evlilik doyumu ile gestalt temas biçimleri, bağlanma stilleri ve başaçıkma tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- La Greca, A. M. and Harrison, H. M. (2005). Adolescent peer relations, friendships, and romantic relationships: Do they predict social anxiety and depression?. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 34(1), 49-61.
- Lee, H. J. (2013). The relationship between emotional intelligence and altruism among South Korean central government officials. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 41(10), 1667-1679.
- Li, T. and Chan, D. K. S. (2012). How anxious and avoidant attachment affect romantic relationship quality differently: A meta-analytic review. *European Journal of Social Psychology*, 42(4), 406-419.
- Lin, N. (1986). Conceptualizing social support. In N. Lin, A. Dean and W. Ensel (Eds.), *Social support, life events, and depression* (pp. 17-30). Florida: Academic Press, Inc.
- Linder, J. R., Crick, N. R. and Collins, W. A. (2002). Relational aggression and victimization in young adults' romantic relationships: Associations with perceptions of parent, peer, and romantic relationship quality. *Social Development*, 11(1), 69-86.
- Lishner, D. A. and Stocks, E. L. (2009). Altruism. In S. J. Lopez (Eds.), *The encyclopedia of positive psychology* (pp. 32-38). West Sussex: Blackwell Publishing Ltd.
- Lorenz, F. O., Conger, R. D., Montague, R. B. and Wickrama, K. A. S. (1993). Economic conditions, spouse support, and psychological distress of rural husbands and wives. *Rural Sociology*, 58(2), 247-268.
- Lu, L. and Gilmour, R. (2004). Culture and conceptions of happiness: Individual oriented and social oriented SWB. *Journal of Happiness Studies*, 5(3), 269-291.
- Ma, Z. W., Quan, P. and Liu, T. (2014). Mediating effect of social support on the relationship between self-evaluation and depression. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 42(2), 295-302.
- Madsen, S. D. and Collins, W. A. (2011). The salience of adolescent romantic experiences for romantic relationship qualities in young adulthood. *Journal of Research on Adolescence*, 21(4), 789-801.
- Markus, H. R. and Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224-253.
- McCoy, K. P., George, M. R., Cummings, E. M. and Davies, P. T. (2013). Constructive and destructive marital conflict, parenting, and children's school and social adjustment. *Social Development*, 22(4), 641-662.

- McCubbin, H. I. ve Patterson J. M. (1983). Family transitions: Adaptation the stress. In H. I. McCubbin and R. F. Charles (Eds), *Stress and the family* (pp. 5-25). New York: Brunner/Mazellnc.
- Mert, O., Alyılmaz, S., Bay, E. ve Akbaba, S. (2009). Orhun yazıtlarındaki toplumsal değerlerin öğretmen adayları tarafından algılanma düzeyi üzerine bir inceleme. *Journal of International Social Research*, 2(9), 279-287.
- Merter, M. (2012). Önsöz. *Aşk ve Evlilik Terapisi içinde* (ss. 9-12). (M. Merter, Çev.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Mesquita, B. (2001). Emotions in collectivist and individualist contexts. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(1), 68-74.
- Mesutoğlu, C. (2012). The relationship among self construal, family functioning and sibling number in terms of gender in high school students. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Miller, J. G. (1988). Bridging the content-structure dichotomy: Culture and the self. In M. H. Bond (Ed.), *The cross-cultural challenge to social psychology* (pp. 266-281). Beverly Hills, CA: Sage.
- Monroe, K. R. (1996). *The Heart of Altruism: Perceptions of common humanity*. New Jersey: Princeton University Press.
- Morry, M. M. and Kito, M. (2009). Relational-interdependent self-construal as a predictor of relationship quality: The mediating roles of one's own behaviors and perceptions of the fulfillment of friendship functions. *The Journal of Social Psychology*, 149(3), 305-322.
- Morsünbül, Ü. (2013). Benlik kurgularının ergenlerin yaşam doyumu ve depresyon düzeylerine olan etkisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 16, 18-26.
- Morton, G., Lewandowski, H. and Carill, R. (1982). Altruistic behaviour in rural and urban, residential and business areas. *Basic and Applied Social Psychology*, 2, 155-160
- Munichin, S. (1974). *Families and family therapy*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Nazlı, S. (2014). *Aile danışmanlığı* (Genişletilmiş 11. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Neff, L. A. and Geers, A. L. (2013). Optimistic expectations in early marriage: A resource or vulnerability for adaptive relationship functioning? *Journal of Personality and Social Psychology*, 1, 38-60.
- Newman, B. M. and Newman, P. R. (2012). *Development through life: A psychosocial approach (11th edition)*. Belmont: Wadsworth Publishing.
- Nichols, M. P. (2013). *Aile terapisi: Kavramlar ve yöntemler*. (O. Gündüz, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- Onatır, M. (2008). Öğretmenlerde özgecilik ile değer tercihleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Orehek, E., Sasota, J. A., Kruglanski, A. W., Dechesne, M. and Ridgeway, L. (2014). Interdependent self-construals mitigate the fear of death and augment the willingness to become a martyr. *Journal of Personality and Social Psychology*, 107(2), 265.
- Özabacı, N. (2011). İlişki Niteliği Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Education and Science/Eğitim ve Bilim*, 36(162), 159-167.
- Özabacı, N. (2014). Evlilik öncesi ilişkiler. H. Yavuzer (Ed.), *Evlilik Okulu: Evlilikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Becerileri içinde* (ss. 48-60). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özdemir, Y. (2009). Ergenlik döneminde benlik kurgusu gelişiminin kültür ve aile bağlamında incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özdemir, Y. (2012). Ergenlerin öznel iyi oluşlarının özerk, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurguları açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38), 188-198.
- Özdemir, Y. and Çok, F. (2011). Psychometric properties and adaptation of the "Autonomous-Related Self in Family Scales" for high school students. *Elementary Education Online*, 10(1), 121-132.
- Özgüven, İ. E. (2000). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özkan, S. and Kutlu, Y. (2010). Evaluation of coping strategies, social support, and depressive symptoms in spouses of patients with hematological cancer. *Turkish Journal of Medical Sciences*, 40(6), 925-936.
- Öztaş, S. (2014). Ortaokul 6.7.8. sınıf öğrencilerinin okul tükenmişliklerinin yaşam doyumları ve benlik kurgusu algıları açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Peksaygılı, M. ve Güre, A. (2008). Eşler arasındaki çatışma ile erken ergenlik dönemindeki çocukların uyum davranışları: Algılanan çatışmanın aracı ve düzenleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(61):43-62.
- Perrine, R. M. (1999). Please see me: Students' reactions to professor's request as a function of attachment and perceived support. *The Journal of Experimental Education*, 68(1), 60-72.
- Peterson, J. L. and DeHart, T. (2014). In defense of self-love: An observational study on narcissists' negative behavior during romantic relationship conflict. *Self and Identity*, 13(4), 477-490.
- Pierce, G. R., Sarason, I. G. and Sarason, B. R. (1991). General and relationship-based perceptions of social support: Are two constructs better than one? *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(6), 1028.

- Pierce, G. R., Sarason, I. G., Sarason, B. R., Solky-Butzel, J. A and Nagle, L. C. (1997). Assessing the quality of personal relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14(3), 339-356.
- Pişkin, M. (2006). Özsaygıyı geliştirme eğitimi. Y. Kuzgun (Ed.), İlköğretimde Rehberlik içinde (ss. 95-123). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Priest, J. B. (2013). Anxiety disorders and the quality of relationships with friends, relatives, and romantic partners. *Journal of Clinical Psychology*, 69(1), 78-88.
- Pugliesi, K. and Shook, S. L. (1998). Gender, ethnicity, and network characteristics: variation in social support resources. *Sex Roles*, 38(3-4), 215-238.
- Rahat, E. (2014). Benlik kurgusu, sosyal destek, başa çıkma stilleri ve yılmazlığın üniversite yaşamına uyumu yordama güçlerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Rani, P. S. (2014). Correlation of the personality traits with the reasons for divorce in it professionals. *Journal of Advanced Scientific Research*, 5(3), 19-22.
- Reizer, A. and Hetsroni, A. (2014). Media exposure and romantic relationship quality: a slippery slope?. *Psychological Reports*, 114(1), 231-249.
- Repetti, R. L. (1989). Effects of daily workload on subsequent behavior during marital interaction: the roles of social withdrawal and spouse support. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(4), 651-659.
- Rhoades, G. K. and Wood, L. F. (2014). Family conflict and college-student social adjustment: The mediating role of emotional distress about the family. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 3(3), 156-164.
- Richman, S. B., DeWall, C. N. and Wolff, M. N. (2015). Avoiding affection, avoiding altruism: Why is avoid attachment related to less helping?. *Personality and Individual Differences*, 76, 193-197.
- Robertson, R., Shepherd, D. and Goedeke, S. (2014). Fighting like brother and sister: Sibling relationships and future adult romantic relationship quality. *Australian Psychologist*, 49(1), 37-43.
- Rohmann, E., Neumann, E., Herner, M. J. and Bierhoff, H. W. (2012). Grandiose and vulnerable narcissism. *European Psychologist*, 17(4), 279-290.
- Rowell, H. C. and Coplan, R. J. (2013). Exploring links between shyness, romantic relationship quality, and well-being. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue Canadienne des Sciences du Comportement*, 45(4), 287-295.
- Sampson, E. E. (1989). The challenge of social change for psychology: Globalization and psychology's theory of the person. *American Psychologist*, 44(6), 914.

- Sandalcılar, A. R. (2012). İssizlik Bosanmayı Etkiliyor Mu? Bölgesel Panel Nedensellik/Does Unemployment Effect Separations? Regional Panel Causality. *Ege Akademik Bakis*, 12(2), 225.
- Saraç, A., Hamamcı, Z. ve Güçray, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişki doyumunu yordaması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(43), 69-81.
- Sardoğan, M. E., Karahan, T. F., Dicle, A. N. ve Menteş, Ö. (2007). Ebeveyne bağlanma düzeyine ve anne-babanın boşanma/birliktelik durumuna göre çocuklarda evlilik çatışmasını algılama biçimleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 12-25.
- Sarı, T. (2012). Evli bireylerin ebeveyn algıları, otomatik düşünceleri ve bağlanma stillerinin evlilik doyumu ile ilişkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile sosyolojisi-Ailenin toplumdaki yeri*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Schunk, D. H. (2009). *Öğrenme teorileri: Eğitimsel bir bakışla*. M. Şahin (Çev.). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Scott, N. and Seglow, J. (2007). *Altruism*. New York: Open University Press.
- Sherbourne, C. D. (1988). The role of social support and life stress events in use of mental health services. *Social Science and Medicine*, 27(12), 1393-1400.
- Sherbourne, C. D. and Stewart, A. L. (1991). The MOS social support survey. *Social Science and Medicine*, 32(6), 705-714.
- Sığırcı, A. (2010). Evli bireylerde bağlanma biçimleri ve evliliğe dair inançların evlilik doyumu ile ilişkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Simons, R. L., Lorenz, F. O., Conger, R. D. and Wu, C. I. (1992). Support from spouse as mediator and moderator of the disruptive influence of economic strain on parenting. *Child Development*, 63(5), 1282-1301.
- Singelis, T. M. (1994). The measurement of independent and interdependent self-construals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20(5), 580-591.
- Sivrikaya, A. H., Kaya, M. ve Özmutlu, İ. (2013). Üniversite öğrencilerinin aile ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal destek ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(1), 28-33.
- Smith, S. W., Lapinski, M. K., Bresnahan, M. J. and Smith, S. L. (2013). Conceptual aspects of altruism in cross-cultural contexts. In D. A. Vakoç (Ed.), *Altruism in cross-cultural perspective* (pp. 17-29). London: Springer.
- Solmuş, T. (2008). *Bağlanma ve aşkın iki yüzü*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.

- Soylu, Y. ve Kağnıcı, D. Y. (2015). Evlilik uyumunun empatik eğilim, iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(43), 44-54.
- Steinberg, L. (2007). Risk taking in adolescence new perspectives from brain and behavioral science. *Current Directions in Psychological Science*, 16(2), 55-59.
- Steiner, L. M., Durand, S. Groves, D. and Rozzell, C. (2015). Effect of infidelity, initiator status, and spiritual well-being on men's divorce adjustment. *Journal of Divorce and Remarriage*, 56(2), 95-108.
- Şahinkaya, R. (1991). Türk aileleri hangi yönden farklılıklar gösterir?. B. Dikeçligil ve A. Çiğdem (Derleyen), *Aile Yazıları I* içinde (ss. 40-43). Ankara: T. C. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Şenel, H. G. (2014). Eş seçim kararı. H. Yavuzer (Ed.), *Evlilik Okulu: Evlilikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Becerileri* içinde (ss. 61-74). İstanbul: Remzi Kitabevi
- Şener, A. ve Terzioğlu, R. G. (2002). *Ailede eşler arası uyuma etki eden faktörlerin araştırılması*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Şener, A. ve Terzioğlu, G. (2008). Bazı Sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırılması. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(13), 7-20.
- Şenol, S. (2006). *Çocuk ve gençlik ruh sağlığı*. Ankara: HYB Yayıncılık.
- Şimşek, Ç. (2014). Polis memurlarının evlilik doyumları, ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları ve cinsiyet rollerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Strong, B. and DeVault, C. (1986). *The marriage and family experience*. Eagan, Minnesota: West Publishing Company.
- Tarhan, N. (2014). *Evlilik psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taşköprü, M. (2013). Evlilik doyumunu ile problem çözme becerileri, stresle başa çıkma ve evlilik süresi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.
- Taycan, S. E. ve Kuruoğlu, A. Ç. (2014). Evlilik uyumu ile bağlanma stilleri ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(1), 9-18.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. and Sears, D.O. (2006). *Social psychology* (12th edition). New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Taysi, E. (2010). Evlilikte bağışlama: Evlilik uyumu ve yüklemelerin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 25(65), 40-52.

- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 1-11.
- Topuz, C. (2013). Üniversite öğrencilerinde özgeciliğin öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Traş, Z. ve Arslan, E. (2013). Ergenlerde sosyal yetkinliğin, algılanan sosyal destek açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 12(4), 1133-1140.
- Triandis, H. C. (2001). Individualism-collectivism and personality. *Journal of Personality*, 69(6), 907-924.
- TÜİK (2014). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2013. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16051> adresinden 01.04.2015 tarihinde edinilmiştir.
- Tufan-Çetin, B. (2010). Evlilik doyumunun bazı değişkenlere göre yordanması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Turan, A (2014). Ergenlerde çocukluk örselenme yaşantıları ve yılmazlık düzeyinin algılanan sosyal destek açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- URL-1, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.556637767714c0.64728211. Genel Türkçe sözlük. 07.01.2015.
- Uyan, A. (2014). Ergenlerde algılanan stres ile sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Ümmet, D. (2012). Üniversite öğrencilerinde özgecilik davranışının transaksiyonel analiz ego durumları ve yaşam doyumu bağlamında incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Van Steenberg, E. F., Kluwer, E. S. and Karney, B. R. (2011). Workload and the trajectory of marital satisfaction in newlyweds: job satisfaction, gender, and parental status as moderators. *Journal of Family Psychology*, 25(3), 345.
- Wessel, S. (2013). *Goals, control and conflicts in family offices*. Fachmedien Wiesbaden: Springer Gabler.
- Westermarck, E. (1936). *The future of marriage in western civilisation*. New York: The Macmillan Company.
- Whisman, M. A., Johnson, D. P., Li, A. and Robustelli, B. L. (2014). Intimate relationship involvement, intimate relationship quality, and psychiatric disorders in adolescents. *Journal of Family Psychology*, 28(6), 908.
- Whitton, S. W. and Kuryluk, A. D. (2014). Associations between relationship quality and depressive symptoms in same-sex couples. *Journal of Family Psychology*, 28(4), 571-576.

- Wilcox B. L. and Vernberg E. M. (1985). Conceptual and theoretical dilemmas facing social support. In I. G. Sarason and B. R. Sarason (Eds), *Social support: Theory, research and applications* (pp. 3-20). Martinus Nijhoff, Springer Netherlands.
- Willi, J. (2012). *Aşk ve evlilik terapisi*. (M. Merter, Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Wu, A., Tang, C. S. and Yogo, M. (2013). Death anxiety, altruism, self-efficacy, and organ donation intention among Japanese college students: A moderated mediation analysis. *Australian Journal of Psychology*, 65(2), 115-123.
- Yalçın, H. (2014). Evlilik uyumu ile sosyodemografik özellikler arasındaki ilişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Journal of Research in Education and Teaching*, 3(1), 250-261.
- Yamaguchi, A. and Kim, M. S. (2015). Effects of self-construal and its relationship with subjective well-being across cultures. *Journal of Health Psychology*, 20(1), 13-26.
- Yaşar, F. (2009). İlköğretime devam eden öğrencilerin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyinin annenin evlilik doyumu ve evlilik uyumu düzeyiyle ilişkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Yavuz, Ö. Y. (2013). Benlik kurguları intihar ve intihara yönelik tutumlar. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Yavuzer, H. (1995). *Çocuk eğitimi el kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu tanımak ve anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.(2007). *Çocuk eğitimi el kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2014). Aile ilişkileri ve çocuk. H. Yavuzer (Ed.), *Evlilik Okulu: Evlilikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Becerileri içinde* (ss. 164-171). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. ve İşmen-Gazioğlu, E. (2014). Evlilik okulu projesi. H. Yavuzer (Ed.), *Evlilik Okulu: Evlilikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Becerileri içinde* (ss. 9-19). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi güvenilirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81-87.
- Yıldırım, İ. (2010). *Anne-baba desteği ve başarı: anne-babalar çocuklarına nasıl destek olabilirler?* (2. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldız, S., Taştan-Boz, İ. ve Yıldırım, B. F. (2012). Kişilik tipi ile olumlu sosyal davranış arasındaki ilişki: Marmara Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(1), 215-233.
- Yıldız, A. (2013). Anne baba tutumları ile evlilik doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fatih Üniversitesi, İstanbul.

- Yıldız, A. (2014). Evlilikte yaşanan sorunlar ve başa çıkma yolları. H. Yavuzer (Ed.), *Evlilik Okulu: Evlilikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Becerileri içinde* (ss. 211-229). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yöntem, M. K. ve İlhan, T. (2013). Benlik kurguları ve otantikliğin özgecilik üzerindeki yordayıcı gücünün incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(8), 2291-2302.
- Yu, R., Branje, S., Keijsers, L. and Meeus, W. H. (2014). Personality effects on romantic relationship quality through friendship quality: A ten-year longitudinal study in youths. *Plos One*, 9(9), 1-12.
- Zeytinoğlu, E. (2013). Evli bireylerin benlik saygısı, kıskançlık düzeyi, evlilikteki çatışmalar ve evlilik doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

8. EKLER

Ek 1. Evli Olmayan Çiftler İçin Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcılar, cevaplayacağınız bu formlar, evlenme planı içinde olan çiftlerin ve evli bireylerin evlilik ve evlilik ilişkileri üzerindeki bazı tutumlarını incelemek amacıyla düzenlenmiştir. Lütfen tüm ifadeleri okuyarak size en uygun olanı tek başınıza cevaplayınız. Formun üzerinde adınız yazılı olmayacağından yapacağınız işaretlemelelerin başkaları tarafından bilinmesi söz konusu değildir. Çalışmaya sabırla ve içtenlikle vereceğiniz cevaplar evlilikle ilgili sorunların tespitinde ve çözümünde bilimsel katkı sağlayacaktır. Çalışmamıza katılımınız için şimdiden teşekkürler.

Arş. Gör. Cansu TOSUN

KTÜ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

KİŞİSEL BİLGİ FORUMU (EVLİ OLMAYAN ÇİFTLER)

1. **Cinsiyet**
(1) Erkek (2) Kadın
2. **Yaş:**.....
3. **İkamet Edilen Yer**
(1) Büyük şehir (2) Şehir (2) İlçe (3) Köy
4. **Meslek**
(KADINLAR İÇİN)
(1) Ev Hanımı (2) Memur (3) İşçi (4) Emekli
(5) Çiftçi (6) Esnaf (7) Öğrenci (8) Meslek sahibi şu an işsiz
(ERKEKLER İÇİN)
(1) Serbest (2) Memur (3) İşçi (4) Emekli
(5) Çiftçi (6) Esnaf (7) Öğrenci (8) Meslek sahibi şu an işsiz
5. **Eğitim Düzeyi**
(KADINLAR İÇİN)
(1) Okuryazar değil (2) Okuryazar (3) İlkokul (4) Ortaokul
(5) Lise (6) Üniversite-Lisans (7) Üniversite-Lisansüstü
(ERKEKLER İÇİN)
(1) Okuryazar değil (2) Okuryazar (3) İlkokul (4) Ortaokul
(5) Lise (6) Üniversite-Lisans (7) Üniversite-Lisansüstü
6. **Şu Anki Ekonomik Gelir Düzeyi**
(1) 800 ve altı (2) 801-1150 (3) 1151-2100 (4) 2101-3010
(5) 3011-4280 (6) 4281-9200 (7) 9201 ve üstü
7. **İlişki durumu**
(1) Sözlü (2) Nişanlı
8. **Partnerle tanışma biçimi**
(1) Kendi girişimi (2) Arkadaş aracılığı
(3) Aile/Akraba aracılığı (4) İnternet aracılığı
9. **Çiftin birliktelik süresi**(ör. Bir yıl, altı ay vb.).....
10. **Birlikteliğe kısa ya da uzun süreli ara verildiği oldu mu?**
(1) Evet (2) Hayır
11. **Şimdiden belirlenmiş bir evlilik takvimi var mı?**
(1) Evet (2) Hayır

12. Evlilik takvimini belirlemede etkili olabilecek en önemli faktör nedir?

- (1) Aile onayı (2) Okulu bitirme (3) İş sahibi olma (4) Askerlik
(5) Evlilik parasını temin etme (6) Ruhsal olarak hazır olma (7) Diğer

13. Çiftlerden yaşça büyük olan:(1) Kadın (2) Erkek

14. Çiftler arasındaki yaş farkı:.....

15. İlk partneriniz mi?

- (1) Evet (2) Hayır (3) Cevap vermek istemeyen

16. Kronik (ör. Kalp, şeker, ülsür vb.) bir hastalığınız var mı?

- (1) Evet (2) Hayır

17. Profesyonel düzeyde psikolojik yardım aldınız mı?

- (1) Evet (2) Hayır

18. Sigara içme alışkanlığınız var mı?

- (1) Evet (2) Hayır

19. Alkol tüketme alışkanlığınız var mı?

- (1) Evet (2) Hayır

20. Halen devam eden konut, eşya ya da araç taksitleriniz var mı?

- (1) Evet (2) Hayır

21. Partnerinizle bir gündün fazla kütükün kaldığınız zamanlar oldu mu?

- (1) Evet (2) Hayır

22. Çift ilişkileriyle ilgili olarak bir uzmandan yardım aldığınız oldu mu?

- (1) Evet (2) Hayır

23. Sizce çiftler uzmanlardan destek almalı mı?

- (1) Evet (2) Hayır

24. Sorunlarınızı partnerinizle açıkça konuşabilme imkanınız var mı?

- (1) Evet (2) Hayır

25. Partneriniz kişisel ve/veya mesleki gelişiminiz için sizi destekler mi?

- (1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Ara sıra (4) Çoğunlukla (5) Her zaman

Partnerinizin durumuyla ilgili olarak aşağıda belirtilenlerden hangisinden hoşnut değilsiniz?

Hoşnut Değilim

26. Sigara ya da alkol kullanma alışkanlığından (1)

27. Kilo almasından (1)

28. Evin dışında fazla zaman harcamasından (1)

29. Hesapsız harcamalar yapmasından (1)

30. Aileme yeterince ilgi göstermemesinden (1)

31. Arkadaş çevresinden (1)

32. Çalışma koşullarının zor olmasından (1)

33. Cinsellikle ilgili tutumlarından (1)

Ek 2. Evli Çiftler İçin Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcılar; cevaplayacağınız bu formlar, evlenme planı içinde olan çiftlerin ve evli bireylerin evlilik ve evlilik ilişkileri üzerindeki bazı tutumlarını incelemek amacıyla düzenlenmiştir. Lütfen tüm ifadeleri okuyarak size en uygun olanı tek başınıza cevaplayınız. Formun üzerinde adınız yazılı olmayacağından yapacağınız işaretlemelerin başkaları tarafından bilinmesi söz konusu değildir. Çalışmaya sabırla ve içtenlikle vereceğiniz cevaplar evlilikle ilgili sorunların tespitinde ve çözümünde bilimsel katkı sağlayacaktır. Çalışmamıza katıldığınız için şimdiden teşekkürler.

Arş. Gör. Cansu TOSUN
KTÜ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

KİŞİSEL BİLGİ FORUMU (EVLİ ÇİFTLER)

- Ginsiyet**
(1) Erkek (2) Kadın
- Yaş**.....
- İkamet Edilen Yer**
(1) Büyük şehir (2) Şehir (2) İlçe (3) Köy
- Meslek**
[KADINLAR İÇİN]
(1) Ev Hanımı (2) Memur (3) İşçi (4) Emekli
(5) Çiftçi (6) Esnaf (7) Öğrenci (8) Meslek sahibi şu an işsiz
[ERKEKLER İÇİN]
(1) Serbest (2) Memur (3) İşçi (4) Emekli
(5) Çiftçi (6) Esnaf (7) Öğrenci (8) Meslek sahibi şu an işsiz
- Eğitim Düzeyi**
[KADINLAR İÇİN]
(1) Okuryazar değil (2) Okuryazar (3) İlkokul (4) Ortaokul
(5) Lise (6) Üniversite-Lisans (7) Üniversite-Lisansüstü
[ERKEKLER İÇİN]
(1) Okuryazar değil (2) Okuryazar (3) İlkokul (4) Ortaokul
(5) Lise (6) Üniversite-Lisans (7) Üniversite-Lisansüstü
- Ailenin-Çiftin Ekonomik Gelir Düzeyi**
(1) 800 ve altı (2) 801-1150 (3) 1151-2100 (4) 2101-3010
(5) 3011-4280 (6) 4281-9200 (7) 9201 ve üstü
- Eşle tanışma biçimi**
(1) Kendi girişimi (2) Arkadaş aracılığı
(3) Aile/Akraba aracılığı (4) İnternet aracılığı
- Geçen evlilik süresi**
(1) 0-2 yıl (2) 3-10 yıl (3) 11 yıl ve üstü
- Evlenme yaşı (ör. 25):**.....
- Eşlerden yaşça büyük olan:(1) Kadın (2) Erkek**
- Eşler arasındaki yaş farkı:**.....
- İlk evliliğiniz mi?** (1) Evet (2) Hayır

- Çocuk sayısı**
(1) Yok (2) Bir (3) İki (4) Üç (5) Dört (6) Beş ve daha fazla
 - Aile Tipi**
(1) Büyükle (kayın peder ve/veya kayınvalide ile) aynı evde
(2) Büyükle (kayın peder ve/veya kayınvalide ile) aynı binada (farklı ev)
(3) Büyükle (kayın peder ve/veya kayınvalide ile) aynı mahallede (farklı bina ve farklı ev)
(4) Büyükle aynı evde, binada ve mahallede.
 - Halen okumaya devam eden çocuğunuz var mı? Varsa sayısı (öğrenim kademesi fark etmez):**.....
 - Kronik (ör. Kalp, şeker, ülsür vb.) bir hastalığınız var mı?**
(1) Evet (2) Hayır
 - Profesyonel düzeyde psikolojik yardım aldınız mı?**
(1) Evet (2) Hayır
 - Sigara içme alışkanlığınız var mı?**
(1) Evet (2) Hayır
 - Alkol tüketme alışkanlığınız var mı?**
(1) Evet (2) Hayır
 - Halen devam eden konut, eşya ya da araç taksitleriniz var mı?**
(1) Evet (2) Hayır
 - Partnerinizle bir günden fazla küskün kaldığınız zamanlar oldu mu?**
(1) Evet (2) Hayır
 - Çift ilişkileriyle ilgili olarak bir uzmandan yardım aldığınız oldu mu?**
(1) Evet (2) Hayır
 - Sizce çiftler uzmanlardan destek almalı mı?**
(1) Evet (2) Hayır
 - Sorumlarınızı partnerinizle açıkça konuşabilme imkânınız var mı?**
(1) Evet (2) Hayır
 - Partneriniz kişisel ve/veya mesleki gelişiminiz için sizi destekler mi?**
(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Ara sıra (4) Çoğunlukla (5) Her zaman
- Partnerinizin durumuyla ilgili olarak aşağıda belirtilenlerden hangisinden hoşnut değilsiniz?**
	Hoşnut Değilim
26. Sigara ya da alkol kullanma alışkanlığından	(1)
27. Kilo almasından	(1)
28. Evin dışında fazla zaman harcamasından	(1)
29. Hesapsız harcamalar yapmasından	(1)
30. Aileme yeterince ilgi göstermemesinden	(1)
31. Arkadaş çevresinden	(1)
32. Çalışma koşullarının zor olmasından	(1)
33. Cinsellikle ilgili tutumlarından	(1)

Ek 3. İlişki Niteliği Ölçeği (Örnek Maddeler)

Aşağıda karşı cinsten duygusal yakınlık hissettiğiniz kız/erkek arkadaşınızla yaşadığınız özel durumlar karşısında vermiş olduğunuz tepkilere ilişkin bazı ifadelere yer verilmiştir. Sizden istenen ifadeleri okuyup, size bu ifadelerin uygun olup olmadığını değerlendirmektir.

Seçtiğiniz Kişinin Cinsiyeti:

A) Kadın B) Erkek

Seçtiğiniz Kişinin Eğitim Durumu:

A) Okur Yazar- İlkokul B) Lise
C) Üniversite mezunu-Üniversite öğrencisi D) Yüksek Lisans

Seçtiğiniz Kişinin yaşı:

A) 18 yaş ve daha küçük B) 19-22 yaş arası C) 23-25 yaş arası
D) 26-28 yaş arası E) 28 yaş üzeri

İFADELER	Hiç	Biraz	Orta	Çok
	1	2	3	4
2. Bir problemle ilgili yardıma ihtiyaç duyduğunuz zaman bu kişiye ne kadar güvenirsiniz?				
4. Bu kişi sizin kendinizi ne kadar suçlu hissetmenize neden olur?				
12. Bu kişinin ne kadar değişmesini istersiniz?				
15. Bu kişi yaşamınızı hangi sıklıkta kontrol etmeye ya da etkilemeye çalışır?				

Ek 4. İlişkisel- Bireyci-Toplulukçu Benlik Ölçeği (RIC) (Örnek Maddeler)

Aşağıda, insanların kendilerini tanımlamak üzere kullandıkları bir grup ifade verilmektedir. Her bir ifadeyi okuyun ve her bir ifadenin sizi ne kadar yansıttığınızı için doğru olduğu konusunda en uygun rakamsal karşılığı daire içine alınız. Verilen seçenekler arasında doğru ya da yanlış yanıt bulunmamaktadır. Her bir ifade için çok fazla zaman harcamayınız ancak genellikle nasıl düşündüğünüze işaret eden yanıtı veriniz.

1. Hayattaki en önemli şeyin kişisel dürüstlüğe sahip olmak/kendime karşı dürüst olmak olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
5. Çocuklarıma arkadaşlarına karşı ilgili ve onların gereksinimlerine karşı duyarlı olmalarını öğrettim.	1	2	3	4	5	6	7
9. Kendimi grubumun iyi bir üyesi olarak görürüm.	1	2	3	4	5	6	7
16. Benim için en tatmin edici etkinlik kendim için bir şeyler yapmaktır.	1	2	3	4	5	6	7
20. Önemli bir kişisel karar almam gerektiğinde, partnerim ya da en iyi arkadaşımınla konuşurum.	1	2	3	4	5	6	7
27. Kendimle ilgili en çok önemsedğim şey, grubumla olan ilişkimdir.	1	2	3	4	5	6	7

Ek 5. Özgecilik Ölçeği

Lütfen bu anketteki soruların üzerinde fazla düşünmeden süratle tamamlayınız. Aşağıdaki her soruyu size göre en iyi ifade eden rakamı bir daire içine alarak cevaplayınız. (1 çok azı, 5 ise çok fazlayı ifade eder.)

1. Akrabalarınız size ne ölçüde yardım eder?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

2. Küçüklüğünüzde kardeşinize karşı evde ne ölçüde sorumluluk yüklenmişsiniz?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

3. Babanız başkalarına ne ölçüde yardım ederdi?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

4. Anneniz başkalarına ne ölçüde yardım ederdi?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

5. Aile bireyleri birbirlerine ne ölçüde yardım eder?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

6. Öğrenciyken okulunuzun düzenlediği etkinliklerde ne ölçüde yer aldınız?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

7. Öğrenciyken okulunuzun düzenlediği etkinliklerde ne sıklıkla yer aldınız?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

8. Çevrenizdeki kulüp, cami, hayır kurumu gibi kuruluşların yönetiminde ne ölçüde etkinlik gösterirsiniz?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

9. Çevrenizdeki etkinliklere katılım sıklığınız nedir?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

10. Bir grubun görevlisi olarak ne ölçüde hizmet verirsiniz?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

Ek 5'in devamı

11. Hayır kurumlarına ne kadar bağışta bulunursunuz?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

12. Tatil günlerinde başkalarına ne ölçüde yardım edersiniz?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

13. Hasta ve düşkünleri ziyaret için ne kadar zaman ayırırsınız?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

14. Başkaları ile şeker, sigara, kurabiyenizi vb. ne ölçüde paylaşırsınız?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

15. Mesela sizden “bir ekmek “ parası isteyen ne kadar yardım edersiniz?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

16. Pek çok insanın kendi başının çaresine bakabileceğine ne derece inanırsınız?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

17. Çoğu insanın esas olarak sorumluluk yüklenme derecesi nedir?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

18. Zor durumda kalmış olanlara insanlar ne ölçüde yardımcı olmaya hazırdırlar?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

19. Kendiniz için ne ölçüde sorumluluk taşıyabilirsiniz?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

20. Bir insan, (aile içi- aile dışı) kimselere ne ölçüde yardımcı olmalı ve onlara karşı sorumluluk yüklenmelidir?

Çok az.....1.....2.....3.....4.....5.....çok fazla

9. ÖZ GEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

04.11.1990 yılında Trabzon'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Trabzon Namık Kemal İlköğretim Okulu'nda, liseyi Tevfik Serdar Anadolu Lisesi'nde tamamladı. Lisans eğitimini 2008-2012 yılları arasında KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Programı'nda tamamladı. 2012 yılında Trabzon / Araklı Yılmaz Çebi İlkokulu'na rehber öğretmen olarak atandı. 2012-2013 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. 2014 yılından bu yana KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Adres : Cansu TOSUN, KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi C Blok Eğitim Bilimleri Bölümü
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ABD, Söğütlü, Akçaabat, Trabzon.

E-Posta : cansu.tosun@ktu.edu.tr

Tel : (0462) 377 70 65